

Izidor

Minerec Zasavja

V SPOMIN IN OPOMIN NA ROSNO MLADOST

Jože Štrukelj – Izidor

MINERCI

DOLENJSKEGA ODREDA V ZASAVJU LETA 1944

Ljubljana, 2001

MINERCI DOLENJSKEGA ODREDA V ZASAVJU LETA 1944

Avtor:

Jože Štrukelj – Izidor

Dokumentacija:

- Osebni dnevnik
- Jože Peskar: Monografija Dolenjskega odreda

Lektor: Severin Trošt

Prelom: Jana Strušnik

Oblikovanje naslovnice: Boris Štrukelj

Tisk: ITAGRAF

Samozaložba

100 izvodov

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

94(497.4-114)"1944"

ŠTRUKELJ, Jože

Minerci Dolenjskega odreda v Zasavju leta 1944 / Jože Štrukelj -
Izidor. - Ljubljana : samozal., 2001

ISBN 961-236-120-7

I. Izidor glej Štrukelj, Jože
111972864

AVTORJEVA UVODNA BESEDA

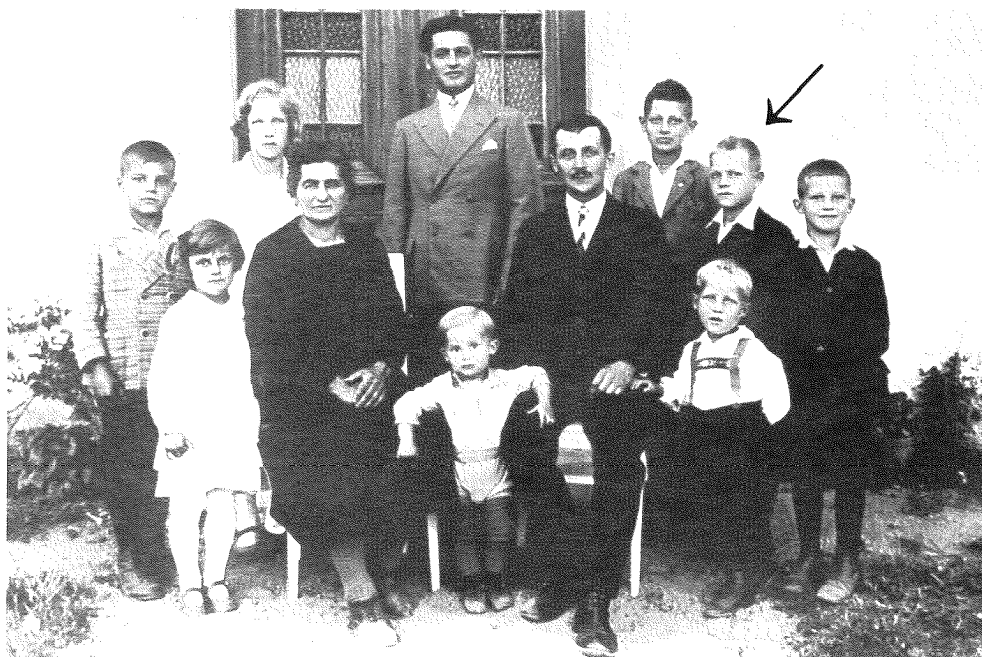
Avtor biografije sem Jože Štrukelj – Izidor, rojen 8. marca 1923 v vasi Brod pod Šmarno goro pri Ljubljani. Knjigo sem sestavil in uredil na podlagi dnevnika, v katerega sem vestno in datumsko zapisoval vse važnejše minerske akcije v Zasavju, od Zaloga pri Ljubljani do Pogonika pri Litiji.

Nekatere dogodke sem dopolnil po Biografiji Dolenjskega odreda, ki jo je leta 1976 sestavil Jože Peskar.

Iz svoje neobjavljene knjige dogodkov iz druge svetovne vojne – od aprila 1941 do junija 1945 – sem izbral leto 1944, ko smo imeli minerci Dolenjskega odreda vrhunske minerske akcije proti sovražnim enotam v Zasavju.

Vse minerske akcije na železnici v Zasavju so podprte z datumi, slikami in opisom poteka miniranja in doslej še niso bile nikjer objavljene, razen nekaterih v Biografiji Dolenjskega odreda. Originalne skice miniranih mostov in poročila o poteku minerskih akcij sem sam pripravljal in pošiljal prek štaba Dolenjskega odreda v štab VII. korpusa, kopije skiciranih mostov pa zadržal za svoj dnevnik, ki ga hranim še zdaj.

Izidor

Družina Ivana in Ivane Štrukelj leta 1933

NEMŠKI UKREPI PO OKUPACIJI SLOVENIJE

Na podlagi dokumentov in spominov navajam takratna dejstva, ki so temeljito vplivala na mojo prihodnost in jo začrtala. Nepričakovano sem odšel v svet, po Evropi, in kasneje na srečo odšel v NOV Slovenije. Med drugimi ukrepi, s katerimi so takrat grozili Nemci, je bilo izdano navodilo: kdor gre k banditom, mu bodo družino pregnali v taborišča in hišo zažgali.

Moja starša sta imela malo kmetijo, mizarsko obrt in deset otrok. Leta 1942 so Nemci začeli razseljevati večje družine. V naši družini je bil najstarejši brat Ivan; kot mizar je moral na delo v Špital. Drugi, Andrej, je kot trgovec moral v trgovino v Celovec. Tretji, France, mizar, je bil poslan v okolico Celovca. Zadnji, Jože, tudi mizar, sem moral meseca maja 1942 odpotovati na delo v polvojaško tovarno Hevezcoigamt v Salzburg. Tam sem ostal šest mesecev, nato sem bil premeščen v sestrsko tovarno (sedanjo Jelovico) v Škofjo Loko.

Po treh mesecih, 18. februarja, sem bil mobiliziran v Arbeitdienst v Schladmingu, kjer sem z drugimi Slovenci in Avstrijci opravil predvojaško vzgojo z lopato namesto puške.

Predvojaško taborišče Schladming – RAD: februar – maj 1943

ODHOD V FRANCIJO

Po treh mesecih, maja 1943, smo se preoblekli v civilna oblačila in pod stražo smo bili Slovenci odpeljani z vlakom München v vojaško kasarno Adolfa Hitlerja. Tam so nas preoblekli v vojaške uniforme s puškami »mavzer« in vojaškimi nahrbtniki s plinskimi maskami. Teden kasneje so stotine Slovencev s tovornim vlakom odpeljali na Poljsko, toda zaradi velike ruske ofenzive v Ukrajini so transport preusmerili prek Nemčije v Francijo. Nas 31 Slovencev iz Schladminga so napotili v novo kasarno v mesto Mobilliard, preostali so odšli naprej v druga francoska mesta.

V kasarni je bilo 270 Nemcev in Avstrijcev in priključili so tudi nas Slovence. Novi odred so imenovali Beli pionir. Vadili so nas v gradnji in montaži pontonskih mostov prek reke, miniranju minskih polj in čiščenju min, miniranju železnic, cest, mostov, raznih zaklonišč in bunkerjev ter za napade na sovražne postojanke, frontne juriše in obrambo.

Dogovor med nami je bil, da se bomo učili dobro, ker nam to kasneje lahko koristi med francoskimi ali slovenskimi partizani. Doživeli smo pogoste

Vojaški transport München – Francija 1. julija 1943.

anglo-ameriške letalske napade v nočnih urah v Münchnu, toda v Mobilliardu še izredno močan nočni napad, v katerem sta bili uničeni dve vojaški tovarni za izdelavo tankov in tovornih avtomobilov, porušene so bile cele mestne četrti, bilo je na stotine mrtvih in več kot tisoč ranjenih civilistov.

Na obzorju je bila kapitulacija Italije, zato je komanda celotni bataljon po treh mesecih premestila v južno Francijo v mesto Grenoble, ki je bilo pod italijansko okupacijo. Naš bataljon so vselili v kasarno Alemagne. Neposredno prek ulice je bila italijanska kasarna s tri tisoč vojaki.

Prišla je noč od 8. na 9. september 1943. Celotni odred s popolno bojno oborožitvijo je bil zvečer pripravljen pred izhodom iz kasarne za napad na italijansko kasarno. Nemci in Avstrijci so se začeli iz strahu počasi umikati v ozadje, mi Slovenci pa v ospredje izhoda. Ob 22. uri so Italijani začeli zapuščati svojo kasarno. Točno opolnoči je bilo izdano povelje za napad. Odprla so se široka dvojna vrata in takrat smo Slovenci v jurišu in s klicem »Hände hoch!« v trenutku Italijanom zaustavili izhod. Bilo je komično videti motorista s prikolico, ki je bliskovito zavrl motor. Italijanski brigadni general nižje rasti je takoj zatem v elegantnem loku splaval iz prikolice nekaj metrov naprej z obrazom na cesto. Hitro se je dvignil z rokami navzor, za njim pa preostala italijanska soldateska. Fantje slovenskih staršev iz prve svetovne vojne in s soške fronte so z užitkom planili v notranjost italijanske kasarne in za njimi drugi germanski vojaki.

General z mnogimi odlikovanji sem zgrabil za ovratnik in odgnal v nemško stražarnico. Med potjo je v joku milostno prosil: »Mama mia, aiuto dio mio!«, kazal slike svoje družine, ponujal fotoaparater in denar ter prosil: »Nicht schiesen!« Porinil sem ga v stražarnico in odhitel k svojim v akciji. Prav vsi Slovenci smo hiteli po dvonadstropnih stavbah kasarne. Preplašene Italijane smo lovili kot »mačke miši« ter jih z orožjem ali brez podili na dvorišče, kjer so Lahe pod stražo prevzemali nemško-avstrijski vojaki. V nekaterih stavbah so se zbrali komandni kadri in fašisti, ki so se upirali razorožitvi. Mi in tudi več Nemcev smo z orožjem in bombami vse opravili do jutra. Več Italijanov je bilo ubitih in ranjenih, nekateri zagrizeni fašisti so napravili samomore, drugi so se nazadnje predali. Komanda odreda je bila pravično obveščena o hrabrem dejanju 31 Slovencev pri nočni razorožitvi italijanske vojske. Komandant je hotel videti korajžne Slovence, toda nihče ni vedel povedati, kje smo. Italijanska kasarna je bila resnično velika, s številnimi stavbami, zato nas nemški stražarji niso našli do sedme ure zjutraj.

Vsi Slovenci do zadnjega smo si privoščili »likof po kranjsko«. Vedeli smo, kjer je vojska, morata biti tudi hrana in pijača. V neki kleti smo našli skladišče s tem. V tišini smo pojedli razne vrste sira, pršuta ter mesnih in ribjih konzerv. Po obilni jedači smo postali žejni. Različne pijače je bilo dovolj, odločili smo se za likerje. Krepke pokušine likerjev in nenavajenost na tako pijačo so kmalu imele posledice. Vrli Kranjci smo drug za drugim v smrčanju trdno zaspali. Nemški izvidniki so nas odkrili zaradi smrčanja, ki se je slišalo na dvorišče. O tem so obvestili komandanta, ki je odredil 62 krepkih vojakov, da so nas privedli ali prenesli čez ulico v sobe. Izdan je bil ukaz, da se v sobe postavijo večje sanitarne posode in vrata zaklenejo. Ves dan in še ponoči smo imeli velike slabosti, glavobole, bruhalo smo. Drugi dan smo morali dobivati obroke hrane v svoje sobe. Ukaz komandanta, da moramo biti pod ključem 48 ur, nas je vznemiril glede kazni. Dan po streznitvi smo sobe, postelje in uniforme temeljito očistili.

Natančno ob določenem času smo se zlikani in zdravi pokazali na dvorišču kasarne. 270 Nemcev in Avstrijcev je že čakalo v vrsti v obliki črke U. Vrzeli smo zapolnili Slovenci in nastal je pravokotnik. V sredino se je postavil strogi komandant s častniki in čakali smo na kazenske ukrepe. Zgodilo se je »mogoče-nemogoče«, namesto kazni smo Slovenci dobili pohvalo. Komandant je najprej opisal potek operacije razoroževanja 3000 italijanskih vojakov s kompletnim štabom brigade. Vedel je za počasen umik vojakov rajha in odločen nastop tujcev pred polnočjo. S ponosom je govoril o samostojni taktiki Slovencev, ki so ne glede na žrtve hitro in bliskovito premagovali in razoroževali upirajoče se grupe komandnega kadra in fašistov. Celotna akcija razorožitve 3000 Italijanov je bila po njegovem načrtu veliko krajša, kot je pričakoval. Svoje rojake je grajal, da so izdajalci in strahopetci, zato so bili kaznovani s šestdnevni kasarniškim priporom. Nas Slovence je pohvalil, da smo hrabri in odločni vojaki ter nas nagradil s šestdnevni izhodom za ves dan, brez kasarniških obveznosti ter z denarno nagrado za polovico mesečne plače.

Proste dni smo izkoristili za sprehode po mestu in okolici. Zanimivi so bili izleti z vzpenjačo na visoko goro nad mestom z razgledom na Grenoble z okolico. V daljavi smo videli švicarsko gorovje z Matterhornom. V mestu smo srečevali starejše Slovence iz drugih kasarn. Omenili so, da imajo zvezo s partizanskim gibanjem, da dajejo podatke o številu nemškega vojaštva, o oborožitvi in kje so skladišča streliva v mestu.

Kasarniško življenje po kapitulaciji Italije je zopet teklo normalno. Čez dan smo imeli vojaške vaje in vsak teden marše, dolge do 40 kilometrov zunaj Grenobla. Konec meseca oktobra je noč presekala izredno močna eksplozija v mestu. Partizani so zažgali skladišče municije in posamezne eksplozije so trajale kar 20 ur. Razdejanih je bilo več ulic in okenska stekla so bila razbita daleč naokoli. V isti noči so minirali na desetine električnih in telefonskih stolpov v Grenoblu.

Ukrepala je tudi nemška komanda mesta. Reorganizirali so vojsko po kasarnah, več slovenskih vojakov so premeščali v druge kraje Francije ali nazaj v Nemčijo. Posamezni vojaki niso smeli v mesto, dovoljeni so bili samo skupinski sprehodi zaradi več smrtnih primerov v nočnih urah. V mestu je nastajala splošna nestrpnost med vojaštvom in civilisti, zato se je nas nekaj Slovencev odločilo za zvezo med partizanskimi zaupniki; hitro smo jo našli. Dogovorjeno je bilo zbirno mesto v neki gostilni zunaj mesta, kamor naj bi prišli z orožjem v nedeljo zvečer za odhod v francoske partizane. Žal je

Vojaški transport Grenoble – München 25. novembra 1943.

dogovor propadel, ker je bil od petka na soboto opolnoči splošen alarm v kasarni. Ukazali so nam, da se takoj odpravimo na pohod v popolni bojni in osebni opremi. Ob drugi uri smo že bili v tovornem vlaku in se takoj odpeljali nazaj v Nemčijo, v München.

Potovanje z vlakom je trajalo tri dni, ker smo se večinoma vozili v nočnih urah zaradi možnosti zračnega napada. Naposled smo prispeli v München 27. novembra 1943. V kasarni Adolfa Hitlerja smo dobili nove uniforme, perilo in škornje. Nemci in Avstrijci so takoj dobili 14-dnevni dopust, za Slovence dopusta ni bilo, ker je bila Gorenjska »dežela banditov«. Po treh tednih se je naš odred začel odpravljati na rusko fronto.

PRIPRAVE NA ODHOD V SLOVENSKE PARTIZANE

Drugi dan sem od nemškega podoficirja izvedel, da bi lahko dobil dopust, če imam sorodnike v Avstriji. Dan kasneje sem se oglasil na raport komandi odreda in prosil za dopust pri bratu Andreju, ki je živel v trgovini v Celovcu. Zahtevali so natančen naslov in že prihodnji dan sem dobil dopustniško pisno dovoljenje za deset dni ter povratno vozovnico do Celovca. Takoj sem se odpravil za potovanje. V Salzburgu sem z železniške postaje telefoniral sosedu na Brod s prošnjo, naj pride brat Ivan z mojo civilno obleko še isti dan ob 20. uri k bratu Andreju v Celovec. Na stanovanju Andreja nisva našla, ker je ležal v bolnici, toda hišna je dovolila in odšla sva v stanovanje. Ivanu sem omenil, da sem od danes naprej dezertar, se hitro preoblekel v civilna oblačila in odhitela sva na železniško postajo ter s prvim vlakom proti domu. S seboj sem skrbno nosil nezaključeno delavsko knjižico iz polvojaške tovarne Herezcoigamt iz Salzburga, kjer sem bil zaposlen leta 1942. V karavanškem predoru me je nemška policija legitimirala in po vprašanju, kje sem zaposlen, me je delavska knjižica rešila pripora.

Doma sva z Ivanom takoj iskala zvezo s partizani in po nekaj dneh sva jo našla, in sicer za odhod v Rašiško četo. Osmega decembra 1943 sem doma na skrivaj pripravil prtljago za odhod v partizane. Z večjim kovčkom sem se pozno popoldan poslovil od staršev, od domačih in sosedov in v spremstvu sestre Marije odšel na železniško postajo Vižmarje. Kupil sem vozovnico do Celovca z lažnim namenom, da grem nazaj v nemško vojsko. Bila je že noč, odpeljal sem se in na prvi postaji Medno neopazno izstopil na nasprotni strani postaje ter se hitro izgubil v temno noč.

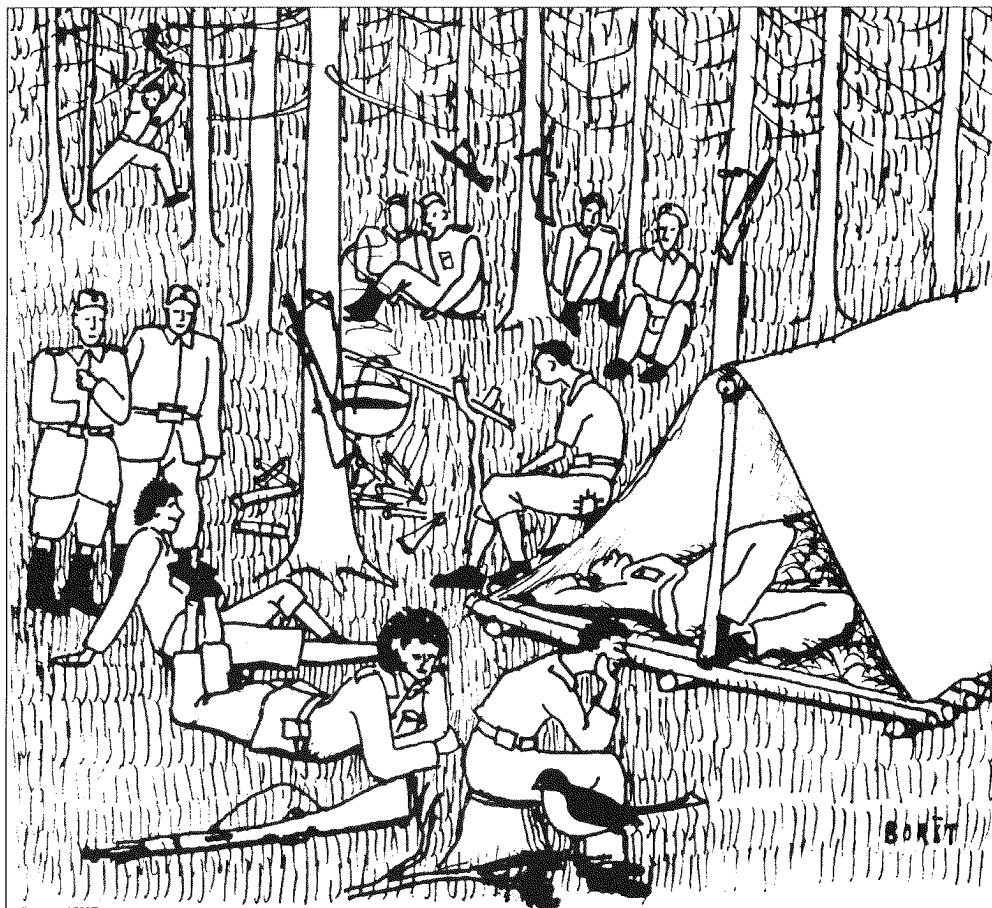
RAŠIŠKA ČETA NOVS

Ko sem stopil z vlaka, sem globoko zajel svež zrak in se v mislih poslovil od nemške vojske, grozljive ruske fronte in lahkotno napravil prve korake na poti k slovenskim partizanom. Dolgo skrita želja se mi je nazadnje uresničevala. Kljub težkemu kovčku sem hitro prekoračil leseno brv prek reke Save in previdno prispel na obronke gozda Šmarne gore v Vikrčah. Prečna hoja po gozdovih do vasi Šmartno je bila izredno naporna. V deževni noči in temnem gozdu nisem našel gozdne poti, zato sem taval po bregovih in kotanjah skoraj tri ure, da sem končno prispel do prvih hiš v Šmartnem.

Hitro sem našel pravo hišo, ki sva si jo z Ivanom ogledala pred dnevi. Rahlo sem potrkal na okno in takoj zatem sem med vrati zagledal Ivana in partizansko domačinko. Predolgo me ni bilo, bila sta v strahu, da sem se izgubil v gozdovih Šmarne gore, ali da so me zajeli šmarski žandarji. Bil sem skrajno utrujen in od dežja premočen, zato je gospodinja hitro poskrbela za primerna oblačila, toplo pijačo in večerjo. Omenila je, da gre zjutraj v München na obisk k sinu, ki je tudi v nemški vojski. Izkoristil sem priložnost in jo prosil, če bi na postaji v Celovcu oddala pismo za moje starše na Brodu. Dala mi je pismo, v katerem sem sporočil, da sem srečno prispel v Celovec, s pozdravi vsem domačim in sosedom. Sporočil sem, da bom s postaje šel v Andrejevo stanovanje, kjer se bom preoblekel v uniformo in nato odpotoval nazaj v München. Gospodinja je bila nad vsebino pisma navdušena, v Celovcu je drugi dan kupila znamko in na postaji oddala pismo v nabiralnik. Kasneje sem izvedel, da je to pismo zmedlo Nemce in niso izvedli represalij nad družino.

Ponoči sem imel hude sanje, da se borim proti Nemcem, in na glas zavpil: »Hura! Juriš!« Zbudil sem se in poleg postelje zagledal pravega partizana Staneta Buha iz Šmartna, ki je prišel pome za odhod v Rašiško četo. Hitro sem se oblekel v obleko, ki sem jo prinesel v kovčku – v polpartizansko obleko s plaščem. Po zajtrku sva odšla iz hiše, kjer sta čakala še dva partizana. V ranem jutru smo vsi štirje v dežju odšli proti Zgornjim Gameljnam in naprej v rašiške gozdove. Kmalu smo prišli v tabor Rašiške čete, kjer zdaj stoji razgledni stolp.

Proti večeru smo zakurili taborni ogenj, ob katerem sem na željo komandirja Aleksandra zažgal vojaško knjižico in opisal doživetja v nemški vojski v Avstriji, Franciji in Nemčiji. Moral sem izbrati tudi novo partizansko ime. Izbral sem si vzdevek Izidor in pod tem imenom sem bil razpoznaven do konca vojne.

Taborišče Rašiške čete z lovskim šotorom na Rašici, decembra 1943.

Rašiška četa je bila sestavljena iz treh vodov. Prvi vod je štel 12 fantov, ki so živeli v rašiških gozdovih, drugi vod je bil v gozdovih Šmarne gore in tretji vod v smledniških gozdovih.

V taboru Rašica smo imeli večji lovski šotor za 20 oseb. Blizu je bilo ognjišče z visečim kotličem za kuhanje hrane. Okrog ognjišča so ponavadi sedeli partizani in po smrekah so visele lovske in druge puške.

Prihodnje jutro je prispelo osem partizanov iz Smlednika in kmalu zatem sedem partizanov in dve partizanki, Ljuba Mrhar in Rezka Usenik s Šmarne gore. Podnevi je Aleksander razložil diverzantsko akcijo na tovarno pletenin

*Skupina aktivistov OF z območja Rašice, Šmarne gore in Smlednika,
10. decembra 1943.*

Štora v Zgornjih Gameljnah. Za akcijo naj bi se priglasili samo prostovoljci, toda priglasilo se je vseh 29 mladih borcev in bork. Narejen je bil poimenski razpored. Določen je bil stražar proti Šmartnemu, Spodnjim Gameljnjam, več tovarišev za rekvizicijo hrane po hišah nemških simpatizerjev, dva sta skrbela za podiranje šotora in njegovo pospravljanje s čiščenjem tabora, vsi preostali so bili določeni za to, da bodo onemogočili tovarno za obratovanje. Tovarna je izdelovala topla oblačila za nemške vojake na frontah. Požig tovarne je bilo tudi maščevanje Nemcem, ki so do kraja požgali prvo vas, Rašico, 1941. leta.

Nemci so požgali prvo vas, Rašico, 20. septembra 1941.

V akciji uničenja tovarne je sodelovalo več domačinov, ki so odnašali razno blago, izdelana oblačila, šivalne stroje, orodje; vse so shranili v podzemne bunkerje v rašiških gozdovih.

Akcija s požigom tovarne je v celoti uspela v noči od 10. na 11. december 1943. leta. Po končani akciji so tri skupine odšle vsaka svojo pot. Rašiški vod je odšel v gozdove med Vodicama in Mengšem. V nočnih urah smo odhajali v nekatere hiše, kjer smo dobivali hrano in prenočišča. Sovražne hajke ni bilo, zato smo se po tednu dni vrnil v rašiške gozdove. Zaradi ostrega mraza in vetra smo pogosto hodili po gozdovih, proti večeru pa smo pod smrekami napravili ležišče za štiri osebe. Na tla smo nalomili smrečje, nato razgrnili platnene cerade, se pokrili s toplimi odejami in čeznje zopet dali cerade. Prek noči je postalo toplo in zjutraj smo ugotovili, da nas je zamedlo. Tako je bilo več noči zaporedoma, do božiča. Prek dneva smo popili malo toplega čaja in zaužili suho hrano. Na sveti večer smo odšli v Srednje Gameljne in v neki hiši dobili dovolj hrane in pijače. Ponoči smo se dogovorili, v katerih hišah bomo preživeli božične praznike. Z Buhom sva odšla v hišo pri Kralju v Zgor-njih Gameljnah. Končno sva kraljevsko preživela praznike s spanjem v topli postelji.

POHOD NA IV. OPERATIVNO CONO NA ŠTAJERSKEM

Rašiška četa je bila omejena glede števila borcev. V neposredni bližini Ljubljane je bila vezni člen med Gorenjsko, Štajersko in Dolenjsko. Sprejemala je novince, ki so prihajali občasno, varovani pred Nemci, in po nekaj dneh ali tednih spet odhajali z varstvom na Štajersko ali Dolenjsko. V decembru se nas je nabralo devet novincev, vsi smo bili brez orožja in odrejeni za nadaljnji pohod.

Skupina devetih neoboroženih in treh oboroženih borcev smo pozno popoldan, 27. decembra, odšli z Rašice proti Trzinu. V mraku smo prispeli nad cesto in železnico med Trzinom in Črnučami in kmalu dobili priložnost za nemoten prehod. V koloni smo nadaljevali pot mimo Domžal in Blagovice v Tuhinjsko dolino in prispeli v vas pod Menino planino. Sprejela nas je prištabna enota IV. operativne cone, kjer smo dobili hrano in ležišča v hlevu. V jaslih sem napravil ležišče iz sena in zjutraj me je zbudilo govedo. Ostal sem brez sena, ponoči ga je pojedla krava. Po obilnem kosilu, bil je krompirjev golaž in veliko mesa, so za nas 30 novincev brez orožja odredili, da pozno popoldan nadaljujemo pot skozi Savinjsko dolino proti Pohorju.

Potovanje prek strme in zasnežene Menine planine je bilo izredno naporno. Poti ni bilo, zato smo do kolen gazili celi južni sneg in navsezadnje prehodili gorovje, visoko okrog 1500 metrov. Na severni strani je bila strmina navzdol še večja, zato smo se po zadnjici več drsali kot hodili in končno prispeli v dolino reke Drete. Počitek je bil v strogi tišini in brez kajenja. Vodja kolone je odšel na kurirsko javko, kjer je izvedel, da Nemci hajkajo po celotni dolini in imajo tudi ponoči številne zasede. Sledil je ukaz: »V popolni tišini nazaj čez Menino planino.« Celo kolono je skoraj zadela kap, da moramo po kozjih strminah spet nazaj, in to do ranega jutra. Po slanem in obilnem kosilu smo bili saharso žejni in ob žuborenju bistro reke smo se vračali še bolj utrujeni. Naposled smo v jutranjih urah prečkali glavno cesto Trojane – Domžale. Še bolj onemogli smo nadaljevali pot na strmo Limbarsko goro pri Blagovici ali nad Moravčami. Dopoldan smo pripravili zajtrk, toda večina pohodnikov je prej od utrujenosti zaspala. Prek dneva se je zjasnilo, zapihala je burja in kmalu so zmrznili zemlja, sneg in mokra oblačila ter obutev tistih fantov, ki so zaspali po podih in šupah. Dolgo je trajalo razgibavanje prezebljih borcev, da so se segreli z lastno toploto in so nato lahko odšli v tople sobe, da so se preoblekli in si posušili mokra oblačila.

Novi pohod na Štajersko je propadel, zato so novince preusmerili na Dolenjsko. Na večer smo odšli proti Moravčam, v vas Peče, kjer smo prespali v toplih hišah in hlevih. Ostali smo dve noči. Podnevi smo uredili osebno opremo in oblačila ter se spoznavali med seboj. Hrane in pijače smo imeli dovolj, vaščani so bili zelo prijazni, pogovori pa so se v glavnem sukali okoli tega, kaj se dogaja na frontah po Evropi in Jugoslaviji. Popoldan nas je obiskal na konju komandant IV. operativne cone Mile Kilibarda s spremstvom in vsem zaželel srečno potovanje na Dolenjsko.

POHOD ČEZ SAVO NA DOLENJSKO

Proti večeru smo odšli iz vasi Peče v vas Slivna pod Sv. Miklavžem. Tam je bilo novo zbirno mesto, kamor so prispeli ubežniki pred Nemci vseh starosti z Gorenjskega, Štajerskega in iz Zasavja. Med njimi so bili pobegli taboriščniki, partizanski kurirji, terenci, fantje iz nemške vojske ter nekaj družin z otroki in starejši ljudje.

Silvestrska noč 31. decembra 1943 je bila jasna in zvezdnata, luna je koloni borcev in novincem razsvetljevala pot po gozdovih in košeninah. Kmalu smo prečkali sedanji center Slovenije GEOS in v daljavi imeli čudovit pogled na razsvetljeno Ljubljano in šviganje raket v pozdrav novemu letu. Končno je kolona prispela po hribovjih navzdol v bližino vasice Senožeče in obstala nad cesto Litija – Črnuče. Dobro oboroženo spremstvo Kamniško-Zasavskega odreda je cesto levo in desno temeljito zastražilo. Sledili so kratki svetlobni znaki z baterijo z leve in desne strani reke Save in kmalu se je pokazal večji čoln partizana Florjana. Prehod prek Save je potekal hitro z enkratnim zastojem osebnega vlaka, ki je pripeljal mimo iz Litije proti Ljubljani. V dobri uri je bila celotna kolona kakih 60 oseb prepeljana na desni breg Save in na drugo stran tisti, ki so z Dolenjskega odhajali na Štajersko. V Jevnici so kolono sprejelil borci Dolenjskega odreda in nas odpeljali v vas Golišče pri Jančah. Med potjo v zasavsko hribovje smo poslušali oddaljeno polnočno zvonjenje, ki je oznanjalo začetek novega leta 1944.

Pozno zjutraj po zajtrku so kolono novincev razvrstili v dvoredni zbor. Pristopil je komandant DO Jože Logar – Slovan in vse navzoče glasno pozdravil: »Zdravo, tovarišice in tovariši!« In dal povelje: »Na mestu voljno!« Sledila je krajša obrazložitev o nadaljnjem potovanju v prihodnjih dneh v kraje na Dolenjskem, za nekatere mladoletnike in starejše osebe celo do osvobodjene Bele krajine. Napovedal je tudi še eno resnejšo oviro, nemško-italijansko

mejo s široko bodečo žico, kjer so nastavljene pešadijske mine in občasne sovražne zasede. Vse prisotne je pomiril z zagotovitvijo, da bodo kolono varovali dobro oboroženi borci odreda in da morajo disciplinirano poslušati spremljevalce.

Na koncu nagovora je Slovan poklical: »Nemški dezerterji pet korakov naprej, drugi voljno.« Izstopilo je pet krepkih mladih fantov in med njimi sem bil tudi jaz – Izidor. Povabil nas je v bližnjo dolinico, nam postregel s cigaretami in nato je vsak zase povedal, kje je služil nemško vojsko, v katerem rodu se je izučil in kako in kam je pobegnil v partizane. Po dobri uri smo odšli v vas. Za oborožitev smo dobili nemške puške mavzerice z naboji in vsak po tri ročne bombe. Razporedil nas je kot borce v II. bataljon odreda.

Po izdatni večerji je Slovan s svojimi borci in novinci odredil pohod z Golišča mimo Tujega Grma, utrjene sovražne postojanke Prežganje, prek nemško-italijanske meje v Stično na Dolenjskem.

Celotna pot v nočnih urah prek hribov in dolin, gozdov in travnikov je bila izredno naporna. Posebno za novince iz Štajerske in Gorenjske, ki so že imeli za seboj dolge nočne pohode minulih noči. V popolni tišini se je kolona premikala tudi po brezpotjih, po ilovnatem in mokrem terenu v strmine in zopet v drče navzdol. Pogosto se je kolona trgala v temni noči, sledilo je pridušeno klicanje in z muko spet povezovanje kolone. Z mladoletniki in starejšimi osebami je bilo največ težav zaradi preutrujenosti. Posamezniki so celo prosili: »Pustite me tukaj, naprej ne morem več!« Po krajšem počitku so mladi borci celo nosili otroke in pomagali starejšim, da so vendarle nadaljevali pot.

Okrog Leskovca in Metnaja je Črna roka ali domobranci večkrat zalezovala prihode novincev s Štajerskega z namenom, da kolono razpršijo in nato posameznike ulovijo ali ubijejo. Borci odreda so poznali njihovo taktiko in vedeli, kje so mogoče njihove zasede, zato so že vnaprej odločno ukrepali. Predhodnica in stranske straže so teren pred seboj čistile. Sovražne zasede so tiho obkolili in ponavadi je padlo nekaj mož, drugi so se razbežali. Po približno desetih urah pohoda je kolona srečno prispela v poznih jutranjih urah v Stično.

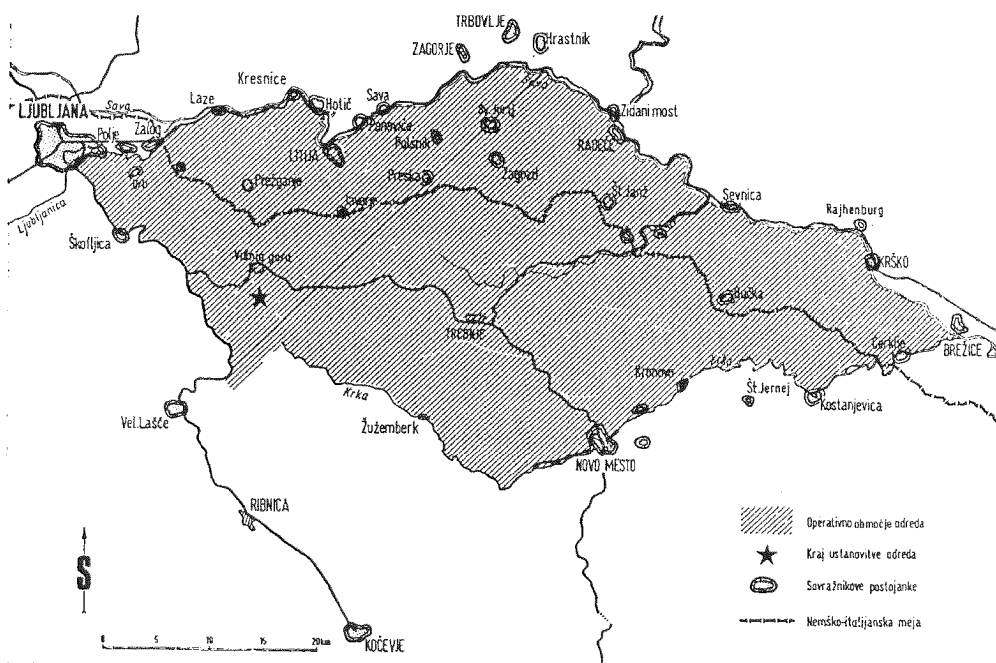
Večina novincev je odšla v nekatere hiše na počitek, mlajši borci pa smo odšli v gostilno, kjer so točili žganje in cviček. Razumljivo, naročeno pijačo bi morali plačati z lirami, ki jih nismo imeli. Gostilničar, sicer nerad, je končno sprejel

sto nemških mark, s katerimi sem lahko postregel več borcem, ki niso imeli nobenega denarja. V partizanih ni nihče prejemal denarja, razen nekaterih, ki so imeli denar od doma ali od prijateljev v civilu.

KAKO JE BIL SESTAVLJEN DOLENJSKI ODRED

Dolenjski odred je bil formiran iz III. bataljona 12. brigade 1.12.1943. v Kriški vasi na Dolenjskem. V svojem sestavu je imel več kot dvesto borcev in bork. Imel je I. in II. bataljon ter štab odreda s štabnimi enotami. Komandant odreda je bil kapetan Jože Logar – Slovan, politkomisar odreda pa Dušan Rebolj – Bor. Operativno območje odreda je bilo od reke Save do reke Krke in od Ljubljane do Brežic.

Dolenjski odred je bil v sestavi poveljstva VII. korpusa. Pogosto je sodeloval z brigadami 15. udarne divizije in tudi samostojno je deloval na svojem operativnem območju.

Operativno območje Dolenjskega odreda

Del štaba Dolenjskega odreda 1943.

FORMIRANJE MINERSKEGA VODA DOLENJSKEGA ODREDA

Poleg drugih operativnih operacij je imel odred tudi nalogo uničevati in minirati železnice in ceste na severozahodu Dolenjskega in predvsem železnico v Zasavju. Štab odreda je pogrešal dobro organizirane minerce, ki bi samostojno ali z varovanjem enot odreda izvajale minerske akcije na svojem operativnem območju.

Glavni štab Slovenije in štab Dolenjskega odreda sta se sporazumela, da se formirajo minerski vod za miniranje železnice v Zasavju od Zaloga do Pogonika – desni breg Save, ter minerci kamniško-zasavskega odreda od Litije do Zidanega mosta – levi breg Save. V Novi vasi nad Malo Loko je Slovan 24. januarja 1944 na zboru obeh bataljonov odreda načrtoval bodoče akcije minercev in nato predlagal prijavo prostovoljcev. Iz I. bataljona se je prijavilo šest, iz II. bataljona pa devet borcev, med njimi tudi jaz. Že v Franciji sem se kot izkušeni minerec v nemški vojski zaklel, da bom postal minerec, če se mi bo posrečilo priti namesto na rusko fronto k partizanom v Slovenijo. Skrita želja se mi je naposled uresničila.

ODLOK ŠTABA DOLENJSKEGA ODREDA MINERSKEMU VODU DO

Po povelju Glavnega štaba NOV in PO Slovenije št. 53/II z dne 23.1.1944 in po navodilih z dne 30.12.1943 po ukazani potrebi

o d r e j a m o

1. da se takoj pristopi k formiranju minerskega voda,
2. za komandirja minerskega voda odredimo Marjana Malenška – Danila,
3. kadre za minerski vod bodo dali:
 - a) I. bataljon šest mož
 - b) II. bataljon devet mož
4. Oborožitev minerskega voda: minerci so oboroženi s kratkimi italijanskimi puškami in po dvema ročnima bombama, komandir ima pištolo in brzostrelko. Vodu se dodeli mula z mulovodcem za prenos minerskega materiala.
5. Minerski vod je v svojih akcijah samostojen in spada neposredno pod komando štaba odreda.
6. Naloge minerskega voda so:
stalne akcije proti sovražniku z rušenjem, zasekovanjem dreves, miniranjem cestnih, železniških komunikacij in objektov, bunkerjev ter sovražnih postojank. Akcije je treba izvajati hitro, drzno in nato neopazno izginiti. Za večja zasekovanja in rušenja je minerski vod pooblaščen, da lahko mobilizira civilno prebivalstvo. Minerski vod mora tesno sodelovati in držati zvezo s štabom Dolenjskega odreda, pri samostojnih akcijah izven območja pa s komandami področij in operativnimi enicami ter obveščevalci in terenci dotičnega sektorja.
7. Formiranje minerskega voda mora biti končano do 14. ure s številčnim stanjem moštva in oborožitve.

Na položaju, dne 24.1.1944

Smrt fašizmu - svoboda narodu!

Sprejem povelja potrdilo:

Politkomisar:

Dušan Rebolj - Bor

Komandant-kapetan:

Jože Logar - Slovan

Istega dne je komisar odreda predlagal prostovoljca, ki je pripravljen, da redno piše dnevnik za kasnejše rodove o življenju in aktivnosti minercev med vojno na terenu. Za to nalogo sem se kot Izidor prijavil osebno. Od takrat naprej sem do konca vojne skrbno vodil dnevnik z opisi večine dogodkov.

Komandir Danilo je še tistega dne določil dva vodnika za samostojne minerske akcije:

- za prvo grupo minercev je bil določen vodnik Franc Markelj – Koder,
- za drugo grupo minercev sem bil določen vodnik Jože Štrukelj – Izidor.

Minerski vod je dobil v Novi vasi svojo izpraznjeno hišo pod varstvom II. bataljona. Že prihodnji dan smo minerci dobili minerski material z eksplozivom angleškega izvora od Cankarjeve brigade.

Slab teden smo se minerci posvetili spoznavanju angleškega minerskega materiala in spretnostim miniranja. Samo eksploziv se je razlikoval od nemškega ali jugoslovanskega, predvsem v trdoti in obliki. Nemško-jugoslovanski je bil trd in oblikovan kot toaletno milo, angleški pa valjaste oblike s premerom 30 milimetrov v dolžini 160 milimetrov. Trdota kot plastelin, imenovan 808. Posamezen kos ali več skupaj se je dalo gnesti in poljubno oblikovati. Lahko si ga zažgal in gorel je kot suha goba, ne da bi eksplodiral. Eksplozivne kapsule, počasi in hitro goreče vrvice so bile standardne. Novost so bili tempirani pohodni mehanizmi, ki so bili povezani z vkopano mino pod železniško tračnico, kjer se je pod težo lokomotive mehanizem sprostil in nastavljena mina je eksplodirala. Skrbno zakopana mina v kamenje pod tračnico je bila tudi podnevi nevidna.

Po novoletnih praznikih so sovražne enote iz Grosupljega, Velikih Lašč, Turjaka in Ljubljane silovito napadale s tanki, topovi in pehoto položaje brigad 15. udarne divizije in Dolenjskega odreda. Napadi in protinapadi v trikotniku Lavrica – Višnja Gora – Turjak so trajali 20 dni in nazadnje se je moral sovražnik spet umakniti brez vidnega uspeha na svoje postojanke.

Po končani ofenzivi sovražnih enot se je odred z minerci premaknil v Stično in Šentvid. Nestrpno smo minerci čakali na trenutek, da pokažemo tudi na terenu, kaj smo se naučili o miniranju. Slovan je zadnji dan januarja ukazal, naj se pripravimo na prvo minersko akcijo na železnici Grosuplje – Šmarje-Sap. Pozno ponoči smo minerci odšli pod varstvom enote bataljona iz Metnaja pri Stični proti Grosupljemu. Na poti do proge nismo naleteli na sovražne patrulje, zato smo se nemoteno približali železnici. Komandir Danilo

je določil zbirno mesto po akciji, nato odredil straže levo in desno, nakar smo odšli na progo v dveh skupinah. Prvo je vodil Koder, drugo jaz, z namenom, da vsaka skupina ločeno minira progo z dvema minama. Štiri mine so bile hitro nastavljene in prižgane, nakar je Danilo z rafalom dal znak za umik na zbirno mesto. Po nekaj minutah so sledile štiri močne eksplozije in tako smo minerci opravili prvi in uspešni minerski krst. Vrnili smo se v štab odreda, kjer so nam čestitali za uspelo minersko akcijo.

PRVE MINERSKE AKCIJE ODREDA V ZASAVJU

Komandant Slovan se je 3. februarja odločil za večje minerske akcije v Zasavju. Istega dne je bil minercem dodeljen strelec s puškomitraljezom in začasno v pomoč Janezu Kocijančiču – Stojanu, komandirju čete I. bataljona. Okrepljeni vod minercev je tedaj štel 18 mož in se pripravil za miniranje železnice onkraj italijanske meje v Zasavju.

Pred mrakom se je pred gostilno Kraševca v Šentvidu zbrala skupina minercev za odhod. Slovan je osebno s kozarcem vina počastil vse minerce in zaželel uspešne rušilne akcije in srečno vrnitev. Želja Slovana je bila, da mu minerci za slovo zapojemo in zares smo zapeli: »Vsi mostovi v zrak letijo ...!« Nato je kolona odšla v noč prek Stične, po dolini Mirne, čez hribe in gozdove, prek nemške meje, mimo sovražne postojanke Prežganje in naprej proti Jančam. Noč je bila vetrovna in deževna, pot prek hribov, gozdov in dolin je bila zelo naporna in ilovnato blatna. Po sedmih urah hoda z malo počitka smo naposled prišli do prvih hiš na Jančah. Kljub pozni noči so vaščani hitro postregli utrujenim partizanom z žganjem, jabolčnikom, kruhom in jabolki. Proti jutru smo odšli na Tuji Grm, kjer smo premraženi in mokri hitro zaspali v hiši, kar na golih tleh. Budne so bile samo straže, ki so se menjavale. Drugi dan smo počivali, za okusno in obilno hrano so poskrbele terenke. Terenski obveščevalci so prinesli vozni red na železnici in možne premike vojaških transportov. Vlaki ponoči niso vozili. Kmalu po kosilu smo od terencev dobili obvestilo, da prihaja nemška patrulja 11 vojakov, ki so jih minerci pričakovali v zasedi. Sovražna patrulja je odšla v drugo smer, minerci pa zopet nazaj v hišo. Proti večeru smo dobili več obiskov okoliških vaščanov, ki so prinesli cigarete in žganje ter se iskreno pogovarjali o vojnih razmerah doma in na tujem.

V noči od 5. na 6. februar smo minerci odšli na železniško progo v dolino, kjer smo v gramoz pod tračnico nastavili močno eksplozivno mino. Eksplozije

podnevi ni bilo; ali je odpovedal premalo tesno privit mehanizem pod tračnico ali je mino našla nemška patrulja.

Zvečer smo se minerci razdelili na tri skupine: prva z Danilom je odšla na javko k obveščevalcem, kjer so od železničarja iz Litije izvedeli za odhod vojaškega transporta proti Ljubljani, in sicer 7. februarja zjutraj. Druga skupina s Stojanom je odšla na Malo Štango, da pričaka prihod I. bataljona odreda s komandantom Slovanom. Tretja skupina z menoj je ostala v hiši, da je pripravila novo, močno pohodno tempirano mino za novo minersko akcijo ponoči. Pred polnočjo je prišel minerec Cvetko po tretjo skupino, da se takoj oglasimo Slovanu na Mali Štangi. Slovan je ukazal, da 7. februarja do šeste ure zjutraj spet miniramo železniško progo z eksplozivno mino, ker bo okrog sedmih zjutraj pripeljal vlak z vojaštvom iz Litije proti Ljubljani.

Tretja skupina minercev in odredove zaščite s Stojanom in menoj se je pozno po polnoči odpravila z že pripravljeno tempirano mino, težko šest kilogramov z eksplozivom 808, v dolino železnice.

V zgodnjih jutranjih urah smo prispeli v bližino vasi Gostince med Gradovljami in Lazami. Bila je še tema in določili smo straže levo in desno od mesta miniranja. Našel sem primerno mesto za miniranje, minerci so razprostrli ponjavo, na katero sem zlagal vrhno plast temnejšega umazanega kamenja drugega ob drugega. Nato sem z minerci odstranil spodnjo svetlejšo plast kamenja, ki so ga odnesli in skrili v gozdu. V izkopano jamo sem skrbno položil šest kilogramov težko tempirano mino in še skrbneje tesno privil mehanizem pod tirnico. Nato sem s kamenjem s ponjave previdno založil mino in površino pokrtil tako, da je mesto miniranja ostalo neopazno tudi podnevi. Po končanem delu smo minerci in straže odšli više v hrib, od koder smo videli približno mesto miniranja.

Nestrpno smo pričakovali vlak in malo pred sedmo zjutraj smo od daleč zaslišali pisk bližajočega se vlaka, ki je napovedano prihajal z litijske strani. Danilo se je že, ko smo zagledali najprej tovorni vagon, naložen s kamenjem, nato parno lokomotivo, tri osebne vagone in dva tovarna vagona, prekrita s ponjavo.

Vlak se je bližal mestu miniranja in kmalu zatem se je posvetilo, kot bi udarila strela, nato se je zaslišala izredno močna eksplozija. Slišali smo hreščanje železja in lesa, ko so se vagoni lomili v težo iztirjene lokomotive. Vmes smo slišali obupno vpitje ranjenih in umirajočih nemških vojakov in gestapovcev.

Kasneje so obveščevalci povedali, da je bilo v transportu kakih 60 mož s težkim orožjem. Bilo je 25 mrtvih in več ranjenih. Veselje minercev je bilo nepopisno nad izredno uspešno, prvo gverilsko akcijo v Zasavju in blizu Ljubljane. Nazaj grede so domačini na Mali Štangi ponudili jedačo in pijačo za uspešno akcijo in tudi komandant Slovan, ki je podrobneje izvedel o uspehu miniranja, je bil zelo ponosen.

Po kosilu smo minerci počivali in po večerji ob 17. uri smo z obema komandirjema odšli k Slovanu. Dobili smo novo nalogo: da se razdelimo v dve skupini. Prva skupina s Stojanom in Kodrom je odšla s I. bataljonom in Slovanom na čelu v nove minerske akcije proti Litiji, druga skupina z Danilom in menoj je ostala na Mali Štangi, da je pripravila nove eksplozivne mine za nočno miniranje železnice.

V bližini Podgrada pri Zalogu smo ponoči na več krajih uspešno minirali dvotirno železniško progo in še bliže proti Ljubljani skrbno nastavili pod

Minirani rudnik svinca Sitarjevec pri Litiji

tračnico novo petkilogramsko eksplozivno mino. Zjutraj okrog sedmih je lokomotiva s službenim vagonom prišla na mino in se poškodovana iztirila. Ranjeni so bili vlakovodja in obmejni vojaki. Po akciji smo odšli v Štangarske Poljane in počakali na vrnitev I. bataljona z drugimi minerci in Slovanom. Pod vodstvom Slovana je prva skupina minercev popolnoma uničila rudnik svinca Sitarjevec pri Litiji. Minirali so rudniške naprave, vzpenjačo, vodne črpalke, razne objekte in pisarne. Med vračanjem v Štangarske Poljane se je v Šmartnem odred prostovoljno pridružil Franc Vidic z ženo in mladoletnima otrokoma.

V vasi je odred izpraznil trgovino gestapovskega agenta Palegrina, ki je bil s starši nevaren za domačine in terence. Zaplenili so živež in živino. Agentu ni bilo doma, zato so odredovci vzeli s seboj njegove starše. Po polnoči so se enote odreda in minerci premaknili prek nemške meje in 8. februarja ob osmih zjutraj prispeli v Šentvid na Dolenjskem. Bil je skrajni čas, kajti ponoči in čez dan je padlo veliko snega in pobelilo je celotno pokrajino. Za Nemce je izginila čisto vsaka sled za partizani in niso mogli vedeti, v katero smer in kam so šli.

DELOVANJE ODREDA NA DOLENJSKEM

Iz Šentvida se je odred premaknil v okolico Stične, I. bataljon v vas Selo, II. bataljon v vas Leskovac in štab odreda s svojimi enotami v vas Velika Dobrava. Minerca Koder in Cveto ter štabne kuharice so skrbeli za dnevno prehrano. Proti večeru 15. februarja smo minerci odšli na miniranje proge med Škofljico in Lavrico pri Ljubljani. Tudi oba bataljona s Slovanom sta odšla vznemirjat sovražno postojanko v Grosupljem z minometalci in težkimi mitraljezi z namenom, da olajšajo miniranje železnice. Minerci smo že razporedili straže levo in desno in tik pred odhodom na progo smo zagledali 12 tovrnjakov vojaštva, ki so hiteli na pomoč proti Grosupljemu. Videli smo tudi sovražno patruljo ob progi, ki je prihajala iz Ljubljane. Minerske akcije nismo mogli izvršiti, zato smo odšli v gozd v smeri Grosupljega, da bi srečali odredovce, ki jih žal nismo našli. V iskanju odreda smo hodili po dolini proti Višnji Gori. Više v hribu levo je srdito streljala sovražna kolona, ki je prispela iz Ljubljane, in desno na hribu je s streljanjem odgovarjal odred. Medsebojno slepo streljanje je bilo silovito, toda minerci smo bili v sredini pod mrtvim kotom in smo brez izgub srečno prispeli na Peščenik pri Višnji Gori. Proti jutru je prispel tudi celotni odred in skupno smo nadaljevali pot k izhodišču vasi.

Za minerce je bil zadnji napad na Grosuplje samo ovira in tudi Slovan ni bil zadovoljen z neuspehim miniranjem. Slovan in minerci smo se sporazumeli, da izvedemo samostojno akcijo. Že prihodnjo noč, 16. februarja, se je pripravilo 16 minercev in 10 borcev z dvema mitraljezoma za varstvo. Komando je prevzel odredni komisar Bor. Z Velike Dobrave je kolona šla proti Šmarju-Sap. Sovražnih patrulj ni bilo, nemoteno smo prišli do proge in postavili zasede levo in desno. V sredini smo minerci v desetih minutah na petih mestih zaminirali progo. Po danem znaku smo prižgali počasi goreče zažigalne vrvice in sledil je skupen umik v zaklon. Kmalu zatem so druga za drugo eksplodirale vse mine.

Pri vrnitvi se je kolona ustavila v mlinu v Stari vasi in prosila za kruh. Gospodinja je jokavo odgovorila, da nima ničesar. Lačni borci so zavohali pred urami pečen svež kruh in nekateri so vedeli, da ima moža in tri sinove pri domobrancih. Preiskali so hišo in našli pet hlebcev kruha, marmelado, slanino, salame in kislo mleko. V dobri uri smo se najedli in nato nadaljevali pot v Višnjo Goro k partizanskemu simpatizerju. Gospodar je vsakemu ponudil šilce žganja in jabolčnik. V tovariškem klepetu smo se zadržali kaki dve uri. Na poti proti Poljanam smo se dogovorili, da bomo v vasi ob prihodu glasno zapeli nekaj pesmi. Zgodilo se je tako, zbudili smo vse borce in vaščane, nato tiho odšli v hiše, kjer smo trudni zaradi prečutih dveh noči sladko zaspali. V nedeljo, 20. februarja, smo se v zgodnjem jutru nenadoma zbudili in skočili pokonci. V veži hiše je glasno zaigrala harmonika in kitara. Bila sta tovariša Oražem iz Radohove vasi in Italijan Angelo. Zaigrala sta budnico in končno povedala, da je pustna nedelja. Bila sta hudomušno vesela, da se jima je posrečilo presenetiti pogumne minerce. Zatem smo pripovedovali šale, Koder pa je zapel več šaljivih pesmi o Hitlerju, Rupniku in domobrancih. Dogovor je tudi bil, da gremo družno na pustni miting, ki bo zvečer v Ivančni Gorici.

Slovan je sklical sestanek z minerci ob 14. uri in predlagal nočno miniranje proge okrog Šmarja-Sap, ker bi pustna nedelja odvrnila pozornost sovražnika. Minercem je bilo žal za večerni miting, toda Slovanov predlog je bil tudi razumljiv. Hitro smo pripravili eksplozivne mine za nočno miniranje. Ob 16. uri je odšlo 15 minercev z Danilom in Stojanom po najbližji poti prek hribov v Šmarje-Sap. Pot je bila sicer krajša, toda manj znana in podnevi smo se izogibali vasem. V tem gorskem in gozdnem kraju so bile vasi večinoma domobranske in v nočnih urah nam nihče od domačinov ni »vedel«¹ povedati pravo smer do Škofljice, minerci pa smo izgubili pravo orientacijo. Izvedba

minerske akcije je bila v nevarnosti, zato sem predlagal komandirjema, da se »za štos« v naslednji vasi predstavimo kot domobranci.

Vsi so predlog z olajšanjem in radovednostjo sprejeli, s ciljem, da miniramo železnico. Dogovor je bil, da jaz, ki nosim nemško uniformo in znam nemško, nastopam kot komandant vojaško-domobranske patrulje. Drugi minerec, ki je tudi razumel nemško, pa bo tolmač. Rečeno – storjeno; minerci smo odstranili rdeče zvezde s kap in postali »raztrganci«, kar je bila pogosta izdajalska taktika Nemcev in domobrancev do zavednih Slovencev. V naslednji vasi smo se pred največjo kmetijo ustavili, komandant s pištolo in nemško brzostrelko je močno udarjal po vratih in kričal: »Offen, die Banditen!« Hitro so se odprla vrata, komandant in tolmač sta šla v hišo in zahtevata gospodarja. V hipu se je zbrala številna družina in si me boječe ogledovala v nemški uniformi, ko sem spraševal: »Wo sind die Banditen?« Vprašanje so razumeli in odgovor je bil, da v vasi ni banditov. Po tolmaču sem osorno zahteval odgovor, katera je prava pot proti Šmarju-Sap. Takoj so povedali in ponudili celo vodnika. Zatem so ponudili žganje in krofe, enako tudi »raztrgancem«, ki so iz previdnosti čakali pred hišo. Komandant »naduti Nemec« je razumljivo oboje odklonil, vsi drugi so priložnost dobro izkoristili. Beseda je dala besedo, prevajalec je prevajal in kmalu zatem je šla kolona naprej z vodnikom – starejšo ženo in otrokom – na čelu proti Šmarju-Sap. Vodnica, v trdni veri, da je komandant pravi Nemec z domobranci, je kolono pripeljala naravnost v bližino železniške postaje Šmarje-Sap.

V zaklonu blizu postaje smo minerci povedali, da smo pravi partizani in pri njej pustili stražarja. Nismo vedeli, ali je na postaji redna sovražna zaseda ali mimo hiteča patrulja, zato smo previdno odšli v strelcih proti postaji. Vsak hip smo pričakovali streljanje, toda postaja je bila prazna. Takoj smo razporedili straže proti Grosupljemu in Škofljici. Minerci smo pod spoje tračnic hitro zakopali šest eksplozivnih min in tudi proti Škofljici eno. V petnajstih minutah je bilo vse opravljeno in na dani znak smo prižgali počasi goreče vrvico in se nato s stražarji umaknili za železniško postajo. Slišali smo štiri eksplozije, dveh ni bilo. Spet smo odšli na progo in ugotovili, da dve vrvici nista bili dobro prižgani. Prižgali smo drugič in kmalu zatem sta mini druga za drugo eksplodirali.

Zjutraj je prispel oklepni vlak iz Ljubljane, in preden je prispel do zminirane proge, je naletel na mino. Motorna lokomotiva je močno poškodovana iztirila. Kaj se je zgodilo posadki vlaka, nismo izvedeli.

Po uspešni akciji smo skupaj z vodnico in otrokom odšli nazaj v vas in se predstavili z zvezdo na kapah kot pravi partizani. Gospodar in gospodinja sta bila strašno presenečena in tiha, dekletom pa so ponosno žarele oči. Nazaj grede smo se ustavili v vasi Brezovo in v neki hiši smo dobili večerjo. Za Višnjo Goro so minerci odšli na počitek na Veliko Dobravo. S komandirjem in Kodrom smo nadaljevali pot v Ivančno Gorico na pustni miting. Ob štirih zjutraj smo se štirje utrujeni minerci oglasili Slovanu, ki nas je takoj povabil za mizo. Seznanili smo ga s celotno minersko akcijo, nakar smo dobili pohvale in priznanja za iznajdljivost. V čast minercem sta Slovan in Bor plačala več litrov vina. Prijetna družba, glasba, vino in mlada dekleta so nam pregnali vso utrujenost. Zabava je trajala do poznih jutranjih ur, potem smo vsi razigrani odšli v Veliko Loko.

Prihodnje dni smo minerci odhajali v izvidnice in na cestah legitimirali ženske, ki so z vozovi ali s kolesom odhajale na trg v Ljubljano prodajat živila, nazaj pa so nosile cigarete, blago in drugo. Nekaj cigaret in soli so dale partizanom, drugo so odnesle domov. Tudi sovražne kolone so prihajale iz Grosupljega ali Ljubljane samo do bližine Višnje Gore, ker so jih vedno partizani uspešno zavrnil. Od pustne nedelje naprej, že ves teden, je nebo v valovih preletavalo na stotine anglo-ameriških bombnikov. Pozno dopoldne so leteli proti severu, popoldan v drugo smer. 24. februarja ob 13.30 je iz večje skupine bombnikov štirimotorno letalo začelo padati vse niže in nazadnje grobo pristalo na polju pri Ivančni Gorici. Nad nemško mejo smo zagledali deset padalcev, ki so se počasi spuščali z neba. Izvidnice odreda so kmalu našle prvega pilota Billa Pericha, zatem drugega pilota Billa Retzloffa, drugi dan pred nemško mejo in za njo navigatorja Edieja Nisiobinskega, po rodu Poljaka, radiotelegrafista Husa L. Grineta in tretjega mitraljezca Geergea J. Grada.

Patrulje so še sporočile, da so enega ujeli Nemci, drugega je doletela smrt, za preostale tri padalce ni bilo ugotovljeno nič. Vsi preživeli padalci so bili srečni, da so jih našli Titovi partizani, o katerih so že slišali v Italiji. Po nekaj dneh jih je odred predal štabu VII. korpusa, od tam pa so prek Bele krajine odleteli v Italijo. Minerci smo v letalu našli veliko goriva, streliva in čokolade. S pomočjo pilotov in mitraljezca smo demontirali še uporaben težki letalski mitraljez, ki so ga kasneje krepko občutili sovražniki v Grosupljem.

Proti koncu februarja se je odred z minerci premaknil in zasedel položaje na Lobčku, gradu Boštanj in v Spodnji Slivnici. Iz meseca januarja so se ponovili

srđiti boji v grosupeljskem trikotniku. Sovražne enote iz Grosupljega, s Turjaka, iz Velikih Lašč in Ljubljane so vse pogostejše napadale položaje odreda in brigade 15. divizije proti Ribnici in Višnji Gori v smeri Novega mesta. Napadali so s topovi, tanki, oklepnim vlakom, letali in z močno pehoto. Štab VII. korpusa se je odločil za novo blokado Grosupljega, Turjaka in Velikih Lašč. Iz Grosupljega je pogosto podnevi pripeljal oklepni vlak proti Žalni in Veliki Račni in obstreljeval položaje odreda. Po Slovanovem ukazu smo minerci odšli minirat progo pri Slivnici, čim bližje Grosupljemu. V deževnem dnevu 29. februarja smo se bližali Grosupljemu in nenadoma so se oglasili rafali mitraljezov iz zvonika grosupeljske cerkve. Kljub močnemu streljanju smo šli naprej in v zatišju krogel zaminirali progo na petih mestih. Nihče ni bil mrtev ali ranjen, vsi smo se vrnili na Lobčec.

Drugi dan je sovražnik s tanki in topovi napadal iz Mlačevega pri Grosupljem naše položaje na boštanjskem gradu. V bojazni, da tanki prodrejo po cesti nad Boštanj, je Slovan ukazal podreti edini most proti Mlačevemu. V tankovskem in mitralješkem ognju smo se po trebih priplazili do trdnograjenega lesenega mostu in ga v slabih petnajstih minutah v celoti podrli. Zaradi močvirnatega sveta okoli mostu se ni bilo treba več bati tankov.

V napadih so sodelovala tudi tri sovražna dvokrilna počasna letala, ki so metala lažje bombe na naše položaje in položaje drugih brigad. Slovan, ki je bil v stari Jugoslaviji vojaški pilot, je s težkim protiletalskim mitraljezom hitro prepričal sovražne pilote, da bodo sestreljeni, zato so se v naslednjih dneh izogibali naših položajev. Ostri sovražnikovi napadi in protinapadi so trajali ves teden podnevi in ponoči. Nato je začelo močno snežiti in v kratkem času je zapadlo okrog pol metra južnega snega. Odredovci na položajih in ob napadih podnevi in ponoči so že bili izčrpani in premraženi, hrana je bila pomanjkljiva in neredna, tudi streliva je primanjkovalo. Zato je štab 15. divizije zamenjal odredovce s svežo 12. brigado. V globokem snegu čez kolena je prvi bataljon odšel počivat v Kriško vas, drugi bataljon s štabnimi enotami pa na Veliko Dobravo pri Stični. Minerci smo odšli v svojo mrzlo hišo in hitro poskrbeli za toploto.

Drugi dan smo minerci in vod za zveze napeljevali žico za telefonsko zvezo med štabom odreda in železniško postajo v Višnji Gori, kjer so bili obveščevalci. Bredli smo po snegu čez kolena in končno premočeni in prezeblji do večera uredili redno telefonsko zvezo.

OBLEGANJE SOVRAŽNIH POSTOJANK V NOVEM MESTU, ZAGOZDU, NA DOLAH, V RIBNICI, ŽUŽEMBERKU

Brigade 15. divizije in Dolenjski odred so napadali številne sovražne postojanke v Novem mestu od Bršljina do Bele Cerkve. Sovražnik je imel kakih 2000 dobro oboroženih domobrancev in enot SS pod nemškim poveljstvom. Na voljo so imeli tanke, oklepnike, topove, minometalce in tovornjake za hiter prevoz vojaštva od postojanke do postojanke. Boji so trajali več dni brez vidnega uspeha. Gubčeva brigada in Dolenjski odred sta imela nalogo likvidirati postojanko na Trški Gori. Postojanka je imela približno 180 domobrancev z nemškim poveljstvom. Odredovci smo imeli položaje na Gornjem Vrhu od 10. do 12. marca, v sosednji vasi so bili gubčevci. Postojanka je bila izredno utrjena s številnimi bunkerji in težkimi mitraljezi v zvoniku cerkve. Dogovor je bil, da začne partizansko topništvo, nato naj bi v jurišni napad šle partizanske enote. Topništva ni bilo, s puškami in mitraljezi pa utrjenih bunkerjev ni bilo mogoče zasesti.

Merilec pri minometu Anton Planinšek – Lojze v pogovoru s komandantom odreda Jožetom Logarjem – Slovanom.

Podobno se je godilo tudi drugim enotam, zato se je štab 15. divizije odločil, da začasno opusti obleganje Novega mesta.

Nato so odredovci odšli na Trebeljno, bataljona pa na Mirno in v Češnjico. Od 17. marca do 3. aprila smo spet videli na stotine bombnikov, ki so leteli v Nemčijo in se vračali. 19. marca je nemški lovec, ko so se letala vračala, zrušil štirimotorno letalo, ki je v plamenih končalo za Štatenbergom. 26. marca so angleški lovci sestrelili tri nemške lovce blizu Trebnjega. 29. marca je zopet za bombniki v nizkem letu priletel nemški lovec, ki ga je s težkim letalskim mitraljezom sestrelil Slovan.

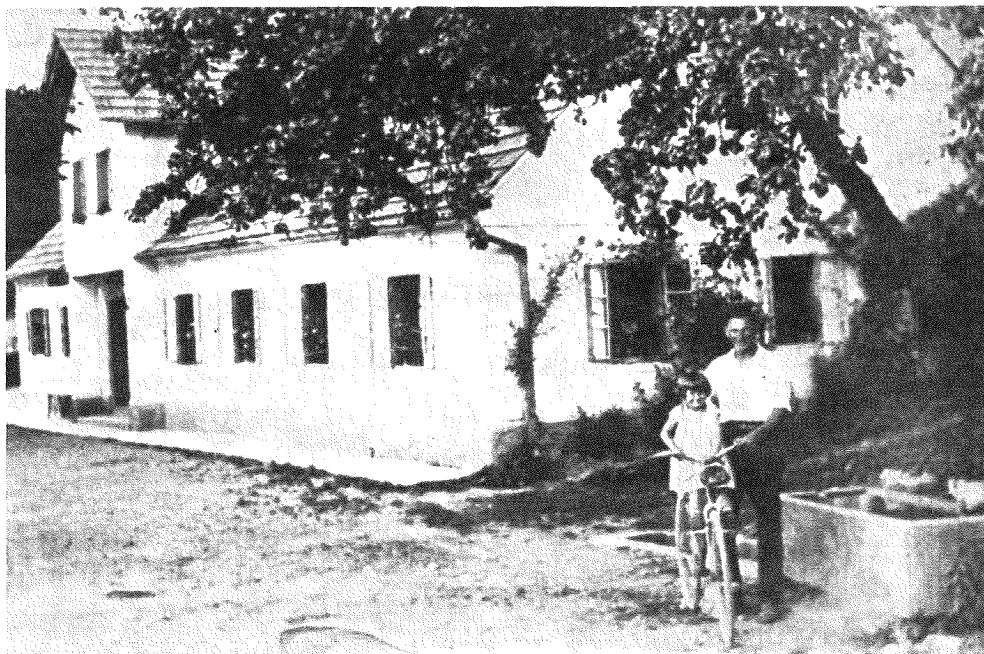
Prišla je pomlad, sneg je skopnel, pomladno sonce je zbudilo vrbovje, vzcvetelo je in ozelenelo. Tudi pri borcih je toplo sonce prijetno vplivalo na osebno nego. Zimska ušivost je odšla, ker je sončna toplota omogočila pranje perila, tako da so se borci očistili in počutili sveži.

LIKVIDACIJA NEMŠKE POSTOJANKE NA DOLAH

Po kosilu, bilo je 4. aprila, je Slovan sklical zbor celotnega odreda. Vsi smo ugibali, kam nas pelje nova pot, in že je nagovoril borce: »Drage tovarišice in tovariši borci, nocoj moramo pokazati, kakšni mojstri smo v napadu in pri uničenju nemške postojanke onkraj meje v Posavju. Računam na vaš pogum. Z zavestjo naprej do zmage!«

Odredovci smo odšli čez nemško mejo pri Spodnjih Vodaljah, kjer smo pustili močno zasedo za varno vrnitev. Pot čez hribe po gozdovih je bila naporna, toda vsak je nestrpno hitel naprej. V popolni tišini in zamegljeni noči smo okrog ene ure ponoči prispeli pred nemško postojanko na Dolah pri Tržišču. Izvidnica je odšla naprej in ugotovila, da so vojaki nastanjeni v večji gostilni, lasti Cirila Flajsa. Slovan je takoj razporedil jurišne enote, ki so hišo v nekaj minutah obkolili. Nemški stražar je v zadnjem hipu zavpil »Halt!« in začel streljati. V trenutku je bil pokošen, borci odreda so zmetali eksplozivne in zažigalne bombe skoz okna v notranjost. V nekaj minutah je zagorela hiša in z njo 44 nemških obmejnih stražarjev.

Odredova zmaga je bila popolna, zgorela je tudi celotna oborožitev in oprema posadke. Nemški stražar je ubil enega borca in ranil komandirja minercev Danila. Po končani akciji smo borci odšli v Radohovo vas, kjer smo preživeli Velikonočne praznike. Dobili smo pirhe in potice, celo v Šentvidu so vaščani zbrali in prinesli vsakemu hlebček kruha, potico in pirhe.

Gostilna Cirila Flajsa na Dolah pri Tržišču

LIKVIDACIJA NEMŠKE POSTOJANKE V ZAGOZDU

Desetega aprila zvečer smo odredovci odšli v Moravče pri Gabrovki. Naslednjo noč nas je pot spet vodila prek italijansko-nemške meje, da bi napadli in likvidirali obmejne postojanke v Zagozdu pri Podkumu. V tišini smo se bližali vasi in kakih 200 metrov pred postojanko naleteli na nemško zasedo. Nemci so začeli z vso močjo streljati, toda odredovci z minerci smo napravili polkrog in v jurišu in z vpitjem bliskovito napadli. Pregarjali in streljali smo nemške vojake, ki so sredi noči skakali skoz okna in vrata v spodnjicah in majicah ter v paničnem neredu bežali med hišami in naprej v gozd v dolino Sopote, proti Radečam. Bali so se, da bi zgoreli v hišah, kar se je zgodilo pred dnevi na Dolah.

Obnovljena vas Zagozd pri Podkumu, kjer je bila 12. aprila 1944 uničena sovražnikova postojanka.

Na postojanki je bilo 65 starejših obmejnih stražarjev. Nekaj deset jih je obležalo med hišami, preostali so se razbežali. Vas je imela deset hiš, domačini so bili izseljeni v Nemčijo. Celotno zalogo hrane, 50 zimskih plaščev in uniform, škornjev, čevljev ter veliko orožja in municije smo zaplenili odredovci. Zatem smo spravili vredne stvari iz hiš in vas zažgali, da postojanke ne bi bilo mogoče obnoviti. Nato smo odšli v Dob pri Šentvidu.

OBLEGANJE SOVRAŽNE POSTOJANKE V RIBNICI

Po nalogu štaba VII. korpusa je celotni odred 17. aprila odšel na daljšo pot proti Ribnici. V Ambrusu smo zaradi močnega deževja prenočili. Drugi dan smo odšli prek Žvirč v Strugo, kjer smo pozno popoldne dobili kosilo in večerjo, nato odšli naprej proti Ribnici. Noč je bila jasna, ko smo pozno zvečer prispeli na vrh hriba Svete Ane in od daleč v dolini videli Ribnico v ognju. Izpod Svete Ane so partizanski topovi obstreljevali Ribnico. Ko so topovi nehali streljati, sta postojanko napadli IX. in X. ljubljanska brigada, toda brez

vidnega uspeha. Naslednjo noč sta bila Dolenjski odred in 18. divizija določena za napad na Ribnico. Pozno ponoči je postojanko z minometi petnajst minut obstreljevala divizija, nato pa začela jurišati. Po polnoči smo odredovci prispeli na položaje z veliko zamudo. Iz Gornje vasi smo napredovali proti glavnemu trgu. Med potjo so iz minometov padale granate. Iz zvonika in bunkerjev so težki mitraljezi kosili vse pred seboj. Tudi partizanski tank je sodeloval, vendar mu je žal pred odločilnim napadom zmanjkalo gorivo.

Odred ni imel težke oborožitve, zato ni mogel napadati centralnih sovražnih objektov. Odredovci smo se plazili do žičnih ovir, toda križni ogenj iz bunkerjev je ustavil napredovanje. Tako je bilo več borcev ranjenih. Takoj zatem se je proti nam usmeril dobro oborožen nemški tank. Z rafali in topom je čistil vse pred seboj in borci smo se razbežali med hiše in naprej v zaledje. Boji so trajali do štirih zjutraj. Podobno se je zgodilo v naslednji noči tudi IX. brigadi in ruskemu bataljonu. Napadi na Ribnico so se končali neuspešno.

Štab VII. korpusa je izdal povelje, naj se odred vrne na Trebeljno in zamenja 3. bataljon Gubčeve brigade. V dobro utrjeni Ribnici je bilo okrog 500 domobrancev z nemškimi enotami SS. Oboroženi so bili s topovi, minometi, težkimi mitraljezi in brzostrelkami. Imeli so dva novejša tanka z moderno oborožitvijo. V dvojnem zvoniku cerkve so imeli na vse strani uperjene težke mitraljeze. Okrog postojanke je bilo 72 bunkerjev, ki so bili med seboj in s centralo povezani s pokritimi strelnimi jarki in telefonsko napeljavo. Pred utrjenimi položaji so imeli bodečo žično oviro in minska polja. Ribnica je bila kot »Leningrad v malem«.

LIKVIDACIJA POSTOJANKE V ŽUŽEMBERKU

Med napadi na Žužemberk, torej 23. aprila, je bil celotni odred v Dobrniču in Dobrovi. Sovražna kolona je prihajala s trebanjske strani in šla proti Žužemberku, kjer je naletela na naš močni odpor. Po ostrem boju smo se morali umakniti bolj v gozd. Naslednji dan, v nedeljo, smo imeli odredovci lep sončni dan, tudi drevje je ozelenelo, toda od pomladne lepote je ostalo bore malo. Sredi dopoldneva smo od daleč zaslišali topove in takoj potem granate, ki so padale v vas in okolico, tako je bilo pol ure. Potem so se na cesti pokazali tanki, oklepniki in tovornjaki z vojaštvom. Borci odreda smo hitro zasedli položaje na obronkih gozdov blizu ceste, ki pelje proti Žužemberku. Močno streljanje z obeh strani je trajalo do 18. ure, nakar je sovražnik odšel nazaj v Žužemberk.

Prihodnjega dne zjutraj smo minerci na cesti med Dobravo in Žužemberkom zakopali tri tankovske mine, ki smo jih naredili sami. Mine so bile blizu skupaj in nad cesto smo postavili močno zasedo. Drugi minerci in odredovci smo odšli proti Žužemberku. V dolini vasi Cvibelj je bila izredno gosta megla. Ko smo prišli do prvih hiš, so se iz megle izluščile postave domobrancev. Začela se je prava zmešnjava, v kateri smo z rokami lovili drug drugega in streljali med seboj na razdalji dveh do štirih metrov. Domobrancev je bilo veliko, bili so v strnjenih vrstah. Ko so zapeli naši mitraljezi, smo družno poplegli, a megla se je še bolj zgostila, tako da se sploh ni videlo. Obe strani sta se v megli razšli, ko se je dvignila, ni bilo na poljani nikogar več. Pri tem srečanju v megli je bil težko ranjen borec – novinec Marjan Murovec, ki je kasneje ranam podlegel. O žrtvah domobrancev ni podatkov.

Zjutraj istega dne je po cesti iz Dobrniča prihajal močnejši sovražni oddelek s tankom in dvema oklepnima voziloma. Ko je tank zavozil na mine, so vse tri eksplodirale in ga uničile. Tudi zaseda je vžgala po vozilih, ki so pohitela proti Žužemberku. Proti večeru so prišle na položaje odreda brigade 15. divizije. Celotni odred se je pozno zvečer umaknil na nove položaje v Čirnik z okolico. To je bilo 26. aprila.

Glavni napadi na Žužemberk in Cvibelj so se začeli 1. maja, sovražna postojanka je bila dokončno likvidirana 4. maja. Partizansko združeno topništvo je storilo svoje, napadi brigad pa so se vrstili nepretrgano podnevi in ponoči, dokler ni preostanek posadke pobegnil v Novo mesto.

OFICIRSKI MINERSKI TEČAJ V BELI KRAJINI

Po ukazu Glavnega štaba Slovenije in štaba VII. korpusa je lahko štab Dolenjskega odreda določil mlajšega in obetavnega minerca za »oficirski minerski tečaj« pri Glavnem štabu NOV Slovenije v Črnomlju. Štab odreda je izbral mene, ker sem že imel izkušnje iz nemške vojske in partizanstva. V Črnomelj sem moral priti do 1. maja 1944.

Zaradi zasedbe in bojev okrog Žužemberka sem moral potovati po daljši poti. Namesto po dolini Krke sem odšel prek Ambrusa v Podturn. Iz Hrastovega Dola sem odšel 28. aprila zvečer čez Šentvid, Zagradec, Ambrus, prek hribov v Podturn blizu Dolenjskih Toplic. Od tod naprej je bila cesta prek Čermošnjic in Semiča v Črnomelj, kamor sem prispel 30. aprila proti večeru. Vso pot sem pešal, hrane s seboj nisem imel, zato sem zanjo prosil pri dobrih domačinih.

Šel sem na komando šole, kjer sem dobil hrano in prenočišče. Zvečer sem med ogledom mesta videl več podrlih hiš, razdejan velik betonski most prek Lahinje, stolčeno železniško postajo, vse to so povzročili zračni napadi in topovske granate. Nato sem bil na partizanskem mitingu na predvečer 1. maja v veliki dvorani. Nastopali so ljubljanski operni pevci in dramski igralci. Zatem so predvajali ruski vojaški film, potem pa je bila zabava s plesom.

Prišel je 1. maj – praznik dela. Trg je bil nabito poln obiskovalcev iz Bele krajine. Imeli so transparente, slovenske, jugoslovanske, angleške, ameriške in ruske zastave. Mesto je bilo okrašeno s cvetjem in zelenjem, igrala je partizanska godba, na tribuni so bili domači in tuji predstavniki. V paradnem koraku so sledile partizanske brigade z orožjem in enote oficirskih šol iz Črnomlja. Prvi govornik je bil namestnik komandanta Slovenije, nato politkomisar in trije domačini. Potem so govorili predstavniki Velike Britanije, ZDA in Rusije. Po končani proslavi je bila zabava do poznega večera. Zame je bilo to enkratno doživetje, bilo je prelepo za takratno vojno na Dolenjskem.

Zvedel sem, da bodo razne oficirske tečaje iz Črnomlja preselili v Geršiče pri Metliki, zato so me naslednji dan napotili tja, kjer je že bil manjši del komande šole. Od 3. maja naprej bi morala s tečajem začeti oficirska minerska šola, toda učilnic in spalnih prostorov ni bilo.

Komanda je določila vse stare minerske tečajnike iz Črnomlja in nove prispele tečajnike, da skupno zgradimo lesene učilnice in spalnice v gozdu blizu Geršičev. Nas minercev je bilo okrog 30, sami mladi fantje z raznimi poklici: mizarji, tesarji, električarji, kovinarji in pleskarji. Še tistega dne so začeli s tovarnjaki voziti razno tramovje, deske, strešno kritino in dovolj različnega orodja in drobnega materiala. Skrčili smo gozd in začeli med drevjem graditi nove barake. Gradnja je hitro in nemoteno napredovala pod vodstvom inštruktorja minerskega tečaja, inž.Tršaka iz Ljubljane.

Med graditvijo barak so 10. maja Nemci in ustaši hoteli vdreti čez Kolpo v Belo krajino iz postojanke Ozalj. Del tečajnikov je odhitel čez Kolpo in se bojeval pri Jurjevskem Brodu. V spopadu so imeli tri ranjence. Drugi del tečajnikov se je spopadel pri vasi Komarje. Oba spopada s sovražnikom smo tečajniki uspešno odbili, nato smo se vrnili v Geršiče. V gozdu smo kmalu dogradili vse lesene barake s pohištvom vred. Tudi gozdna okolica in pešpoti med barakami in do vasi Geršiči so bile končane do 28. maja. V novih barakah, posebej za šolski pouk in spalnice, smo dobili prostor tečajniki

Domačija Pri Mostarju v Primostku

oficirske šole: artilerijski, pehotni, tankovski in minerski oddelek. Minerji smo zase izbrali najlepšo lokacijo na robu gozda ob reki Lahinji. Breg reke smo okrasili z mahom in cvetjem in zgradili več lesenih klopi z mizami za učenje in počitek.

Med Primostkom in Gradcem ni bilo nobenega mosta prek reke Lahinje, zato smo minerji napravili leseno brv, široko dva metra in dolgo 38 metrov, in sicer na stebrih. Zgradili smo jo v treh dneh.

Sedaj smo imeli tečajniki občutno krajšo pot do ceste Metlika – Črnomelj. Tečajniki štirih rodov vojske smo se vselili v nove barake 29. in 30. maja. Stari gojenci minerjev, ki so končali pouk v Črnomlju, so končne izpite imeli 1. in 2. junija v Geršičih. Redni pouk za nove tečajnike se še ni začel, zato je minerec Žagar odhitel domov na Brod na Kolpi po svojo harmoniko. V nedeljo, 4. junija, smo stari in novi minerski tečajniki s harmoniko odšli praznovati uspešne končne izpite in dograditev barakarskega naselja v sosednjo vas Dobravica, nato na Krivoglavice in nazadnje na Primostek. V

hišo Mostarja Ivana Babiča so domačini in sosedje prinesli razno jedačo in pijačo; tako smo napravili pravo vaško veselico s plesom in zabavo.

Med minerci so bili tudi odlični pevci, ki so zapeli več narodnih, partizanskih in šaljivih pesmi o Hitlerju, Rupniku, Berlinu, o nemški soldateski in domačih odpadnikih. Viharnega odobravanja domačinov ni bilo ne konca ne kraja in tudi smeha je bilo na pretek. Imeli smo solzne oči in od smeha smo se držali za trebuhe.

Zabava je bila na vrhuncu, ko je prihrumela obilna žena, mati treh otrok, v hišo in glasno zakričala: »Janez, stara butara, da se mi takoj pobereš domov!« Takrat je Janez s filmsko naglico brcnil ženo v zadnjico in že je bila zunaj. Trenutek kasneje smo minerci prijeli Janeza in hop! skozi vrata, nakar sta drug za drugim jezna odšla domov. Burna zabava je trajala pozno v noč, potem smo minerci židane volje odšli nazaj v Geršiče. Med potjo smo slišali številna letala, ki so blizu Črnomlja s padali odmetavala orožje, strelivo, hrano in oblačila za partizane.

Redni pouk bi se moral začeti 6. junija, a je odpadel, zato smo vse za pouk pripravili za naslednji dan. Bili smo ravno pri kosilu, sedeč na travi in klopeh, ko je pritekel inštruktor in povedal: »Tovariši, danes ob 6.30 se je začela invazija v severni Franciji in včeraj je bil osvojen Rim.« Minercem so padle porcije iz rok, skočili smo in strmeli v inštruktorja, nato pa smo zakričali »Hura!« Nasmehnil se je in dejal: »Sodelovalo je 11.000 letal, okrog 4.000 večjih in manjših ladij in v prvih urah so zavzeli kakih 150 kilometrov obale.« Navdušeno smo zavpili »Živela invazija!« in glasno razmišljali, da bo kmalu konec vojne morije. Zvedeli smo tudi, da so pred tremi dnevi anglo-ameriška letala napadla letališče Cerklje in na stezah in v hangarjih uničila 40 letal ter ubila kakih 270 sovražnih vojakov in pilotov. Bombardirali so tudi sovražno postojanko v Novem mestu.

Redni minerski pouk se je naposled začel 7. junija. Dnevni red vseh tečajnikov je bil: budnica ob šestih, potem osebna higiena in ureditev spalnice. Ob 6.45 je bil zajtrk, nato redni pouk od 7. do 12. ure. Sledilo je kosilo in odmor do 14. ure. Popoldne smo imeli učne ure in praktične krožke do 17. ure. Ob 18. je bila večerja in nato prosto do 22. ure v šolskem krogu. Vsako soboto dopoldan je bila obnova tedenskega programa s kontrolno oceno. Ob sobotah popoldan in ob nedeljah so bili prosti izhodi z dovolilnicami. Hrana med tečajem je bila skromna in neslana. Zajtrk: koruzni močnik, kosilo:

enolončnica – krompir ali fižol ali ričet z mesom, večerja: koruzna polenta z mesom. Hrana je bila enaka za tečajnike in inštruktorje. V prostih dneh smo nekateri hodili pomagat kmetom pri delu. V zameno smo dobivali priboljške hrane, pijačo, sol in cigarete.

V nedeljo, 9. julija, popoldan je bila v Metliki vojaška parada. Mimo tribune so s paradnim korakom prihajale Cankarjeva, Karlovška in Kordunska brigada in vsi tečajniki oficirske šole. Na tribuni so bili predstavniki Glavnega štaba Slovenije, Velike Britanije, ZDA in Rusije. Igrala je vojaška godba, ob cesti pa je strnjena množica vzklikala »Živela naša vojska in živeli mladi oficirji!« ter vojake zasipala s cvetjem. Potem so predstavniki imeli priložnostne govore, nato je bil partizanski miting do druge ure zjutraj.

V ponedeljek, 10. julija, je iz Karlovca in Žumberka do Bele krajine prodrla sovražna vojska kakih 3500 mož (Nemci, ustaši, Kozaki in Čerkezi) v popolni bojni opreми, s tanki, topovi in minometi. V prvem naletu so zasedli slovensko vas Draščiči ob Kolpi. Tistega dne smo imeli tečajniki celodnevni pouk, pozno zvečer pa je bilo ukazano, da se vsi v popolni opreми s topovi, minometi in protitankovskim orožjem pripravimo za daljši pohod.

Paradni pohod minercev v Metliki

V Metliko je kolona vseh tečajnikov prispela pred polnočjo; minerci smo dobili krampe, lopate in gozdarske žage. Po polnoči smo prišli v bližino vasi Draščiči, kjer je bila sovražna vojska, in zasedli položaje. Minerci smo takoj izkopali protitankovske jarke na cesti za Metliko, požagali drevesa čez cesto in vkopali na desetine protitankovskih min. Streljanja ponoči ni bilo, toda cviljenje prašičev, mukanje živine in žensko vpitje smo poslušali do jutra.

Med vasjo in više ležečim gozdom je bila čistina z redkim sadnim drevjem, široka približno 200 metrov. Ob svitanju so začeli grmeti sovražni topovi in minometi, ki so bili vidni za naše topničarje. Tečajniki s topovi so takoj odgovorili z ognjem in videli, kako je že druga granata razbila Nemcem poljski top s topničarji in zatem tudi minomete. Kmalu so iz vasi pritekli sovražni vojaki z vpitjem Hura! in se hitro bližali našim položajem. Pustili smo jih na bližino 50 metrov in takrat je zagrmelo pehotno orožje, zaregljale so težke strojnice. Kot bi udarili v nevidno steno, so se ustavili, začeli padati, drugi zadaj pa so zbežali nazaj v vas in se poskrili za hiše.

Šolski oficirski odred, kakih 200 mož, se je hrabro boril proti tisočem sovražnih vojakov. V dopoldanskih urah so ubranili še nekaj čelnih in bočnih jurišev, ki so jih vedno in odločno odbijali. Do poldneva je sovražnik imel večje število mrtvih in ranjenih vojakov. Tečajniki smo imeli samo šest ranjenih. Zgodaj popoldne je uspelo priti enotam slovenskih in hrvaških brigad in zasedle so položaje šolskega odreda, ki je odšel pred Metliko, nato v Križevsko vas pri Suhorju v rezervo. Tam smo ostali do 17. julija.

Med vasjo Draščiči in Metliko so bili srditi boji celih šest dni. Sedmi dan je sovražniku uspelo priti v Metliko samo za dve uri, zažgali so nekaj hiš, ropali razno blago, pobili več civilistov in več žena posilili. V odločnem jurišu Cankarjeve brigade je bilo pobitih veliko sovražnih vojakov, drugi so se panično razbežali čez Kolpo in dokončno očistili Belo krajino.

Gojenci oficirske šole smo se zopet vrnili v Geršiče, kjer smo nadaljevali redni pouk. O minerskih in diverzantskih veščinah smo veliko pridobili, še posebno v spoznavanju novejših angleških eksplozivnih mehanizmov. Zanimivi so bili »samodejni svinčniki«, vstaviti jih je bilo treba v mino 808 in so kasneje različno eksplodirali – od ene ure naprej do sedem dni. Redni pouk in praktične vaje so trajali do konca julija. Končni izpiti so bili 1. avgusta, v komisiji so bili minerski inštruktorji, komandant in komisar šole. Izpitna vprašanja so bila z minerskega programa, branja zemljepisnih kart in politike. Zvečer so bili izpiti

končani. Ocene so bile naslednje: sedem odličnih, sedem prav dobrih, šest dobrih in dva neocenjena. Prihodnji dan smo imeli poslovilni dan po vaseh in v Primostku. Vaščani so nam dobro postregli in zaželeli srečno pot ter nasvidenje po vojni.

Pozno popoldne 2. avgusta smo se minerci odpeljali s tovornjakom v Črnomelj, kjer smo v šolskem internatu dobili hrano in prenočišče. Zvečer smo odšli na partizansko predstavo s točkami:

1. Predstava iz partizanskega življenja
2. Vojaške novosti na vseh frontah v svetu
3. Angleški vojni podmorniški film

Predstava je z odmori trajala pet ur, nato smo šli počivat.

Tretjega avgusta zjutraj smo dobili za zajtrk prežganko in kos kruha, nato smo se razšli proti svojim enotam. S tremi minerci smo odšli v Semič, kjer smo prespali noč. Zjutraj smo imeli srečo in se s kmečkim vozom odpeljali v Podturn, kjer smo dobili kosilo v partizanski kuhinji. Proti večeru smo peš prispeli na Dvor pri Žužemberku, kjer je bil takrat štab VII. korpusa. Dobili smo hrano in prenočišče. Dobil sem dovoljenje, da potujem nazaj v svojo enoto Dolenjskega odreda. S partizanskim kolegom s Štajerskega, ki je prišel iz Bosne v Dolenjski odred, sva nadaljevala pot in prispela v Veliko Loko 5. avgusta. Pri znani kmetiji Bukovec sva dobila obilno kosilo z vinom, nato nadaljevala pot proti Gabrovki. Med potjo sva srečala dva odredovca kurirja in skupaj smo šli naprej. V štabu odreda smo se vsi štirje oglasili zvečer in tako se je zame končalo oficirsko minersko šolanje v Beli krajini, ki je trajalo od 28. aprila do 6. avgusta 1944. leta.

Minerec Izidor

OFICIRSKA ŠOLA PRI GLAVNEM ŠTABU
NARODNO OSVOBODILNE VOJSKE IN PARTIZANSKIH ODREDOV SLOVENIJE

IZPRIČEVALO

Tov.

Štrukelj Jože

rojen dne

8. III. 1923

v Brod pri Št. Vidu nad Gubjano

iz

je obiskoval

minerski

tečaj

OFICIRSKA ŠOLA PRI GLAVNEM ŠTABU NOV. IN PO SLOVENIJE,

ki je trajal od

5. junija 1944

do

31. julija 1944.

Pri tem je pokazal

odličen

uspeh.

Na položaju

1. avgusta

1944.

Smrt fašizmu – svoboda narodu!

Instruktorji

Milka Jovinec

polikomisar

Ing. S. S. S. S.

U. S. S. S.

Štrukelj Jože

komandant

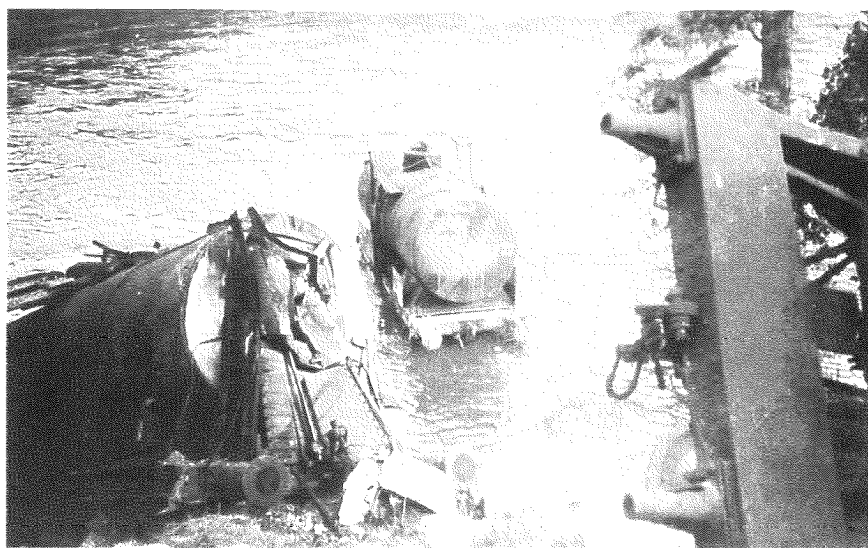
Moje minersko spričevalo

MINERCI DOLENJSKEGA ODREDA NA LEVEM BREGU SAVE

Od meseca maja do sredine julija po odloku štaba VII. korpusa ni bilo minerskih akcij na železnici Zalog – Pogonik. Vzrok so bile množične kolone tisočev novincev, civilnih prebežnikov, ujetnikov, zavezniških pilotov, sestreljenih na Štajerskem, in družin z otroki s Štajerskega, z Gorenjskega in iz Zasavja. Bežali so pred nemško okupacijo v kolonah od 100 do 300 oseb v nočnih urah prek Save na Dolenjsko in celo v Belo krajino. V nasprotno smer so odhajali kurirji, obveščevalci, vojaške delegacije in transporti orožja in municije za partizanske brigade na Štajerskem. Koridorji za prečkanje reke Save so bili od Laz do Pogonika in okolice Loga.

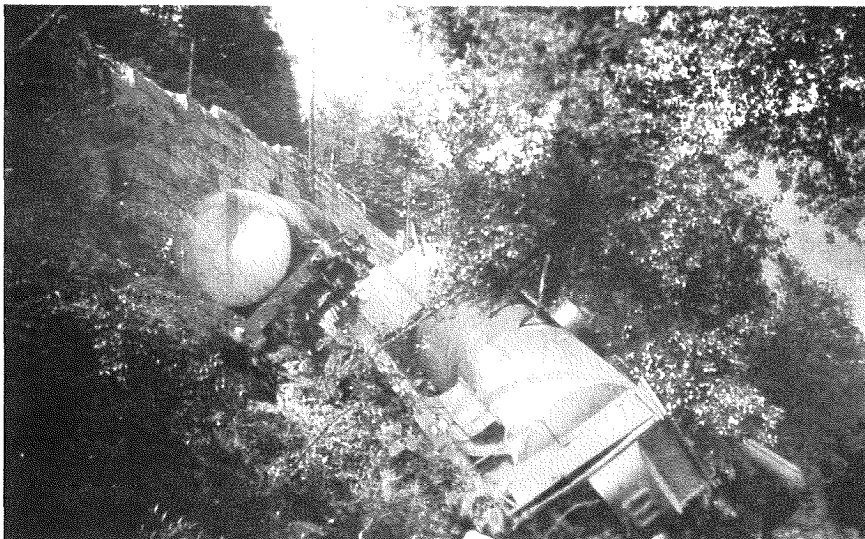
Minerci Dolenjskega odreda so bili začasno priključeni minercem Kamniško-Zasavskega odreda na levem bregu Save. Skupaj so minirali dvotirno železnico, več tovornih in delavskih vlakov za popravilo proge in skalovja nad progo med Litijo in Zidanim mostom.

Enkraten primer je bil paket, ki ga je poslala žena poveljnika žandarmerije na Vačah iz Nemčije na pošto v Litiji. Preko poštarja so minerci dobili omenjeni paket. Skrbno so ga odprli in vsebino zamenjali s peklensko mino. Z redno pošto je poveljnik žandarmerije v Vačah prevzel paket 6. julija 1944. V prisotnosti radovednih žandarjev je poveljnik paket odprl. Odjeknila je močna

Minirani vlak s cisternami med Savo in Zagorjem

eksplozija. Mrtvi so bili poveljnik in trije žandarji, več pa je bilo ranjenih. Tudi postojanka je bila tako poškodovana, da so žandarmerijo za vedno ukinili. Samski poštar se je še tistega dne pridružil partizanom.

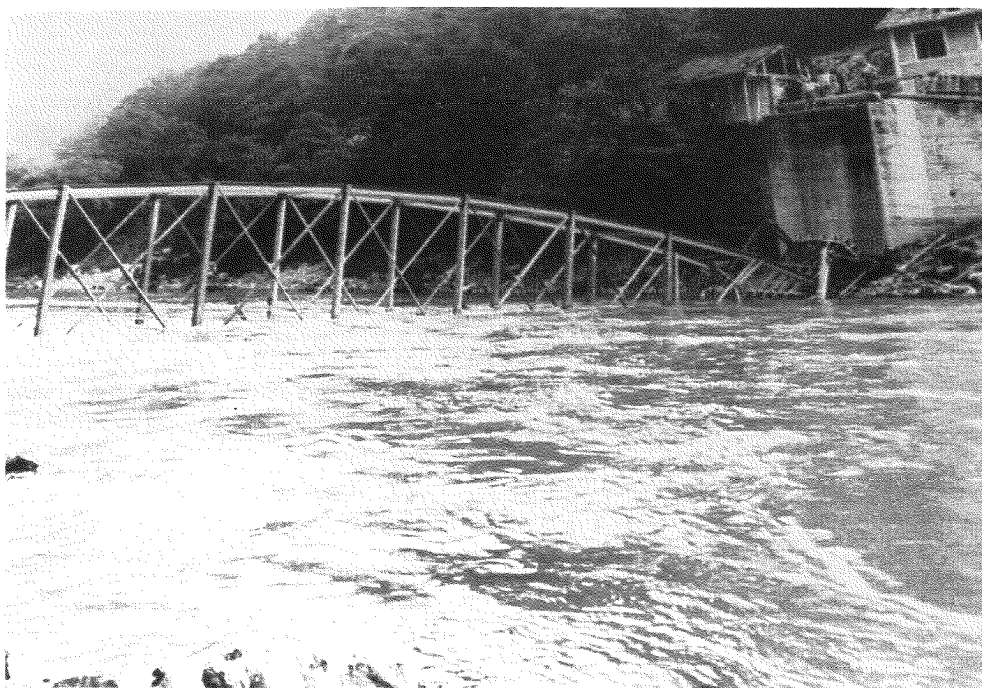
Minirani vlak s cisternami v Renkah

ZAČETEK OBSEŽNIH MINERSKIH AKCIJ V ZASAVJU

Štab odreda se je 12. avgusta odločil za miniranje cestnega mosta prek Save v Zagorju. Istega večera se nas je odpravilo na pohod šest minercev, vodja je bil Koder, jaz njegov pomočnik, z močnim varstvom 13 borcev s tremi mitraljezi. Italijansko-nemško mejo smo prekoračili na Javorskem Pilu, kjer smo se poslovili od ceste. Naprej smo hodili po zaraščenih gozdnih stezah v dolino in zopet v strmo hribovje in gozdove. Pogosti strmi hribi in doline, deževna noč, ilovnata pot in težka bremena minerskega materiala so nas močno utrujali. Vendarle smo prehodili hribovje Polšnika in po sedmih urah prispeli na Komljansko. Preostanek noči in pozno jutro smo prespali v smrekovem gozdičku. Okrog poldneva, potem ko smo zaužili popotnico, smo nadaljevali pot mimo Sv. Katarine proti Podkumu. Popoldne smo se v neki vasici dobili s terenci in se dogovorili glede miniranja zagorskega mosta.

Terenci so z domačini pripravili večerjo z žganci in mlekom, nato smo naredili načrt za minersko akcijo. Terenci so narisali grob načrt mosta, minerci pa smo izdelali dovolj močne mine za most in za progo.

Naslednji dan, 14. avgusta, smo se minerci in terenci natančno dogovorili o poteku same akcije v dolini Save. Z nočjo smo odšli iz vasi Podkum v grapo Šklendrovca. Noč je bila izredno temna in deževna, gozdna pot v dolino je bila strma in zaraščena, zato smo se morali držati drug za drugim za nahrbtnike, da se kolona ni trgala. Nazadnje so nas terenci pripeljali v dolino na cesto Zagorje – Trbovlje. Tam smo pustili prvo zasedo z mitraljezom, druga zaseda z mitraljezom je bila levo od mosta proti Litiji in tretja je z mitraljezom odšla prek mosta proti Zagorju. Na desnem bregu Save blizu mosta je bilo nekaj stanovanjskih hiš, zato smo stanovalce obvestili, naj odpro vsa okna pred eksplozijo. Močno je deževalo, ko smo šli na most. Levo stran miniranja železnih konstrukcij je prevzel Koder in desno stran jaz, nakar sva povezala vse mine s hitro gorečo vrvico v eno samo počasi gorečo mino. Opravljeno je bilo v desetih minutah.

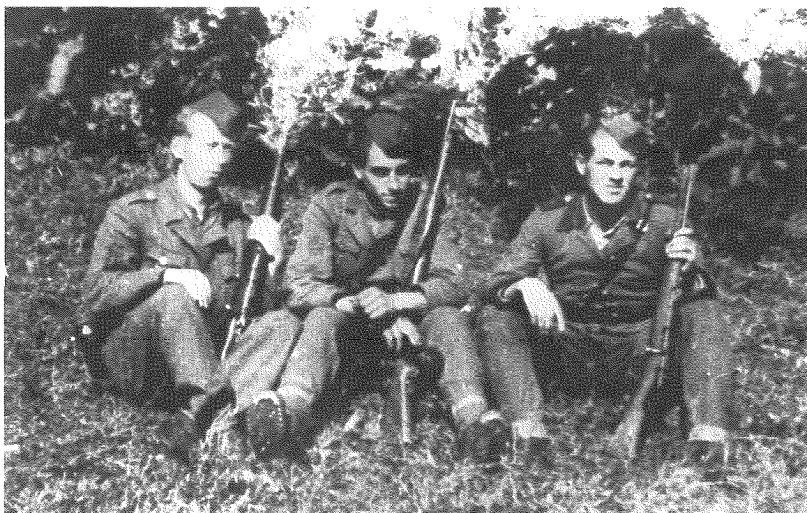

Minirani savski most v Zagorju

Ko so štirje minerci že šli prek mosta, da bi minirali železniško progo, so počili streli, nato ročna bomba, slišal se je dolg rafal iz mitraljeza na prvi zasedi proti Trbovljam. Koder je takoj ukazal umik zasedam in minercem, na mostu sva tako ostala sama. Začela sva prižigati počasi gorečo vrvico, toda dež je ugašal vžigalice. Šele četrta je naposled prižgala vrvico, ki se je vidno zaiskrila. Hitro sva se umaknila vsak v svoj zaklon v hrib za skalami. Takoj zatem se je močno zasvetilo in strahovita eksplozija je 48 metrov dolg železni most spravila v globino reke Save. Takoj zatem se je nad Savo zasvetilo nešteto raket, oglasile so se salve strojnic in minometov z nemške postojanke na kolodvoru v Zagorju, oddaljene kakih dvesto metrov.

Minerci in zaščita odreda smo se različno umikali iz doline in se v dveh dneh spet srečali v štabu odreda v Gabrovki. Koder in še nekateri so se vračali preko Šklendrovca na Komljansko, sam sem odšel z mostu naravnost v strm hrib in prihodnji dan prispel na Komljansko, borec Albin Knez se je prek Zelene trate nad Zagorjem umikal proti Moravčam in prispel v KZO in potem v Gabrovko.

Od borcev prve zasede sem izvedel, da je nemška patrulja iz Trbovelj naletela na prvo zasedo in je prišlo do streljanja. Umikajoča se patrulja je zadela ročno bombo, ki jo je imel mitraljezec za pasom. Ob eksploziji je trboveljski borec Strah samodejno sprožil cel rafal proti Nemcem in nato podlegel ranam.

Minerci DO: Ramovž, Sitar, Izidor

UNIČENJE GRAŠČINE GRMAČE V ŠMARTNU PRI LITJI

Po ukazu štaba odreda smo štirje minerci odšli iz Moravč pri Gabrovki prek nemške meje v Jablaniško dolino. Bilo je 19. avgusta. Vodial sem jih jaz, z menoj so bili Franc Globovnik, Bertelj Hribar in Marjan Fegec iz Trsta. V Pustovem mlinu smo prespali ostanek noči in dan. Zvečer smo odšli v Jablanico, kjer smo v mlinu družine Murovec dobili zabeljene koruzne žgance, tobak in šilce žganja. Pred polnočjo smo šli naprej, prekoračili cesto Litija – Šmartno in prispeli v Veliko Štango, kjer smo naleteli na večji transport, kakih 300 novincev s Štajerskega proti Dolenjski. Zjutraj smo odšli v vas Dolga Noga, kjer sta bila prva bataljona DO in KZO. Zvečer smo minerci pripravili dve močni mini za uničenje manjše graščine Grmače v bližini Šmartna, kjer je bila močna nemška postojanka. Terenci so obvestili štaba DO in KZO, da nameravajo v kratkem na graščini ustanoviti domobransko postojanko. Tako bi bilo ogroženo svobodno gibanje partizanskih enot in prehod novincev s Štajerskega v dolino Štangarskih Poljan in cesto med Šmartnim in Litijo.

Štirje minerci smo za varstvo dobili 14 borcev iz KZO in se v zgodnjem jutru 22. avgusta približali graščini z gospodarskim poslopjem. Kmetijski delavci so ob sedmih zjutraj začeli strojno mlatiti pšenico. Pol ure kasneje, ko so bili sredi dela, smo pritekli minerci z varstvom ter takoj zasedli položaje proti Šmartnu in Litiji. Delavcem sem ukazal, naj pustijo delo, s stražo so odšli v zaklon.

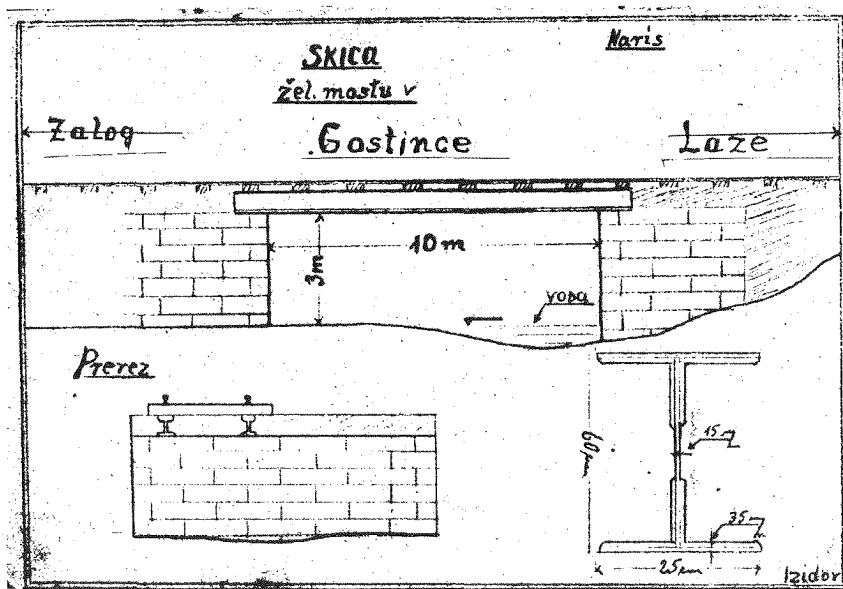
V kletnih prostorih graščine smo v globoke zidne niše namestili po 15 kilogramov razstreliva amonal in nato odprtine zakrili s kartonskim papirjem, ki je bil tak kot zid v trenutni eksploziji. Po miniranju sva z Marjanom vsak svoji mini prižgala počasi gorečo vrvico in se umaknila v zaklon. Zunaj je Hribar opazil, da je v kleti pozabil puško in v strahu je vprašal, kaj storiti? Pomiril sem ga, da ima časa pet minut, zato je stekel nazaj in v rekordnem času prišel s puško v zaklon. Po dveh minutah sta mini zamolklo eksplodirali druga za drugo in graščina se je v oblaku prahu zrušila v kup ruševin. Nato sem ukazal delavcem, da nadaljujejo z mlatvijo ali pa gredo domov.

VEČMESEČNO MINIRANJE ŽELEZNICE IN MOSTOV V ZASAVJU OD ZALOGA DO POGONIKA

Oba bataljona DO in KZO z minerci smo odšli v vas Dolga Noga blizu Janč, kjer smo 25. avgusta zvečer izvedeli, da je osvobojen Pariz. Vsi navdušeni nad to novico smo se minerci odločili za večjo akcijo na železnici. Še tisto noč smo pripravili večje število min, razdelili smo se v dve skupini in odšli v dolino proti progi.

Prva skupina pod vodstvom Marjana Fegeca je odšla v Kresniške Poljane, kjer je minirala železniški most in na devetih mestih železniško progo. Druga skupina pod mojim vodstvom je v Gostinci minirala velik železniški most, pod katerim sta cesta in potok Gostinca. Na šestih mestih smo minirali tudi dvotirno progo in z mostom vred uničili 20 tirnic. Terenci so povedali, da Nemci hitro obnavljajo progo iz dvotirne v enotirno in gradijo začasni most z lesenim stebrom v sredini med cesto in potokom, poleg mosta pa betonski bunker za stražarja.

Oba bataljona sta se z minerci preselila v Veliko Štango, kjer smo v nekaj dneh dobili večje količine minerskega materiala. V gosto zaraščenem gozdu so borci odreda napravili dva podzemna bunkerja v razdalji približno sto metrov in oba dobro prikriji. V bunkerja smo minerci prenesli ves material in pripravili prostor za novoprispele pošiljke. V treh dneh smo izvedeli, da je

ruska ofenziva na Balkanu prisilila Romunijo in dan kasneje Bolgarijo h kapitulaciji. Tudi v Franciji sta bila osvobojena Grenoble in Lyon vse do švicarske meje. Za večje in samostojne minerske akcije je bilo nas minercev občutno premalo, zato smo novačili štajerske prostovoljne novince, ki so prihajali v enote na Dolenjskem.

SEZNAM MINERCEV DOLENJSKEGA ODREDA AVGUSTA 1944

Stari minerci

1. Franc Markelj – Koder, Ivančna Gorica
2. Jože Štrukelj – Izidor, Ljubljana
3. Bertelj Hribar, Izlake
4. Franc Globevnik, Novo mesto
5. Milan Cene, Trbovlje
6. Jože Počeka, Trbovlje
7. Polde Jere, Trbovlje
8. Ivan Putrih, Rimske Toplice
9. Marjan Fegec, Trst
10. Anton Izlakar, Jablaniške Laze
11. Miro Medvešek, Hrastnik

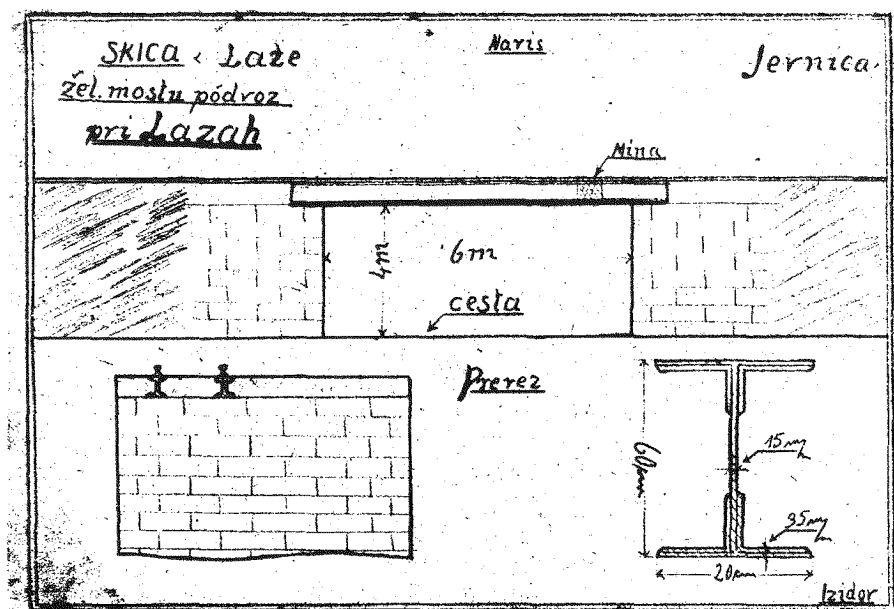
Novi minerci

12. Vido Voh, Doberleče
13. Janko Oven, Trbovlje
14. Franc Jerič, Kočevje
15. Ivan Malnar, Trbovlje
16. Franc Žagar, ?
17. Cveto Colnar, ?
18. Branko Cerar, Moravče
19. Alojz Renko, Zagorje
20. Rupnik – partizansko ime
21. Jože Polajnar, Litija

Minerci smo v Veliki Štangi dobili svojo hišo, v kateri sva s Fegcem poučevala nove člane z opisom in učinkovanjem eksplozivnega minerskega materiala. Potem so na terenu preskusili mojstrstvo miniranja.

Poklicni minerci in vodje smo bili: Koder, Fegec, Hribar in jaz. Opravljali smo samostojne minerske akcije ob pomoči drugih tovarišev.

V sončnem popoldnevu 29. avgusta sva z najmlajšim, 16-letnim minercem Vidom, odšla na ogled proge med Kresnicami in Pogonikom. Iz gozda nad progo sem skiciral manjši most in večji del dvotirne proge, kar smo nameravali minirati prihodnjo noč.

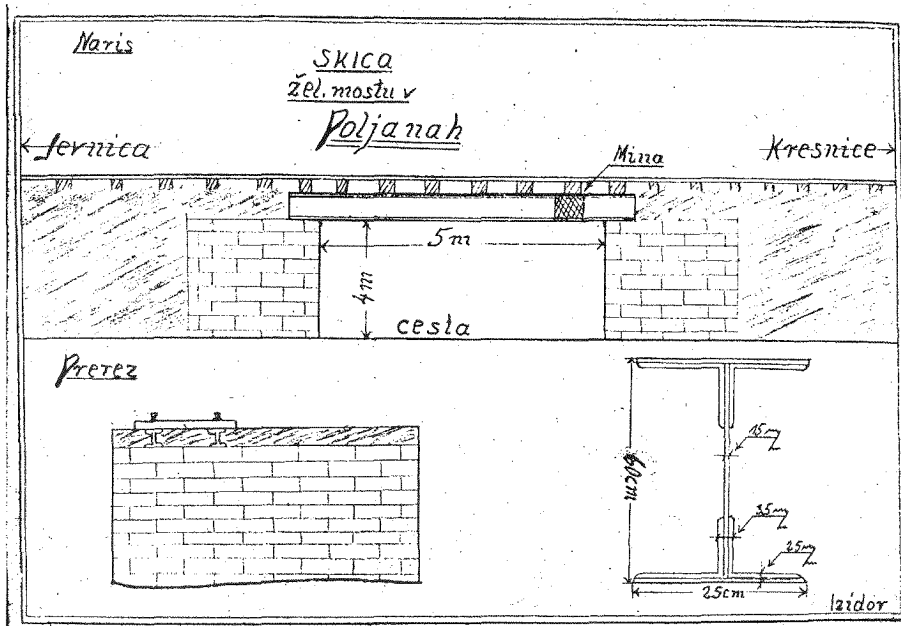
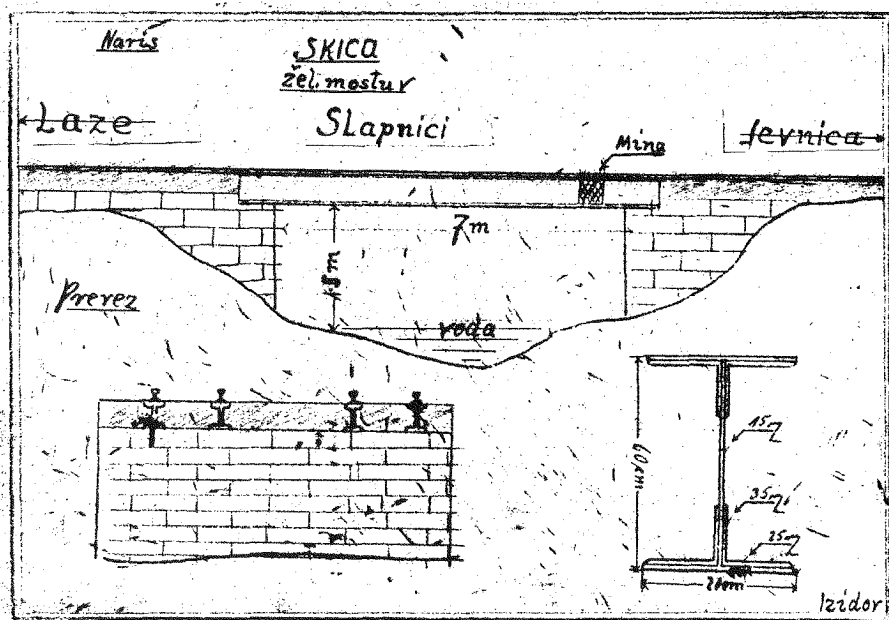

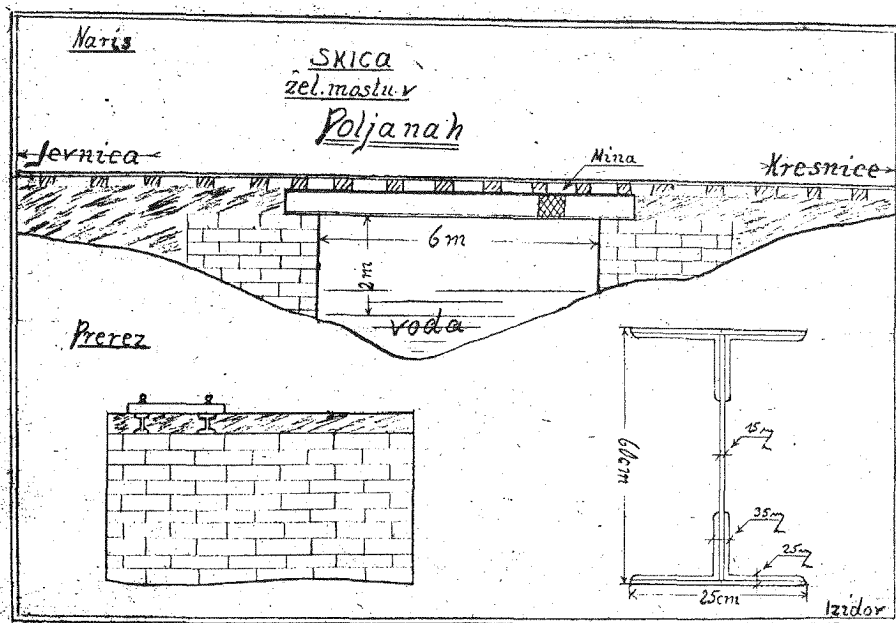
Zvečer smo se dogovorili za večje minerske akcije 30. avgusta ponoči. Na voljo smo imeli 290 kilogramov eksploziva 808 in dovolj tempiranih angleških svinčnikov. Podnevi smo pripravili mine za pet mostov in progo. Zvečer smo se razdelili v štiri skupine. Prvo je vodil Hribar; pri Lazah je uničil železniški most nad cesto ter 72 tirnic. Po eksplozijah je v gramoz zakopal dve tempirani mini, ki sta samodejno eksplodirali drugi in tretji dan.

Drugo skupino je vodil Fegec in porušil železniški most nad potokom v Slapnicah. Miniral je tudi 62 tirnic in po eksplozijah zakopal v kamenje dve eksplozivni mini, ki sta samodejno eksplodirali tretji in peti dan.

Tretja skupina, ki jo je vodil Koder, je v Kresniških Poljanah minirala dva mosta na razdalji sto metrov. Prvi je bil podvoz za kmečko pot in drugi podvoz, po katerem je tekla Poljanščica. Za oba mosta so minerci pri bližnjem kmetu morali poiskati štirimetrsko lestev, da so na kovinske nosilce (traverze) lahko

pritrdili mine. Vse štiri mine na nosilcih so med seboj povezali s hitro gorečo vrstico in nato s počasi gorečo. Z mostoma vred so minirali tudi 92 tirnic.

Četrto skupino sem vodil jaz. Minirala je manjši podvoz, pod katerim je tekel studenec, ter 56 tirnic. Zaradi bližnje postojanke v Pogoniku so minerci zakopali v kamenje dve tempirani mini. Ena je eksplodirala naslednjega dne in druga čez dva dni. Po miniranju mosta so prižgali počasi goreče vrvice in se umaknili v zaklon. Eksplozije so si sledile druga za drugo. Takoj zatem so Nemci začeli divje streljati iz postojank v Pogoniku, Kresnicah in Hotiču. Med našim umikom v hrib so še dolgo svetile bele rakete. Po tednu dni so Nemci obnovili mostiček in ko je izvidniški vlak zapeljal čezenj, se je zaradi teže lokomotive spet podrl.

Vse skupine minercev niso imele prav nobenih izgub, uničile pa so pet mostov in 282 tirnic.

Minerske akcije minulih in te noči so dokončno zapečatile redni železniški promet med Zalogom in Pogonikom za nedoločen čas; dejansko se je ustavil v januarju ali celo februarju 1945. leta. Tudi minerci KZO so na levem bregu Save poleti, jeseni in pozimi leta 1944 marljivo uničevali železnico, mostove, vlake in skalovje od Litije do Zagorja in celo do Zidanega Mosta.

Drzni minerci tudi potem nismo počivali. Že 2. septembra smo se dogovorili in razdelili v tri skupine.

Prvo skupino je vodil Fegec, s šestimi minerci je odšel na levi breg Save, kjer so med vasjo Savo in Renkami minirali veliko skalovje in zasuli progo v dolžini nekaj deset metrov.

Drugo skupino minercev je vodil Koder. Odšli so na nemško-italijansko mejo, kjer so v bližini postojanke Prežganje napravili širok prehod čez mejo, globok kake štiri metre. Z žic so pobrali na desetine ročnih granat, žice razrezali in odvrgli v globeli.

Tretjo skupino sem zaradi močno tvegane akcije vodil sam v vas Gostince. Sredi sončnega popoldneva smo nameravali zažgati most na lesenem masivnem stebru. S seboj sem vzel samo enega minerca. Provizorični most z betonskim bunkerjem za stražarja so Nemci dogradili prejšnji dan. Nemška posadka je bila vseskozi na kmetiji blizu mosta na severni strani proge. Redna nemška straža je bila na mostu od večera do jutra. Ponoči ni bilo mogoče uničiti tega provizoričnega mosta, dograjenega v šestih dneh. Prvotni dvotirni železniški most sem uničil 25. avgusta.

V razponu desetih metrov in tri metre visoko so v sredini med cesto in potokom Gostinca zložili steber iz rabljenih lesenih železniških pragov, prek katerega so položili enotirno železniško konstrukcijo in speljali promet čez most. Na tem mestu je železnica speljana med dvema hriboma po 3 metre visokem nasipu.

Na južni strani železnice je bila gostilna, kjer sem našel starejšo ženico in jo prosil, naj pogleda na severno stran, kaj počnejo Nemci in če je v bunkerju stražar. Hitro se je vrnila in povedala, da se na kmetiji polgoli Nemci sončijo, stražarnica na mostu pa je prazna.

Bila je 16. ura, ko sem z Žagarjevim varstvom stekel iz bližnjega gozda prek večje čistine pod most in v leseni obsežni steber z levico vrgel steklenico petroleja, ki se je razbila, z desno pa vrgel aktivirano zažigalno bombo. Akcija je bila končana v desetih sekundah, nakar sva se umaknila više v gozd. Leseni steber se je takoj vnel in nastal je velik ogenj z gostim katranastim dimom. Nemci na kmetiji, oddaljeni od mosta približno 60 metrov, so zagledali ogenj in takoj so se oglasili mitraljezi in lahek metalec min. Streljali so v smer, kamor naj bi se umikali partizani. Više s hriba sva z Žagarjem z užitkom opazovala, kako se pod silovitim ognjem in pred nosom nemških stražarjev seseda komaj dograjeni velik železniški most.

Železniški most v Gostinci z bunkerjem – povojna slika

Teden dni kasneje sem šel iz radovednosti nad Gostinco in videl, da mostu ne obnavljajo. Nemci so verjetno izgubili voljo glede hitrejše obnove proge, ker so vse prenovljeno minerco v nekaj dneh zopet uničili.

Od Gostince prek Jevnice do Pogonika sem pregledal celotno progo. Nikjer železnice niso obnavljali, razen od Pogonika proti Kresnicam. Z minerco smo se zakleli: dokler bomo v Zasavju, ne bo vozil vlak od Zaloga do Pogonika.

Meseca septembra so skoraj vsako noč prihajale kolone od sto do tristo ljudi s Štajerskega čez Savo in Jevnico naprej na Dolenjsko. Med njimi so bili novinci, nemški ujetniki, 150 Angležev, Američanov, Avstralcev, Francozov in Italijanov, ki so jih v taborišču pri Mariboru osvobodili štajerski partizani.

Sedmega septembra zvečer sem odšel s štirimi minerco, tremi mulami, štiristo pregnanci s Štajerskega in delom borcev odreda iz Male Štange na Mamolj po eksplozivni material. Naslednji dan sem na Mamolju ogledoval orožje, zaplenjeno pri napadu minerca Fegca z 12 borci odreda na sovražno postojanko Sava. V bliskovitem jurišu so presenetili in pregnali 34 avstrijskih vojakov. Zaplenili so 27 francoskih pušk, štiri mitraljeze z municijo in dva voza vojaške opreme ter hrane.

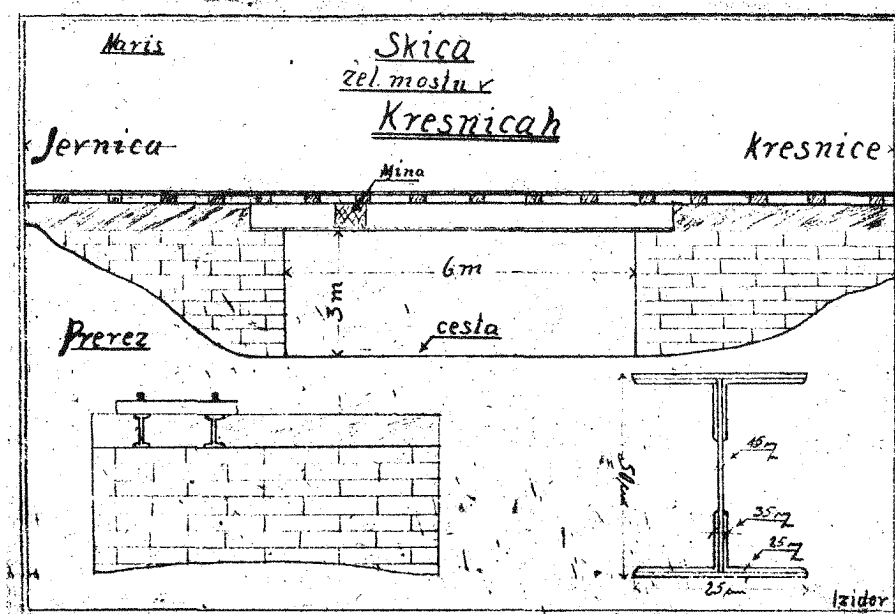

Kolona štajerskih pregnancev na pohodu proti Dolenjski

Devetega septembra smo z minerci s tremi mulami in 150 kg eksploziva šli z Mamolja nazaj v Veliko Štango in naprej na Kresniški Vrh, kjer smo v gozdu in skritem podzemnem bunkerju spravili minerski material. Zvečer sem poslal pet spočitih minercev s tremi mulami v Gabrovko po novo količino eksploziva. S preostalimi minerci sem odšel k Jakošu na Kresniški Vrh. Po kosilu smo s štirimi minerci šli počivat po dveh neprespanih nočeh. Preostalih sedem minercev je popoldan pripravilo 20 min nobel 808 po kilogram za nočno akcijo. Po večerji sem z 11 minerci odšel v dolino Save med Kresnicami in Pogonikom. V obe smeri smo postavili straže, nato odšli na dvotirno progo in pod vsak drugi spoj tirnic vkopali 20 min. Na progi smo vkopali po štiri mine in jih povezali med seboj s hitro gorečo vrvico. V desetih minutah je bilo miniranje končano in na znak so minerci prižgali pet počasi gorečih vrvic. V zaklonu smo našteali vse močne eksplozije in s tem uničili 40 tračnic. Naslednji dan smo pripravili nove močnejše mine in se pozno zvečer lotili nove akcije. Koder je s prvo skupino porušil železniški most, pod katerim je speljana glavna cesta proti Kresnicam.

Z drugo skupino smo podrli cestni most na začetku Kresnic, pod katerim je bil potok. Most je bil železobetonski, zato smo morali skopati v beton tri globoke luknje, v katere smo vložili 15 kilogramov eksploziva amonal in mine med seboj povezali s hitro gorečo vrstico. Mine smo pokrili z gramozom in kmalu zatem je odjeknila močna eksplozija.

Po obeh eksplozijah, ki so si sledile druga za drugo, so Nemci s postojanke v Kresnicah divje streljali z minometom in mitraljezi in v zrak spuščali svetleče rakete, ki so minercem pomagale pri umiku skozi gozdove v hrib.

Edino minerec Jože Počeka iz Trbovelj podnevi ni imel miru. Bil je ekonom za nabavo hrane pri gospodarski komisiji pri Krmelju na Kresniškem Vrhu. Kuhanje hrane za minerce je organiziral pri dveh sosedih, pri Jakošu in Zavrlu. Vsi minerci smo preostanke noči ali dneva prespali na seniku pri Zavrlu, tik ob gozdu, in imeli menjajočo se 24-urno stražo. Ta hiša je bila skoraj edina v tem okolišu, iz katere sta bila domača sinova pri domobrancih zunaj okraja in se nista vračala domov. Okusne hrane smo imeli dovolj, za pijačo, malico in cigarete pa so poskrbeli okoliški vaščani, ko smo se vračali s pogostih minerskih akcij skozi razne zaselke in vasi.

V naslednjih dneh sem z dvema minercema opazoval progo in na cesti pri Jevnici smo naleteli na nekega tihotapca na kolesu. Imel je prtljago in velik kovček z ženskim in moškim perilom za tretjo osebo, ki je ni hotel izdati. Za svojo potrebo sem vzel srajco, majico, spodnje hlače, par nogavic in tri robce. Po dolgem času sem se pri Jakošu temeljito okopal, oblekel sveže perilo in umazano dal oprat za rezervo.

Drugo jutro sva z minercem Vidom odšla na ogled cestnega prometa skozi Jevnico. Ustavila sva se na robu gozda, 50 metrov nad cesto, v pričakovanju nemške poštne patrulje, ki je pogosto prihajala peš s postojanke na Lazah na postojanko v Kresnicah in naprej v Pogonik. Z daljnogledom sem opazil poštno patruljo, ki je ob trinajstih prihajala po cesti proti Jevnici. Ko je bila čisto blizu, sva videla razpored kolone. Prvi so bili (veltwelbel) podoficir z brzostrelko in štirje vojaki s puškomitraljezom, nato ročni voziček s pošto in devetimi vojaki, v začetju pa še osem vojakov s puškomitraljezom. Hodili so v velikem razmiku ob porušeni železniški progi, ne po sredini ceste, temveč ob skrajnem robu, ob zavetju gozda in venomer opazovali, kdaj bodo s hribovja zaropotali partizanski mitraljezi. Nemce sva imela kot na dlani, toda po ukazu VII. korpusa nismo nikoli streljali na nemške patrulje, ker bi bile s tem ogrožene nove minerske akcije.

Večkrat sem odhajal na ogled nad progo. Ugotovil sem, da Nemci po miniranju ne obnavljajo prog in mostov vsaj šest dni, in sicer zaradi eksplozij samodejno tempiranih min. Od Gradovlja proti Lazam so počasi obnavljali enotirno progo, toda železniškega prometa ni bilo od 25. avgusta naprej.

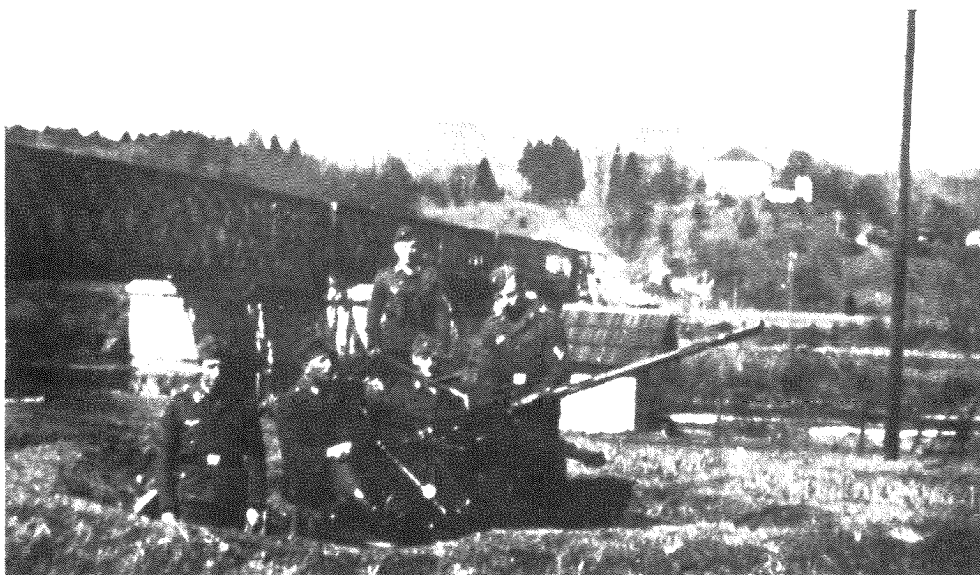
PARTIZANSKO-LETALSKI NAPAD NA POGONIK

Glavni štab Slovenije in štab VII. korpusa sta se dogovorila, da bodo brigade 15. divizije napadle sovražno postojanko v Pogoniku in tridelni železniški most na desnem bregu Save, brigade IV. operativne cone s Štajerskega pa s protiletalsko artilerijo na levem bregu Save. Dolenjski odred je bil določen, da napade sovražno postojanko v Kresnicah. Napad naj bi se začel 18. septembra ob pomoči partizanskih zavezniških letal, ki naj bi bombardirala grad Pogonik in protiletalsko topništvo. Ta podvig naj bi bil prvi primer sodelovanja s partizanskimi brigadami in zavezniškimi letali v skupnih napadih na sovražnika v Sloveniji. Z napadom ni bilo nič, ker so bile brigade 15. divizije zadržane v bojih s sovražnikom v Stični in Šentvidu. Letalski napad je bil zato prestavljen za dva dni, o čemer štab Dolenjskega odreda ni bil obveščen.

Po prvotnem načrtu je 18. septembra ponoči Dolenjski odred napadel postojanko v Kresnicah. Prvi skupini minercev s Kodrom na čelu je uspelo priti prek žične ovire in postaviti k zidu postojanke močno mino. Eksplozija ni napravila dovolj velike odprtine, skozi katero bi jurišali borci odreda. Nemci so zaslutili nevarnost, zato so z raketami osvetlili okolico in z vsem orožjem in granatami na slepo streljali proti položajem odreda. Težkega orožja borci odreda niso imeli, zato je bil ukazano umik.

Druga skupina minercev pod mojim vodstvom je svojo nalogo odlično opravila. Na železniški postaji Kresnice smo minirali prazno betonsko utrdbo in pretrgali telefonske zveze proti Lazam in Pogoniku. V obe smeri smo cesto minirali za tanke in tovarnjake. Na postaji smo minirali tračnice in kretnice, dokler nam ni zmanjkalo eksploziva 808.

20. septembra zjutraj so na Malo Štango naposled prispele Gubčeva in Cankarjeva brigada ter inženirski bataljon z namenom, da se načrtovani napad na Pogonik opravi v popoldanskih urah. Brigadi sta zasedli položaje nad Pogonikom v gozdu. Brigade IV. operativne cone so Nemci pregnali prejšnji dan, zato niso sodelovale. Levi breg Save so s tanki in vojaštvom zasedle nemške enote.

Fotografija je nemški dokument neznanega avtorja, ki prikazuje skupino protiletalske obrambe mostu v Pogoniku. V ozadju vhod v predor in grad

Ob 16.30 smo zaslišali letala in kmalu je priletelo šest lahkih bombnikov in dva lovca. Zaokrožili so nad dolino Save in se drug za drugim spuščali nad grad Pogonik. V slabih desetih minutah so odvrgli deset bomb, žal mimo gradu v Savo in na njegove obronke. Bombardiranje je sovražne vojake izredno presenetilo in med njimi je nastala prava panika. Gubčevci so ta trenutek izkoristili in v jurišu zasedli grad. Zajeli so 30 mož, eden je bil ubit, preostali so se razbežali. Po letalskem napadu so Nemci poslali pomoč, štiri tanke in pehoto, iz Litije po desnem bregu Save. Cankarjeva brigada je kolono zavrnila in poškodovala dva tanka. Zvečer se je minercem inženirskega bataljona posrečilo uničiti tretjino mosta na enotirni progi na desnem bregu Save. Drugi tretjini mosta na dvotirni progi niso mogli porušiti zaradi nemškega obstreljevanja s protiletalskim topom, nemški vojaki so ga imeli v svojem gnezdu na levem bregu Save. V večernih urah je Gubčev bataljon napadel sovražno postojanko v Kresnicah. Napad je bil silovit in trdovraten in je trajal vso noč. Zgodaj zjutraj se je glavnini posrečilo začasno pobegniti proti Lazam.

Minerci Dolenjskega odreda smo imeli v noči od 20. na 21. september svoj minerski koncert in vztrajali smo do jutra. Med Kresnicami in Kresniškimi Poljanami smo minirali 268 tračnic in na postaji Kresnice vse tračnice, srca in krenice, ki so ostale cele pred dvema dnevoma. Minirali smo vse vojaške utrdbe, ki jih je uporabljala nemška policija.

V napadih na sovražne postojanke je Gubčeva brigada imela šest mrtvih in 27 ranjenih. Cankarjeva brigada je imela enega mrtvega. Skupno so zajeli 45 sovražnih vojakov in zaplenili veliko orožja, municije ter raznega vojaškega materiala.

Minerci odreda smo dobili nalogo, da v noči od 21. na 22. september spet gremo na železniško postajo Kresnice in uničimo vse, kar je ostalo. Porušili smo zadnje bunkerje in zažgali enonadstropno stavbo, kjer so bili nastanjeni delavci za obnovo proge in občasno tudi vojaška policija, ter železniško postajo. Na začetku vasi smo spet uničili obnovljen cestni most. Dopoldan je prispela številna sovražna pehota s tanki in tovornjaki v Jevnico, Kresnice in Litijo. Drugi bataljon odreda z minerci se je šest dni zadrževal v zasavskih gozdovih in brez nezgod smo preživeli hajko dvestotih Nemcev, Kozakov in domobrancev. Sovražna vojska je na pohodu po vaseh kradla hrano, denar, zlatnino, prašiče in živino. Med hajko se odredovci nismo zadrževali po vaseh zaradi varnosti domačinov.

25. septembra zvečer je 14 minercev odšlo na Mamolj k tretjemu bataljonu. V Zasavju smo ostali Koder, dva minerca in jaz ter drugi bataljon odreda. Naslednje dni me je na moje povabilo obiskala sestra Marija in od doma prinesla topla oblačila za zimo, perilo, cigarete in 100 RM (tedanja denarna enota: Reichmarke; leta 1941 se je za 1 RM dobilo 10 kg belega kruha).

Štab VII. korpusa je začasno prepovedal miniranje železnice v Zasavju, zato je drugi bataljon z minerci odšel na Mamolj, kamor smo prispeli 29. septembra. Po nalogu štaba Dolenjskega odreda smo vsi minerci odšli v vas Dolnje Ravne, kjer je bil štab DO.

Tretjega oktobra zvečer je odšel tretji bataljon z osmimi minerci s Kodrom in z menoj na rekvizicijo čez nemško mejo v Podkum, kjer je bila sovražna postojanka. Nemci so opazili prihod partizanov in vnelo se je medsebojno obstreljevanje. Po dveurni borbi je maloštevilčna posadka pobegnila. V vasi smo nato odredovci zaplenili dva pisalna stroja, deset glav živine in nekaj živeža. V spopadu sta bila ranjena minerec Koder in borec Jože Pavlin.

Naslednji dan, 4. oktobra, bil je lep in sončen, smo med kosilom zaslišali nenormalno brnenje štirimotornega letala, ki je letelo proti vasi. Nenadoma smo zagledali padalce, kako skačejo iz letala. Letalo je za seboj puščalo veliko črto dima s plamenom in kmalu zatem s truščem strmoglavilo v gozd nekaj kilometrov za vasjo. Padalci so počasi plavali po zraku in ko so padali na tla, so se hitro razpeli in padala zvili skupaj. Hoteli so pobegniti, toda borci so že prihiteli do njih. Spoznali so nas po rdečih zvezdah na kapah. Bili so zelo presenečeni, srečni in od veselja so nas objemali in poljubljali. Dobili smo osem padalcev, deveti se je kljub iskanju nekje izgubil. Po nekaj dneh smo padalce spremili v štab VII. korpusa, od koder so odšli čez Belo krajino z letalom nazaj v Italijo.

Hrana na Dolenjskem je bila skromna, ponavadi smo za zajtrk dobili ječmenov močnik, opoldan fižolovko z mesom in zvečer juho s krompirjem in mesom, vse neslano in slabo zabeljeno.

Petega oktobra sem s tremi minerci šel po puške za novince v štab 18. brigade. Nazaj grede smo si ogledali zrušeno letalo, od katerega je ostal samo kup železa in pločvine.

Minerski vod je imel manjšo reorganizacijo zaradi ranjenega komandirja Kodra. Za novega komandirja je štab Dolenjskega odreda imenoval mene –

Izidorja, za vodnika Bertlja Hribarja in Marjana Fegca. Politdelegat Franc Globevnik je bil prestavljen v prvi bataljon zaradi minerske nesposobnosti. Sedmega oktobra zvečer smo minerci po ukazu štaba odšli na Mamolj k tretjemu bataljonu odreda. Krenilo nas je 12 in še trije kurirji. Šli smo proti nemški meji. Močno je deževalo, zato je bila pot po ilovnatem gozdu in hribovjih zelo naporna. Večkrat smo se v temnih in neznanih gozdovih izgubili in pri iskanju gozdne poti večkrat gazili po globokem blatu in manjših močvirjih. Svetlobe ni bilo nobene, noč je bila tako temna, da smo se pogosto zaletavali v grmičevje in drevesa. Naposled smo po dveh urah pritavali na neko gozdno pot. Ob tretji uri ponoči smo vendarle prispeli do nemške meje, ki smo jo prekoračili brez nezgod. Po petih urah smo le prispeli čez Javorski Pil na Mamolj, vsi mokri, blatni in premraženi.

V bataljonu odreda smo zajtrk zamudili. Med čakanjem na kosilo smo se očistili, posušili in rešili nadležnih bolh ter uši.

Obmejni prelaz -- Javorski Pil

MINIRANJE SOVRAŽNE POSTOJANKE NA POLŠNIKU

Nekaj dni smo počivali in se pripravljali na novo akcijo. Od terencev in kasneje tudi od štaba bataljona sem izvedel, da so postojanko na Polšniku Nemci zapustili in odšli v hajko na partizane na Dolenjsko. Niso pa vedeli, ali so Nemci pri odhodu pustili stražo na postojanki. Po ukazu štaba bataljona smo 12. oktobra z varstvom treh borcev odšli z mitraljezom proti Polšniku. Zvečer smo krenili z Mamolja s sto kilogrami eksploziva 808, za vodnika smo imeli terenca, ki je menda poznal pot do Polšnika. Hodili smo slabo uro, ko nas je dohitela noč, zato smo na neki jasi imeli cigaretni počitek. Pot smo nadaljevali skozi gozdove, začelo je močno deževati. Hodili smo po strmih hribih, jarkih in dolinah, padali v temi prek podrtih dreves in iskali pot skozi grmičevje. Vodnik se je preprosto izgubil in tako je vodil kolono na slepo.

Naposled nas je pripeljal na neko jaso, kjer smo ugotovili, da smo po dobri uri tavanja zopet prišli tja, kjer smo počivali in kadili. Vodnik se je spet izgubil v temi in ni vedel, katera je prava pot proti Polšniku. V bližini smo naleteli na prazno vasico, ki so jo izselili Nemci. V večji hiši smo zakurili krušno peč, posušili mokra oblačila in tam prespali noč ob menjajoči se straži.

13. oktobra zgodaj zjutraj smo z vodnikom našli pravo pot in v dobri uri prispeli do postojanke na Polšniku. Preden smo odšli vanjo, smo iz previdnosti izstrelili nekaj rafalov iz mitraljeza proti vasici. Odgovora ni bilo, zato smo takoj odšli tja, zažgali in minirali šolo in tri stanovanjske hiše, v katerih so bili nastanjeni Nemci. Minirali smo 19 podzemnih bunkerjev okoli vasi. Iz žičnih ovir sva s Fegcem pobrala okrog 30 litoželeznih granat, ki so bile aktivirane z žicami. Porabili smo celotni eksploziv in popolnoma uničili sovražno postojanko. V vasi ni bilo nobenega domačina, vsi so bili razseljeni po taboriščih. Nazaj grede smo imeli lep sončen dan, hoja čez hribe in doline je postajala utrudljiva. Na kmetijah smo se večkrat ustavljali in povsod smo dobili hrano, pijačo in cigarete.

Na Mamolj smo prišli pozno popoldan in še isti večer odšli naprej proti Jančam z mulo in sto kilogrami eksploziva. V Jablanici smo počivali in pri nekem kmetu dobili jabolčnik iz stiskalnice. Zjutraj smo prispeli v prvi bataljon odreda na Golišče, kjer smo v dveh hišah dobili odlično kosilo s pečenko.

Tistega večera, torej 14. oktobra, smo odšli v novo akcijo na železnico med Kresnicami in Pogonikom. V dolini Save smo postavili straže levo in desno

od mesta miniranja. V dvotirno progo sem s štirimi minerci vkopal pod sklope tračnic 11 kompletov min, Fegec s tremi minerci pa sedem kompletov. V enem kompletu so bile štiri mine za dvotirno progo, med seboj povezane s hitro gorečo vrvico. V komplet smo v eno mino vstavili kapsulo s počasi gorečo vrvico. V sredini miniranja smo imeli velik obokan most za zaklon. Ko smo vse opravili, sem minercem ukazal, naj s strelom v zrak naznanijo začetek prižiganja počasi gorečih vrvic. Skrajno leve in desne mine so prižigali postopoma drugo za drugo in se umikali proti zaklonu pod mostom. Tam smo pričakovali prve eksplozije in po drugi ali tretji minuti smo jih že šteli: ena ... pet ... dvanajst ... sedemnajst. Nad mostom in okolico je nastal pravi umetni orkan, bliski, grmenje min, frčanje razbitih tračnic, železniških pragov in kamenja. Vse to je bilo za minerce novince pošastno, preveč. Novince je zajela panika, ko je blizu zaklona priletela krajša tračnica v drevo in ga presekala na dvoje. Mislili so, da se bo sesul obokani most. Eksplozije so trajale dobrih pet minut in deli železnice so frčali petsto metrov naokoli.

Osemnajsta mina ni eksplodirala, ker se je nekemu minercu preveč mudilo v zaklon. Fegec je spet odšel na progo in našel neprižgano počasi gorečo vrvico. Prižgal jo je in po petih minutah je eksplodirala tudi osemnajsta mina. Za to akcijo smo porabili sto kilogramov eksploziva in uničili 144 tračnic.

V nedeljo, 15. oktobra, smo dobili obvestilo iz štaba Dolenjskega odreda, da naj miniramo cesto med Javorskim Pilom in Moravčami. Zvečer sem se s tremi minerci in štirimi borci z mitraljezom odpravil po Jablaniški dolini proti nemški meji. Na Javorskem Pilu smo naleteli na domobransko zasedo in se še tiste noči vrnili na Golišče.

Proti večeru smo dobili pismo iz štaba odreda, da se moramo vsi minerci oglasiti v štabu odreda 16. oktobra do sedmih zjutraj. Za seboj bomo torej imeli tri neprespane noči zapored. Zvečer smo se odpravili na dolgo pot. Hodili smo isto pot kot minulo noč in brez nezgod prešli Javorski Pil. Po štirinajsturni hoji smo neznansko utrujeni v jutranjih urah prišli v štab odreda v Ćabrovko. Počivali smo dobro uro in že smo morali na položaje. Nemci in domobranci so na tem delu Dolenjske imeli obsežno ofenzivo proti partizanskim enotam. Ves dan smo se ostro spopadali in šele zvečer se je umirilo. Tudi drugi dan ponoči in tretji dan so bili boji, Nemci so pogosto s topovi obstreljevali položaje odreda in brigad.

Tržačan Marjan Fegec je 19. oktobra dobil pismo iz 15. divizije, da se mora takoj oglasiti zaradi nove dolžnosti. Ostal sem s 13 minerci in na Fegčevo mesto za vodnika imenoval Ivana Putriha, za politdelegata pa Mira Medveška.

Sovražna ofenziva je še vedno trajala, štab odreda in štab 15. divizije sta računala na nemški napad iz Litije s tanki in tovornjaki, zato so se odločili minirati cesto od vasi Šterovje in bliže Javorskemu Pilu. Sam sem čez dan napravil pet manjših lesenih zabojčkov s pokrovom na pritisk mehanizma po pet kilogramov razsteliva 808. Kovinski niso smeli biti zaradi iskalcev min. Zvečer sem odšel s 13 minerci in petimi borci z mitraljezom po stranskih poteh proti Javorskemu Pilu. Imeli smo vodnika, ki terena ni dobro poznal, zato smo se v hribih in gozdovih večkrat izgubili. Vodil nas je po obupnih poteh, zaradi deževja minulega dne je bila ilovnata pot spolzka in pogosto smo padali na kolena pri hoji v strmino in navzdol drseli po zadnjici. Po sedmih urah hoje smo prišli na primerno mesto na cesti, ki se je vijugala v gozdu pod blagim klancem proti vrhu hriba. V peščeno cesto smo zakopali poševno čez cesto pet min in jih skrbno zakrili s peskom. Odvečni material so minerci odnesli daleč v gozd. Z dolgo vejo brez listja sem počistil stopinje na cesti in ob njej in tako, da se minirana mesta niso opazila. Delo na cesti smo končali po tretji uri zjutraj. Pri vračanju smo morali biti previdni, ker so morda bile na več krajih zasede domobrancev ali črnorokcev. Na srečo je zopet začelo rahlo deževati, bilo je manj nevarnosti za zasede in povrh je dež izenačil cesto z mestom miniranja.

V vasi Klanec pri Gabrovki, od koder smo prejšnji večer odšli, zjutraj nismo našli nikogar. Odšli smo iskat odred, a v celem dnevu nismo našli partizanov niti sovražnih enot. Zvečer smo odšli nazaj na Klanec, določili stražo, pri kmetih naročili večerjo, nato pa odšli počivat.

Drugi dan, 21. oktobra, se je vrnil štab odreda s tretjim bataljonom. Za komandanta odreda sem sestavil pisno poročilo z natančno skico miniranja ceste. Nato sem nagovoril komandanta Rotarja – Maja, da minercem dovoli vrnitev v Zasavje s pripombo, da Nemci hitro obnavljajo progo.

Popoldan smo se pripravili na pot in po večerji smo šli prek nemške meje in naprej na Mamolj. V vasi, kjer je bila gospodarska postojanka, smo dobili hrano, prenočišče in si vzeli dvodnevni počitek. Zvečer, 23. oktobra, smo odšli po Jablaniški dolini in se ustavili v znanem mlinu pri družini Murovec. Gospodinja nam je hitro pripravila dobro zabeljene koruzne žgance, ponudila

šilce žganja, mošt in cigarete. Razpoloženi in skrajno previdni smo nadaljevali pot proti Šmartnu. V gozdu blizu postojanke smo opazili nemško zasedo po prižganih cigaretah. Manevrskega prostora nismo imeli veliko, zato smo po trebih obšli zasedo, oddaljeno kakih 50 metrov, v popolni tišini, ne da bi nas Nemci opazili. Zjutraj smo brez novih nezgod prispeli na Kresniški Vrh.

25. oktobra popoldan sem pripravil načrt za miniranje dveh mostov in več 100 metrov železniške proge. Pripravili smo mine, podučil sem novejšo minercer za nočno akcijo in vse razdelil v dve skupini. Prvo je vodil Bertelj Hribar z nalogo, da poruši obnovljeni osemmetrski železniški most cestnega podvoza v bližini Laz. S seboj so morali imeti lestev, ker je bil most visok štiri metre. Drugo skupino sem vodil sam z minercem Ivanom Putrihom, da se bo naučil samostojnega miniranja. V Slapnicah sva minirala obnovljeni most, dolg sedem metrov, pod katerim teče večji potok Slapnica. Med miniranjem mosta sva morala sklonjena stati v vodi. Po miniranju obeh mostov sta obe skupini levo in desno od mostu uničili še 144 tračnic. Akcija je bila opravljena po polnoči. Nato smo odšli v Malo Dolgo Nogo, kjer smo pri nekem kmetu dobili hrano in pijačo in tudi prespali preostanek noči.

Obnovljena Jakoševa hiša na Kresniškem Vrh

Zjutraj smo odšli na Kresniški Vrh. Čez dan sem kot ponavadi pisal pisma, poročila in zrisal načrte podrhtih mostov za štab VII. korpusa. Kopije načrtov uničenih mostov s podpisom Izidor sem hranil za svoj dnevnik. V risalnem priboru za izdelavo načrtov mostov sem imel papir, indigo, svinčnik, ravnilo in kuhinjsko mizo.

Domačija Zavrl na Kresniškem Vrh

Deževni dnevi od 27. do 30. oktobra so bili priložnost, da sem se posvetil vsem minercem z dnevnimi poročili o razmerah na frontah po svetu in Jugoslaviji. Večkrat sem imel tudi politična predavanja in nato diskusije. Največ pozornosti sem posvečal mlajšim minercem novincem, zlasti glede uporabnosti raznega minerskega materiala, priprave min in praktičnega miniranja v temnih in deževnih nočeh. Pogosto sem jih opozarjal na morebitne drobne napake pri miniranju; zmotiš se lahko samo enkrat in v kosih odletiš v večna lovišča. Kdor ni popolnoma usposobljen za miniranje na terenu, naj se odloči za stražarsko mesto, ker to vedno potrebujemo med minerskimi akcijami. Vse mesece nismo imeli v akcijah nobenega mrtvega ali ranjenega, in tako naj bo tudi v bodoče.

BEŽNI SPOMINI NA KODROV IN FEGČEV ODHOD IZ MINERSKEGA VODA

Franc Markelj – Koder, rojen 1918. v Kompoljah pri Muljavi, je bil kmečki fant. V Dolenjskem odredu je bil sprva borec, nato vodnik minercev. Po odhodu komandirja Danila 20. avgusta je bil imenovan za komandirja. Pri napadu na postojanko v Podkumu je bil 3. oktobra ranjen in je odšel v bolnišnico. Bil je sposoben vodja, tovariški in družaben do minercev. Sodeloval je v mnogih minerskih akcijah na Dolenjskem in v Zasavju. Bil je pogumen in dober minerski praktik. V družbi minercev in domačinov ali na partizanskih prireditvah je rad zapel šaljive pesmi o Hitlerju, nemškem vojaštvu, o Rupniku in domobrancih.

Padalec iz Afrike Marjan Fegec, tržaški Slovenec, je bil vojak angleške vojske in prostovoljec NOV Slovenije. Bil je izučen gverilec in minerec v raznih vojaških akcijah. V Dolenjski odred je prišel junija 1944. leta in bil dodeljen minerskemu vodu kot strokovnjak za miniranje in poznavanje angleškega minerskega materiala. V odredu je bil edini z angleško vojaško uniformo in za pasom je imel veliko »kolt« pištolo. Bil je prijazen in družaben fant, vitke postave in visoke rasti. Številne minerske akcije smo opravili skupaj ali samostojno: Koder, Marjan Fegec in jaz z drugimi minerci. Sodeloval je pri podiranju graščine Grmače, postojanke na Polšniku in postojanke na Savi. Samostojno je miniral skalovje nad železnico na levem bregu Save pri Renkah. Bil je pravi junak, neustrašni borec, odlični minerec in rad je govoril o svojih podvigih kot angleški vojak na frontah v Severni Afriki. Štab 15. divizije je 19. oktobra pisno zahteval, naj se takoj oglasi zaradi nove dolžnosti.

Deževne dni smo minerci na Kresniškem Vrhu preživljali v dolgočasu, ker ni bilo akcij. Glede hrane smo izkazali spoštovanje minercu Joži Počeku in dvema gospodinjama – Jakoševi in Zavrljevi mami – za odlične dnevne obroke, ki so bili redki v partizanih. V nedeljo, 29. oktobra, so me kurirji povabili na TV-kurirsko postajo blizu Kresniškega Vrha, ker so imeli poslovilni večer. Bilo je veliko vabljenih in največ je bilo terenkov in domačink. Zabava s plesom je bila v veliki prostorni hiši in je trajala od 17. do 24. ure. Snidenje s kurirji, terenkami in domačini je bilo enkratno doživetje.

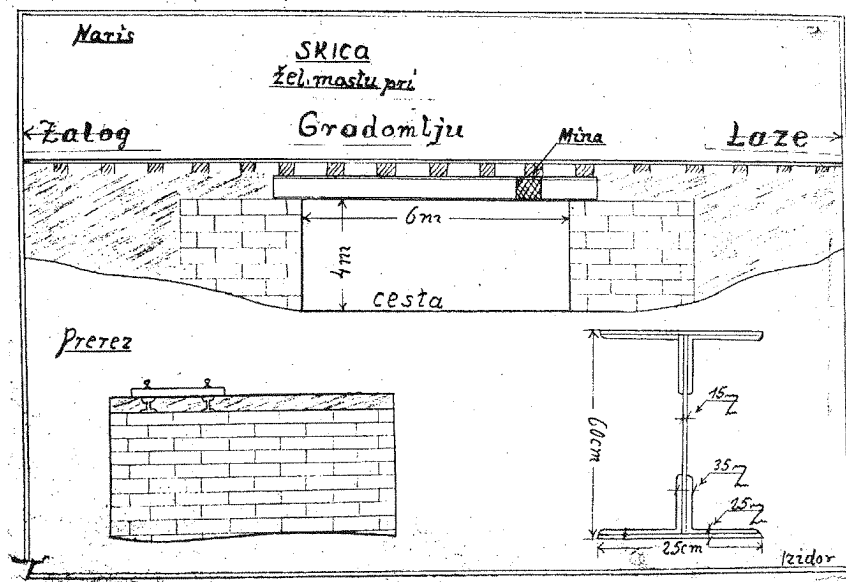
Naslednji dan sem načrtoval novo minersko akcijo v Kresniških Poljanah. Pripravili smo mine za dva mostova in prog. Vsi minerci so dobili jasne naloge, kaj bo posameznik miniral. V mraku smo odšli v dolino Save, postavili

straže in odšli na progo. Sam sem miniral obnovljeni most, dolg šest metrov in visok dva metra, pod katerim je tekla voda. Hribar je v bližini tudi miniral obnovljeni most, dolg pet metrov in visok štiri metre, pod katerim je bil speljan kmečki kolovoz. Pri miniranju mosta je moral uporabiti lestev. Drugi minerci so vkopali 16 kompletov min, in vse je bilo končano v petnajstih minutah. Na znak s strelom smo prižgali počasi goreče vrvice, nakar so sledile vse eksplozije. Porabili smo 130 kilogramov eksploziva, porušili dva mostova in uničili 120 tračnic. Pred polnočjo smo se vrnili na Kresniški Vrh, vsi premočeni od dežja, posebno jaz, ker sem miniral most v tekoči vodi. Pri Zavrlu smo se ob kmečki peči posušili in se odpravili počivat.

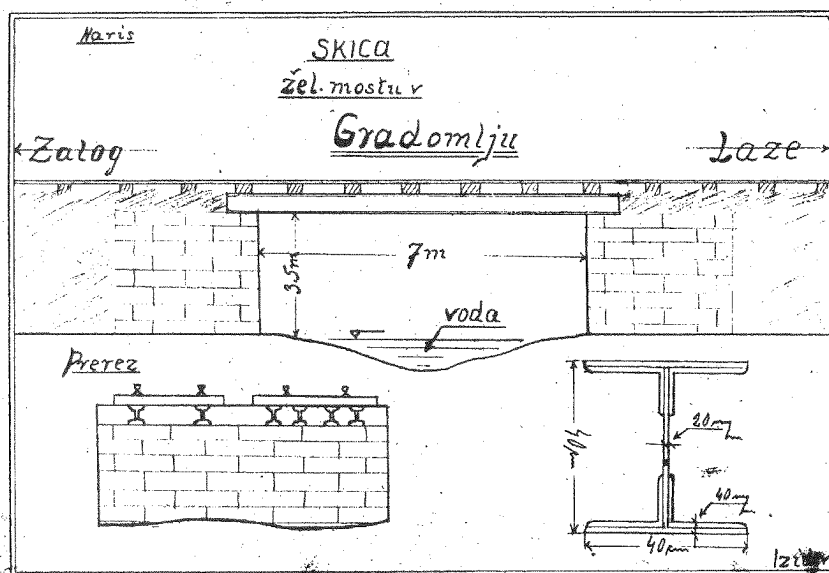
Dopoldan sem pisal poročilo in napravil risbe uničenih mostov. Redno sem tudi poročal o uporabi minerskega materiala in o zalogah.

Na dan mrtvih sem se spomnil, da sem leto poprej kot mobilizirani nemški vojak stal na straži pred velikim hotelom v Grenoblu, kjer je bil štab nemške komande mesta. Pred dvema letoma pa v Šentvidu nad Ljubljano na domačem pokopališču. Tukaj na Kresniškem Vrhju smo minerci živeli sami, kajti močno deževje je trajalo še prihodnje dni.

Tretjega novembra popoldne sem Ivana Putriha s sedmimi minerci poslal v Gradomlje, da minirajo mostova, med seboj oddaljena 15 metrov. Pod enim mostom je bil večji potok, pod drugim je bila speljana cesta. Preostale štiri

minerce sem poslal na Mamolj po razstrelivo. S Hribarjem sva ostala sama, a proti večeru je na konju prišel komandant bataljona odreda z novo nalogo. Čez dan so prišle Šlandrova, Zidanškova, XI. brigada in prvi bataljon odreda; izasedli so vasi od Velike Štange do Janč. Nujno so potrebovali eksploziv iz naše zaloge. Hribar ga je odnesel 30 kilogramov v bataljon odreda, jaz pa 20 v Zidanškovo brigado in zjutraj še 20 v XI. brigado. In tako smo ostali brez zalog minerskega materiala.

Čez dan se je vrnil Putrih z minerci iz Gradomlje, kjer so uspešno minirali oba mostova in nekaj deset tračnic. Zvečer so vsi minerci, tudi Hribar, odšli na Mamolj po nove količine minerskega materiala. Na poti proti Mamolju sta bili dve skupini in od 5. novembra naprej sem bil sam na Kresniškem Vrhu.

Šestega novembra so brigade napadle postojanki v Jevnici in Kresnicah, ki sta se spet dobro utrdili z bunkerji, žičnimi ovirami in minskim poljem. Napada nista uspela, ker brigade niso imele težkega orožja, zato so se naslednji dan umaknile nazaj na Dolenjsko.

Istega dne me je obiskal vojni dopisnik Sašo Černe iz štaba VII. korpusa. Naslednje dni sva s hriba pregledala progo proti Lazam in Pogoniku, poročal sem o gostih minerskih akcijah pri uničevanju železniških in cestnih mostov

in dvotirne železnice. Živo sem razlagal, kako miniramo mostove in progo med nemškimi postojankami od Podgrada pri Zalogu proti Lazam, Jevnici, Kresnicam in Pogoniku. Omenil sem, da so med postojankami redne nemške izvidnice, ki vsako uro hodijo po cesti ob železniški progi od večera do jutra in večkrat tudi čez dan. V nočnih urah minerci nikoli ne odidemo iz gozda, čez cesto in naravnost na progo. Vedno se ustavimo deset do dvajset metrov pred cesto ob robu gozda v popolni tišini. Potem čakamo tako dolgo, dokler ne pride mimo nemška izvidnica, ki je nikoli ne napademo. Po odhodu izvidnice, po desetih ali petnajstih minutah, najprej postavimo straže levo in desno ob robu ceste, nato gremo na progo in miniranje ponavadi končamo v desetih minutah. Doslej smo vedno imeli srečo pri miniranju in med akcijami nismo imeli nobenega ranjenega ali mrtvega minerca. Vsi minerci so bili teoretično in praktično dobro podučeni, bili so pravi junaki ter strokovnjaki v miniranju. Predvsem pa je izredno pomembno, da se minerec v nočnih urah na progi ne sme nikoli zmotiti!

Sašo Černe se je odločil, da ostane dalj časa pri minercih odreda. Želel je osebno prisostvovati pri novih minerskih akcijah. Rad sem privolil.

Med čakanjem na vrnitev minercev z Mamolja sva s Sašom podnevi in ponoči poslušala grmenje na stotine anglo-ameriških bombnikov, ki so leteli prek Zasavja v Nemčijo in nazaj. V tistih dneh sva sama hodila po surovo hrano na sedež gospodarske postaje na Kresniški Vrh. Vse drugo sva prepustila Jakoševi mami. Vreme se je 9. novembra čez dan ohladilo in ponoči se je dež spremenil v sneg. Zjutraj je bila pokrajina prekrita s snegom in tudi vsi minerci z eksplozivom in minerskim materialom so se vrnili z Mamolja na Kresniški Vrh.

Čez dan sem si od daleč ogledoval progo in od Laz sem slišal pisk delavskega vlaka za obnovo proge. Odločil sem se, da bomo 11. novembra ponoči minirali dva mostova. Prvo skupino bo vodil Hribar, da bi uničil železniški obnovljeni most, pod katerim je bila speljana cesta pred Lazami. Drugo skupino bom vodil sam in prisoten bo Sašo Černe, razstrelili naj bi velik obokani železniški most, pod katerim je bila speljana podeželska cesta. Most je oddaljen od Kresnic kakih 500 metrov proti Pogoniku. Pripravili smo leseno ogrodje in na vrhu izdelali leseno korito ter namestili 75 kilogramov razstreliva amonal PNZ za dvotirno progo in več min 808 za tračnice. Z nošenjem lesenega ogrodja s težko mino smo imeli veliko težav na mastni ilovnati poti. Pogosto so pod bremenom minerci padali in se z velikim ogrođjem zatikali v

grmičevje. Namesto pol ure smo v dolino hodili dobri dve uri. Tudi Putrihu je pod bremenom večkrat zdrsnilo in nazadnje je v šali vzkliknil: »Fantje, most nesemo k pogrebu!«

Nad veličastno eksplozijo in uničevanjem mosta je bil najbolj presenečen Sašo Černe. Napisal je reportažo, ki je bila objavljena med vojno v knjižici KOMUNIKACIJE RUŠIMO v članku Most nesemo k pogrebu. Objavljam vse, kar je osebno videl in spisal vojni dopisnik Sašo Černe.

MOST NESEMO K POGREBU

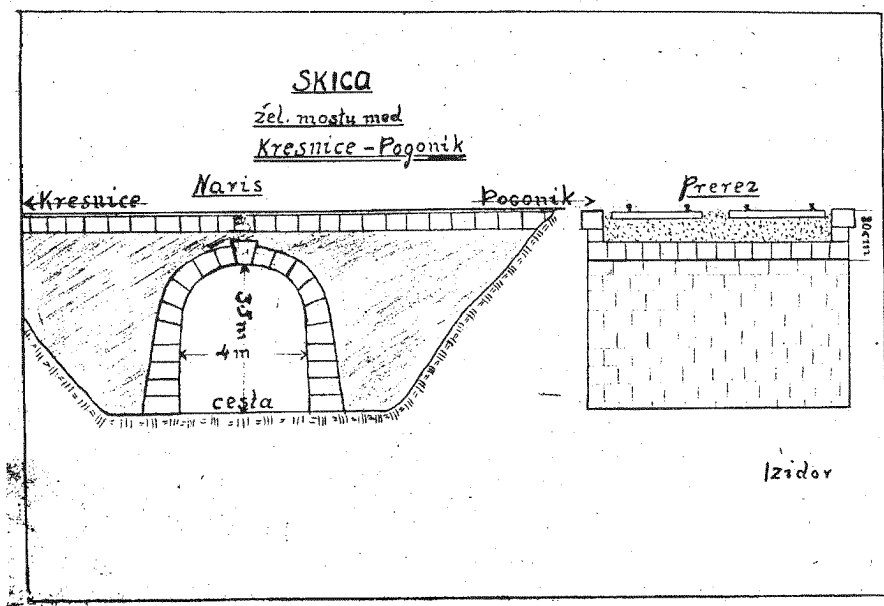
Izidor je vzel daljnogled ter zrl na železno cesto, po kateri je počasi vozil vlak v bližini Laz.

»Le piskaj! Kar boste popravili, bomo mi zopet podrli!« je dejal in odložil daljnogled. »Fantje, Švabi poskušajo obnoviti promet. Popravili so že most pri Lazah. Te račune jim bomo prekrizali. Pripravite se ob 7. uri zvečer za akcijo!« Nekaj minut zatem so minerji že polnili vreče z eksplozivom, rezali zažigalne vrvice ter iz dolgih paličic plastike gnetli okrogle kepe. Izidor je skrbno preskušal detonatorje. Ura je bila sedem. Minerji so si naprtli težke vreče. Pet jih je krenilo proti Lazam, štirje pa so dvignili na rame 75 kilogramov težko mino, pripravljeno v dveh zabojih, ki sta bila pritrjena na dva močna kola. Previdno so nosili težko in nerodno mino po blatni poti, ki se je strmo spuščala k Savi. »Most nesemo k pogrebu!« je dejal zadovoljno minerec Putrih.

Prišli so k obokanemu železniškemu mostu. »Fantje, zdaj pa le na delo!« je dejal Izidor in malo dvomljivo pogledal na visoki most. »Horuk!« Enkrat, dvakrat, toda zaman. Motila jih je tema in ob spolzki poti je spodrsaval kol. Iz bližnjega Poganka je posvetila sovražna raketa. Najbrž so jih zaslutili. Svetloba pa jim je prav prišla in izkoristili so jo. »Horuk!« še tretjič in z velikim trudom je mina obstala ob debelem oboku. Zdaj pa še na progo. Hitro sta stekla po visokem nasipu Putrih in Molnar ter takoj pričela z delom. Šestnajstletni Molnar je doma iz črnih revirjev, zato mu gre taka stvar kaj hitro od rok. Spretno je miniral progo. Sovražna raketa je zopet razsvetlila dolino Save. Sedaj iz komaj 600 metrov oddaljenih Kresnic. Dva udarca sta padla na tračnice, znamenje za skupni vžig. »Vendar!« je Izidor skoraj zavpil od nestrpnega pričakovanja in prižgal počasi gorečo vrvico. Iskre, ki so jemale vid, so padale daleč naokrog. Minerji so stekli za bližnji zaklon. Iz postojanke so švigale rakete druga za drugo. So mar opazili? V hipu se močno posveti in takoj zatem prekine nočno tišino močna eksplozija. Kamni in tračnice pošastno tulijo nad glavami minerjev. 75 kilogramov eksploziva in nekaj kg plastike je temeljito opravilo svoje delo.

Obokani most se je popolnoma zrušil. Še dve detonaciji na progi in skrivnostna tišina je zopet zavladala po dolini. Minerji so skočili iz zaklonov, nizko sklonjeni so stekli po travniku in hvaležni so bili sovražnim raketam, ki so jim razsvetljevale pot. Še nekaj minut in bili so v gozdu, v kraljestvu partizanov.

Sašo Černe

Odšli smo nazaj na Kresniški Vrh in se med potjo ustavili na raznih kmetijah. Povsod so nas spraševali, kaj smo minirali, ker je tako grmelo. Prvi kmet je povedal, da je na sosedovo streho, sin je bil pri domobrancih, padel večji kos tračnice v zračni razdalji kakih 300 metrov. Tod smo dobili žganje in sadjevec. Pri drugem kmetu nam je dalo domače deklet več škatel francoskih cigaret. Tudi na tretji kmetiji so nam dobro postregli in nazdravili smo na uspešno minersko akcijo. Jakoševa mama nam je pripravila obilno telečjo pečenko in dva litra vina za praznik sv. Martina. Naslednji dan je Sašo pisal reportažo o minuli minerski akciji, sam pa sem sestavljal poročilo in skico porušenega mostu za VII. korpus. Napisal sem tudi pismo s pozdravi domov, ki ga je odnesla Jakoševa hčerka Mimi pod Šmarno goro. Nazaj se je vrnila s pozdravi domačih, darili in sto RM.

Sašo bi rad spoznal KZO, ki je bil nekje pri Vačah. Zanimali so ga transporti novincev s Štajerskega in tudi sam sem si želel pogovorov z minerco onkraj Save. Tudi Hribarja bi vzela s seboj, ker je domačin iz tistih krajev in rad bi videl prvorojeno hčerko, staro kakih mesec dni. Štab odreda je potovanje odobril. Sklical sem minerco in natančno smo se zmenili, kako ravnati v odsotnosti komandirja. Za namestnika sem določil Ivana Putriha, glede minerskih akcij sem vse prepustil njim samim.

14. novembra smo Sašo, Hribar in jaz odšli prek kurirske zveze čez Savo in do polnoči prispeli v Šemnik pri Izlakah na Hribarjev dom. Zjutraj so vaščani napovedali hajko iz Zagorja. V paničnem strahu so ženske kričale: »Poglejte, bežite, Švabi že tečejo proti vasi!« Pogledal sem v dolino in videl, da prihajajo partizani, ki so Švabe pregnali v drugo smer. V vasi Št. Lampreht so Nemci pokradli kmetom živino, konje, vozove, prašiče, kokoši in žganje, nato odšli nazaj na postojanko. Nekdaj ponosni Nemci so kradli hrano za golo preživetje. Domačini so bili veseli partizanov, vsem so dobro postregli, našel se je harmonikar in zabava je trajala pozno v noč. Gostitelj je dejal: »Fantje, le pijmo ga, se veselimo, vse je za vas, a za Švabe gorjača!«

Popoldan sva s Sašom odšla na ogled Valvasorjevega gradu, ki je bil še odlično ohranjen. Niže v bregu je bila koč, kjer je z družino stanoval čevljar Francelj. Videl je najine uboge čevlje in ukazal, naj se sezujeva. V kratkem času nama jih je popravil in dal nove podplate. Meni je še naredil lično usnjeno torbo s predali in ramenskim pasom za pisarniški pribor. Med delom nama je stregel s cigarami in žganjem. Dva dni smo se zadrževali pri domačinih, ki so bili zelo gostoljubni.

17. novembra ponoči smo odšli proti Vačam in se zjutraj oglasili v štabu Kamniško-Zasavskega odreda na Spodnji Slivnici. Novinarja Saša je zanimalo, kako živi in diha odred na levem bregu Save ter aktivnost sovražnih postojank. Posebno se je zanimal za organizacijo zbiranja in preživljanja beguncev s Štajerskega ter prevoze čez Savo. Sam sem imel dolge pogovore s komandirjem minercev Tarzanom. Opisal sem delovanje minercev Dolenjskega odreda in popolno uničenje proge in mostov od Zaloga do Pogonika od 25. avgusta naprej. Dogovor je bil, da bosta obe skupini minercev storili vse, da bo tudi v bodoče ostala železniška proga neprevozna od Zaloga do Zidanega mosta, in sicer čim dlje v zimo 1945. leta.

Zjutraj sem imel brezžični telefonski pogovor s kurirsko postajo onkraj Save. Z Jordanom sva se dogovorila, da bomo k Savi prispeli ob 21. uri. Mlad čolnar je bil točen, sprejel je osem tovarišev in nas prepeljal na desni breg, kjer nas je pričakalo nekaj minercev. Nato smo odšli na Kresniški Vrh k Zavrlu. Kmalu so se z akcije vrnili tudi drugi minerci in sporočili, da so blizu Laz minirali in uničili 24 tračnic.

Drugo jutro smo dobili pismo, da se morajo vsi minerci oglasiti pri novem komandantu v štabu odreda v Gabrovki. Še tisti večer smo se s Sašom Černetom odpravili na Mamolj, kjer se nam je pridružilo osem anglo-ameriških pilotov, sestreljenih na Štajerskem. Brez neizgodb smo prešli Javorski Pil in zjutraj prispeli v štab odreda. Oglasili smo se novemu komandantu Francu Avblju – Lojku. Povedal sem, da imam s seboj 13 minercev, osem pilotov in vojnega dopisnika iz štaba VII. korpusa Saša Černeta. Seznanjen je bil z izrednimi uspehi minercev, zato je hotel videti svoje junake z menoj kot komandirjem. Obljubil nam je nove angleške uniforme, tri brzostrelke in odlikovanja za izredne uspehe pri miniranju v Zasavju. Dana je bila obljuba, toda storjenega ni bilo nič.

Zgodaj zjutraj 22. novembra se je začelo močno streljanje okoli vasi, češ Nemci in domobranci napadajo vas. Dejansko je bil samo lažni alarm. Skoraj ves dan sem imel zaupne pogovore z Lojkom in na koncu je omenil, da se lahko tudi odločamo za miniranje v Zasavju, kadar smo sami na terenu. Komandant je zadržal štiri mlajše minerce za šolske tečaje v Beli krajini, v zameno sem dobil tri nove prostovoljce, minerce začetnike.

Pozno popoldan 23. oktobra smo se vsi minerci s Sašom vračali na Mamolj in se ustavili na domu minerca Izlakarja v Jablaniških Lazah. Drugi dan po kosilu sem šel z Renkom v drugi bataljon odreda, kjer sem dobil novo minersko nalogo. Preostali minerci in Sašo pa so odšli naprej na Golišče. Na akcijo sva z Renkom čakala dva dni in nazadnje dobila obvestilo, da miniranje nemških gospodarskih zgradb pod Polšnikom odpade. Zvečer sva odšla za minerce na Golišče. V moji odsotnosti so prvo noč minirali progo med Jevnico in Lazami in drugo noč med Lazami in Gostinco.

Zjutraj je na Golišče prispel tretji bataljon s komandantom odreda Lojkom na čelu. Čez dan sva se z Lojkom dogovorila, da novo diverzantsko akcijo izpeljemo 28. novembra zgodaj zjutraj. Ob štirih zjutraj nas je osem minercev in prva četa z Lojkom z Golišča krenilo na progo med Jevnico in Kresniškimi

Poljanami. Bil je dež in sneg po hribu navzdol, zato smo se bolj drsali po zadnjicah kot hodili. Nad cesto v gozdu je četa zasedla položaje, minerci smo odšli na progo in pod sklope tračnic zakopali štiri mine po pet kilogramov eksploziva 808 s sprožilcem. Odvečno kamenje smo odnesli na ponjavah v gozd. Začelo se je daniti. Če bi pripeljal vlak z delavci za obnovo proge, bi bila lokomotiva z vagoni uničena, nemške stražarje pa bi onesposobila četa iz zasede. Pričakovanega vlaka ni bilo do 12. ure, zato se je četa z minerci umaknila nazaj v vas. Vkopane mine ne bodo izgubljene, dobro so bile zakrite in nevidne ter bodo čakale kot strupena kača na svojo žrtev.

29. novembra se je začela večdnevna sovražna »hajka« od Litije do Vnajnerjev. Obveščevalci so poročali: z litijske strani prihaja tristo Švabov, z Janč dvesto in na Dolgi Nogi je vse zeleno od Švabov. Taka poročila so prihajala v štab bataljona in kmalu je naokrog po vaseh začelo goreti. Požigali so hiše, gospodarska poslopja, streljali v domačine in na več krajih so žive vaščane zažigali s hišo vred. Bataljon z minerci je bil ves dan na položajih ob vasi Golišče, proti večeru se je umirilo. Ponoči je bataljon odšel k Lužarju pod Jančami, minerci pa na Kresniški Vrh. Zgodaj zjutraj sem dobil sporočilo, da imajo na gospodarski komisiji pri Krmelju nekaj minerskega materiala. Tako smo odšli proti Krmelju, toda Nemci so nas že prehiteli, hiša je že gorela in v njej dve starejši ženski. Mimo je takrat prišla sosedka in tudi njo so Nemci vrgli v gorečo hišo.

Zvečer smo začeli iskati bataljon, našli ga nismo, nato smo odšli na Malo Štango, kjer smo dobili hrano in prenočišče. Zgodaj zjutraj smo odšli v gozdove. Minerci, lačni in prezeblji, so me prosili, da bi zvečer odšli na Mamolj, da se izognejo hajki. Dovolil sem odhod, sam pa ostal, da bi poiskal dva izgubljena minerca. Po dveh dneh sem v nekem gozdu našel bataljon z Lojkom, oba minerca in Saša, zvečer pa so odšli naprej na Mamolj. Ostal sem sam in drugi dan popoldan sem v vasi Golišče opazil pri Končarjevi požgani domačiji moža, ki je objokan zrl na pogorišče. Po kratkem pogovoru sem izvedel, da so mu Švabi zažgali dom, živino, ženo in šest otrok, ki so jih zvezali ob jaslih v hlevu, polili z bencinom in žive zažgali. Skrušen gospodar pogorele domačije, ki je izgubil vso družino, je v obupu in jokaje še dodal: »Sedaj sem ostal čisto sam na svetu, samo domači pes žalostno sedi in turobno cvili na pogorišču!« Tudi v vasi Mala Dolga Noga so požgali Pintarjevo domačijo s partizansko mamo.

V soboto, 2. decembra, so sovražne kolone (SS, domobranci, Rusi in Estonci) zapustili to ozemlje in odšli na druge svoje postojanke. Za seboj so pustili 24 požganih domačij, 20 zažganih ali ustreljenih domačinov ter veliko živine. Našli so tudi tri tedne star grob nekega partizana, ga odkopali, polili z bencinom in zažgali. Nobenega partizana niso našli, zato so se barbarsko znesli nad neoboroženimi domačini.

Naslednji dan sem z družino Jakoševih odšel na Golišče kropit pokojno sedemčlansko družino v eni krsti. Ob krsti sem se zaklel, da se bom s svojimi minerci nadvse maščeval podlemu sovražniku!

Terenka Stanka Ukmar je povedala, da so Nemci med hajko po dolini trosili letake z besedami: »Kdor pripelje živega ali mrtvega minerca Izidorja, dobi 10.000 RM nagrade!« Povedala je tudi, da za vsako večjo minersko akcijo pride nemška komisija iz Ljubljane in ugotavlja, da minerci niso primitivci, temveč pravi strokovnjaki za miniranje mostov in tračnic. Minerci niso, kot razglša nemška propaganda, ruski komunisti, temveč borci za svobodo lastnega naroda in svojo domovino, proti domobrancem in drugim fašistom.

V dneh po »hajki« sem se z obveščevalcem Frenkom odpravil raziskovat teren. Domačini so bili še vedno zaupljivi in naklonjeni partizanskemu gibanju, toda ostal je strah pred novim sovražnim maščevanjem. Tudi progo so obnavljali od Laz proti Kresnicam, zato je nemčurski vlak za obnovo proge naletel na mine, ki sem jih vkopal pod progo 28. novembra. Torej je strupena kača le pičila žrtev.

Pripravil sem nove načrte za miniranje proge in izpolnjene bodo takoj, ko se minerci vrnejo iz Mamolja. 6. decembra so se minerci, Sašo in tretji bataljon s komisarjem štaba odreda vrnili v vas Mala Štanga. Želja komisarja odreda je bila, da čimprej zopet miniramo progo. Zagotovil sem mu, da imam pripravljene načrte, ki se bodo uresničili že prihodnjo noč. V podzemnem bunkerju v gozdu smo vzeli minerski material in pripravili mine za dva mostova in več deset min za progo. Minerci smo se razdelili v dve skupini. Prva, pod vodstvom Hribarja, bo minirala šest metrov obnovljenega mostu, pod katerim je bila cesta pred Lazami, druga, pod mojim vodstvom, pa sedem metrov obnovljenega mostu, pod katerim je tekla Slapnica; spremljal nas bo Sašo Černe. Obe skupini sta dobili borce za varstvo med miniranjem. Pozno ponoči sta obe skupini odšli v dolino Save. Hribar je brez nezgod miniral most in 20 tračnic, prav tako sem tudi jaz miniral most in 32 tračnic. Nad drznostjo

minercev presenečeni Nemci se skoraj niso odzvali, samo nekaj raket in rafalov iz mitraljezov so poslali v pozdrav in iz jeze za umikajočimi se minerci. O uničenju mostov v Slapnici in pred Lazami je Sašo Černe kot očividec napisal daljšo reportažo:

MINERCI NA DELU

Temni grozeči oblaki so se podili po nebu, ko so se pripravljali minerci Dolenjskega odreda na novo veliko akcijo.

Oster in mrzel veter je bril okrog oglov lepih kmečkih hiš ter naznanjal, da ni več daleč dan, ko se bodo iz svinčeno sivih oblakov spustili snežni kosmiči in bo bela odeja pokrila našo izmučeno in mučeniško zemljo.

V prostorni topli izbi smo sedeli okrog hrastove mize ter pazljivo poslušali vodjo minercev tov. Izidorja, postavnega ter mladega fanta, preizkušenega minerca, ki nam je skrbno in natančno razlagal o najnovejši tehniki miniranja. Z velikim zanimanjem so ga poslušali zlasti tisti, ki bodo nocoj prestali ognjeni krst in prvič minirali progo. Izidor je dal minercem še zadnja navodila za nocojšnjo akcijo, jih razdelil v dve skupini in jim izročil zažigalne vrvice.

»To bodo Švabi zopet preklinjali bandite!« se je iz kota oglasil najmlajši minerec, 16-letni Vido in se prisrčno zasmel.

»Fantje, ste že slišali najnovejše?« je povzdignil debeli glas Izidor. »Poslušajte!« Pred kratkim je prišla iz Ljubljane nemška komisija ogledovat poškodovano progo ter razrušene mostove. Radovedni gledalci so vprašali nemškega višjega oficirja, kdaj bo proga popravljena. Oficir je nekaj časa razmišljal, zmajal z glavo in dejal s težkim srcem: »Kadar bo TITO hotel!«

»To bo pa najbrže držalo,« so vzkliknili minerci in mladostni prešerni smeh se je razlegel po prostrani izbi.

Pričelo se je mračiti. Iz temnih nizkih oblakov so pričele padati prve debele kaplje in kmalu se je vlila prava ploha. Malo še suhe poti so postale blatne in opazile so se že precejšnje luže.

»Težka pot bo danes, fantje, ampak vreme je kot nalašč za nas,« je dejal Izidor, ko smo se v temnem večeru spuščali po strmini v dolino Save. Vsak izmed nas je nosil na hrbtu po dve vreči eksploziva 808. Dež je neprestano lil, včasih enakomerno počasi, nato v curkih. Blato je segalo do gležnjev in tu pa tam je kdo padel, se pogreznil vanj ter zarobantil na račun Švabov.

Med potjo smo srečali nekaj domačinov, ki so začudeno in malo prestrašeno gledali našo kolono, ki se je skoraj drsala po strmini. Še nekaj krepkih padcev

v gosto blato in srečno smo prišli v dolino. V največji tišini smo šli mimo postojanke Jevnica, po ozki polomljeni deski preko deročega potoka in s težavo smo prispeli na strmi hrib, kjer smo se spočili od dolge hoje. Nekaj tisoč metrov od nas smo zagledali luč. Postojanka Laze. Vsi smo se ozrli tja, saj tam blizu je naš nocojšnji cilj. Dolgo časa smo opazovali luč in v duhu videli, kako frčijo po zraku tračnice ter kamni.

»Po tej progi ne smejo voziti švabski vlaki nakradeno, kar so s silo vzeli našim kmetom in odvažali v lačni, izmozgani Reich!« so skoraj enoglasno vzkliknili minerci. »Še nocoj bodo občutili, kaj so partizanski minerci!«

Še pol ure drsanja in prišli smo na cesto in dvotirno progo, ki pelje proti Ljubljani. Petdeset metrov od nas je šumela deroča Sava in naši koraki so se izgubljali v njenem mogočnem šumenju.

NA PROGI

Stojimo na progi. Minerci so se razdelili v dve skupini. Prva je odšla pod vodstvom Hribarja proti Lazam, Izidorjeva skupina je ostala tu. Minerci so odšli takoj na delo. Skoraj neslišno so polagali pod tračnice mine, le kak kamen, ki se je zatrkjal v dolino, je povzročil malo ropotanja, ki pa je oglušil v šumečih valovih Save. Železni most, ki ga je miniral Izidor, je bil do spodnjega dela komaj meter in pol visok, več kot sedem metrov dolg in podprt z močnimi nosilci. Pod mostom je med ostrimi kamenji tekla voda. S težavo sva se priplazila do nosilcev, med katere je polagal Izidor z veliko izurjenostjo in hladnokrvnostjo angleški eksploziv 808. Dajal sem mu vrečo za vrečo in v nekaj minutah so bile vse pritrjene, kljub temu, da sva skupaj čepela v vodi. Z velikim zanimanjem sem ga ves čas opazoval – takoj sem vedel, da popolnoma obvlada minerstvo. Spretno in brezhibno je k plastiku privezal hitro goreče vrvice in nazadnje počasi gorečo vrvico.

»Hvala bogu, končano je!« je dejal in sva se odplazila izpod mosta. Tudi drugi minerci so že podminirali in čakali smo na dogovorjeni znak, rafal iz brzostrelke, da zažgemo vrvice. Bila je popolna tišina, slišalo se je le enakomerno padanje dežja, tuljenje vetra in šumenje Save. Z nestrpnostjo smo čakali na dani znak in gledali proti Lazam. V bližnjem zvoniku v Lazah se je oglasila ura. Ena, dve, tri... počasi in škipaje bije stara cerkvena ura in komaj preštejemo do polnoči, preseka tišino rafal iz brzostrelke.

»Pali!« zavpije Izidor in v sikajočem plamenu so zagorele zažigalne vrvice. Stečemo v bližnji zaklon ter malo nestrpno čakamo na eksplozije. Minejo že tri minute. Sekundo za sekundo štejemo in obenem gledamo na uro. Kazalec

se bliža četrti minuti, še nekaj sekund, tedaj pa se posveti pri Lazah prva mina in mogočna eksplozija pretrese viharno ozračje. Bum ... bum ... bum ... Eksplodirajo mine ena za drugo v kratkih presledkih. Kamni frčijo nad nami, kot bi padala toča. Večji kosi tračnic divje tulijo kot avioni strmoglavci in padajo po cesti, travnikih, v gozd, Savo in še čez.

»Kot bi bil sodni dan,« zavpije Vido, »Fantje, zapojmo!« Komaj to izreče, že odmeva po dolini veličastna udarna pesem »Hej brigade!« in daleč, daleč se slišijo besede iz pesmi »Na Slovenskem smo mi gospodar!«, ki smo jo zapeli z vsem mladostnim navdušenjem.

Mogoče so jih tudi Švabi v bližnji postojanki slišali in ne vem, kako jim je bilo tedaj pri srcu. Še enkrat se je začula močna eksplozija in nočni mir je zopet zavladal v dolini narasle in deroče Save, ki se je vila kot širok bel trak pod visokimi hribi.

PO AKCIJI

V zakurjeni sobi smo sedeli okrog mize. Neka gostoljubna in zavedna kmečka gospodinja nas je povabila v svojo hišo. Pred seboj je imel vsak velik kos belega kruha, v litrski steklenici pa se je pretakalo pravo kmečko žganje. Stara navada minercev, da se po končani akciji malo okrepčajo. »No, fantje, pa začnimo!« je dejal Izidor in z velikim tekom smo se spravili nad kruh in žganje. Živahno smo si pripovedovali dogodke iz nocojšnje akcije ter peli partizanske pesmi. Kmalu so prišli nasmejanih lic in žarečih oči, ki so nam povedale vse, še drugi minerci in veselje je bilo še večje.

Hitro so minevale ure ... Pričelo se je že svitati, ko smo odšli počasi proti našemu bivališču. Dež je še vedno rosil, sedaj iz goste megle, ki se je razpredla po vsej dolini in visoko v hrib. Čeprav je bil hrib zelo strm in poti spolzke, so bili naši koraki čudovito lahki in prožni. Še vedno so nam brnele po ušesih mogočne eksplozije in dobro se nam je zdelo, da smo Švabom zopet temeljito zagodli. Ljudje so nas na poti hvaležno pozdravljali in čestitali za lep uspeh.

Prišli smo na vrh – zvonovi iz bližnjih cerkva so s prijetnim zvonjenjem opozarjali, da je ura sedem in je napočil nov dan, 8. december. Ljudje so hiteli na delo, v hleve itd.

V naši hiši so nas že čakali dišeče zabeljeni ajdovi žganci in mleko, kar je skrbno pripravil naš intendant tov. Počeka. Po obilnem zajtrku smo odšli k počitku in v trenutku nas je objel globok spanec.

Neustrašeni minerci Dolenjskega odreda so svojo nalogo odlično izvršili. Popolnoma so razrušili dva mostova in nad 500 metrov proge, kar je bil velik uspeh maloštevilnih minercev, katerih največja zasluga je, da po progii Ljubljana-Zidani most ni več prometata, ki je za okupatorja življenjsko važen.

Minerci Dolenjskega odreda zaslužijo zato vse priznanje in jim želimo na nadaljnjih akcijah obilo sreče in uspeha in upamo, da bodo še v nadalje tako častno izpolnjevali povelje maršala Jugoslavije – TITA.

Na položaju, 8. decembra 1944

*Sašo, vojni dopisnik
VII. korpusa NOV in POJ*

Osmega decembra popoldne je šel tretji bataljon s tremi minerci v dolino Save, da bi napadel vlak za obnovo proge med Gostincami in Lazami. Ker vlaka ni bilo, so minerci zaminirali 56 tračnic. Zvečer so šli bataljon, Sašo Černe, komisar odreda in štirje minerci z mulo na Mamolj po razstrelivo. Dva dni kasneje so se vrnili z eksplozivom, in sicer skupno s prvim bataljonom, ki se je nastanil v gozdu nad Malo Štango.

Medtem sem z drugimi minerci odšel na Končarjevo domačijo blizu Golišča, ki je bila osamljena v sredini gozda. Na obletnico mojega partizanstva, 9. decembra, sem v gozdu blizu Končarja pisal svoj dnevnik, ko je priteklo neko dekle in sporočilo, da prihajajo Švabi. Takoj zatem sem zaslišal čisto blizu močno streljanje z dveh strani in ni bilo časa, da bi stekel v hišo po svoj nahrbtnik. Z minerci smo se takoj umaknili v gozdno dolino. Srečali smo tudi obveščevalce iz Golišča, nato smo se skupno umikali s hriba na hrib in v gosto zaraščeno dolino. Nad glavami so letele sovražne krogle iz mitraljezov in vmes tudi dumdum krogle. Kmalu smo zaslišali šumenje in govorjenje, potem pa zagledali nemške čelade in brzostrelke. Tiho smo se umaknili v nasprotno smer in tudi na vrhu hriba opazili sovražne vojake. Umaknili smo se v globoke grape, bolj v dolino in nato v naslednji hrib v gosto mlado smrečje. Tam smo več ur prezebali v dežju, ostri severni burji, brez zimskih oblačil. Z nočjo se je vse umirilo in ko smo se vračali proti Končarju, smo naokoli zopet videli nova pogorišča. Končarjeva hiša k sreči ni bila požgana, toda povedali so, da so Nemci zaplenili moj nahrbtnik z zimsko opremo, dežni plašč, porcijo in fotoaparata s poslikanimi filmi iz partizanskega življenja. Tik pred zimo sem izgubil vse, razen usnjene torbe z dnevniki in kopijami zrisanih mostov v Zasavju, kar sem vedno nosil s seboj, razen v minerskih akcijah, da me ni oviralo.

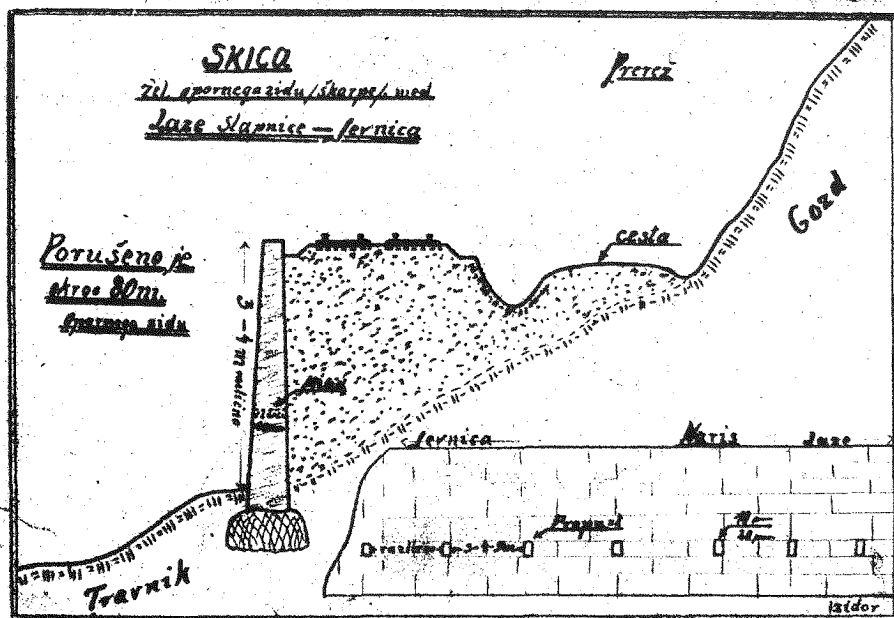
Zvečer so h Končarju prišli terenka Stanka Ukmar, dolgolasa Mimi in obveščevalec Frenk s harmoniko. Po dobri večerji in ob pijači smo plesali in se zabavali pozno v noč. Zjutraj smo minerci odšli iskat prvi bataljon in našli smo ga pri Lužarju pod Jančami. Proti večeru je bataljon z minerci odšel na Mamolj po razstrelivo in dogovor je bil, da se spet snidemo 13. decembra zjutraj pri Hostnem Pintarju nad Jevnico. Sam sem ostal, da bi potem odšel k obveščevalcem pod Golišče v gozdni bunker.

V odsotnosti bataljona sem podnevi opazoval hitro obnovo proge od Laz proti Jevnici. Odločil sem se za drzno diverzantsko akcijo, za uničenje velikega opornega betonskega zidu ob progi v dolžini 80 metrov in višini kakih štirih metrov, bil je tik ob sovražni postojanki v Jevnici. V dogovorjenem času smo se pri Hostnem Pintarju sešli s prvim bataljonom in minerci. S komandantom Blažičem sva se dogovorila glede izvedbe načrtovane akcije z varstvom borcev bataljona.

Dopoldan sem poslal skupino minercev na Kresniški Vrh po sto kilogramov eksploziva amonal PNZ in drugo skupino v gozdni bunker nad Malo Štango po hitro in počasi gorečo vrvico, poživilne in normalne detonatorje. Popoldne smo pripravili 14 min v manjših vrečah in na večer je bil odhod v dolino Save. Odšel sem z osmimi minerci in štirinajstimi borci z dvema mitraljezoma za kritje. S hriba navzdol smo prišli v Slapnico in ob robu gozda naprej proti Jevnici do opornega zidu.

Minirati smo začeli ob 18.30. V spodnjem delu opornega zidu je bilo 14 odtočnih kanalov za vodo, v katere smo globoko namestili mine s sedmimi kilogrami eksploziva. Vse mine smo med seboj povezali s hitro gorečo vrvico s poživilnimi detonatorji in nato vse odtočne kanale zaprli z blatno ilovico. V eno izmed min sem skrbno namestil počasi gorečo vrvico in nato dal znak za umik minercem in stražarskim zasedam. Celotno miniranje je trajalo petnajst minut. Počasi gorečo vrvico sem uspešno prižgal in ko so izbruhnile goreče iskre, sem vedel, da je vrvica dobro prižgana. Umaknil sem se v zaklon in po štirih minutah se je močno zasvetilo in nastala je močna zamolkla eksplozija, ki je še nekaj časa odmevala med zasavskim hribovjem.

Minerci smo tako porušili velik oporni zid z dvotirno progo vred. Nemci so ta del proge začeli obnavljati šele po osmih dneh, ker so se bali, da so v ruševinah večdnevne tempirane bombe.

Razdejani del proge, ki je bila speljana v loku proti hribu, so v celoti opustili in zgradili nov, visok in širok nasip proti reki Savi, v ravni črti proge, brez opornega zidu. Celotna obnova proge na tem delu je zaradi zime trajala dolgo.

Diverzantska akcija je brez žrtev odlično uspela in vrnili smo se k Hostnemu Pintarju. Po večerji smo odšli počivat in v zgodnjem jutru se je bataljon z minerci premaknil na Vnajarje, ker smo nad Jevnico pričakovali sovražno hajko. Za hrano je poskrbela terenska specialna služba. Z domačini in terenci smo popoldan imeli »likof« za izredno drzno in obsežno diverzantsko minersko akcijo tik ob sovražni postojanki. Proti večeru je bataljon z minerci odšel na Mamolj, razen mene in Hribarja, ki sva odšla v podzemni bunker k obveščevalcem pri vasi Golišče.

19. decembra dopoldan je bila po vaseh in tudi v Golišču velika hajka domobrancev in Nemcev; pozno popoldan so odšli. Naslednji dan sva s Hribarjem odšla na Tuji Grm in srečala minerca s pismom, naj se vsi trije vrnemo na Mamolj. Med potjo smo v Volčjih Jamah dobili večerjo pri nekem domačinu. Po polnoči smo pot nadaljevali, brez plaščev, v ostri severni burji in z rokami globoko v žepih, in do kraja premraženi prispeli v prvi bataljon odreda.

Na sveti večer smo bataljon in minerci odšli čez mejo v Gabrovko. V hiši štaba odreda je imela domača družina božično drevesce, ob katerem smo malo zapeli in spili, toda po 22. uri smo odšli k počitku. Na Štefanov dan sem dobil od štaba angleško brzostrelko, nahrbtnik, ceradno ogrinjalo, toplo odejo, porcijo z žlico, nove visoke čevlje in skoraj novo nemško uniformo z zimskim plaščem. Že naslednji dan sem preskusil brzostrelko pri nenadnem napadu Nemcev in domobrancev, ki so hitro prišli in še hitreje zbežali.

Štab odreda me je 27. decembra določil za vodjo skupine 20 borcev, v kateri so bili štirje minerci, 14 borcev z mitraljezi, dva telefonista z brezžičnima aparatom za IV. operativno cono in dve muli z dvesto kilogrami eksploziva za miniranje proge v Zasavju.

ZADNJA AKCIJA V ZASAVJU 1944. LETA

Potovali smo čez mejo, mimo Šmartna, Litije in nadaljevali pot do Hostnega Pintarja nad Jevnico. Bilo je rano jutro, tik pred vzponom v hrib na Veliko Štango sem izza okna manjše hiše opazil dve starejši ženi, ki sta opazovali našo mimoidočo kolono.

Osamljena kmetija stoji na severni strani gozdnatega hribovja na vrhu velikega nosa in v polkrogu sega čistina strmo navzdol do druge dvesto metrov oddaljene kmetije Hostnega Štangarja. Posvaril sem vse borce, naj bodo skrajno previdni pred morebitno izdajo dveh žena. V hribovitem gozdu sem postavil straži proti Golišču in Mali Štangi ter proti Tujem Grmu in Jančam. Tretjo stražo pa proti severu ob robu velikega nosa proti Jevnici.

S seboj smo imeli surovo meso, kotel in krompir z začimbami je dal gospodar, in kuhar je začel kuhati enolončnico. Dopoldne sem si ogledal celotni teren okrog domačije do gozda ter možnost umika, če bi napadel sovražnik. Če bi bili obkoljeni, se je dalo umakniti v Rigelno globoko drčo (kot ji pravijo domačini) med gozdom na jugu in travnato strmo čistino proti severovzhodu.

Malo pred dvanajsto uro, pripravljali smo se k jedi, je priteklo neko dekle od Hostnega Štangarja in zavpilo: »Belčki so v dolini pod hišo!« Kuhar je obrnil kotel s kosilom in vsi borci smo takoj zasedli odlične položaje v polkrogu domačije proti severu. Od Hostnega Štangarja so se v strmi hrib že v strelcih približevali »belčki« proti Hostnemu Pintarju.

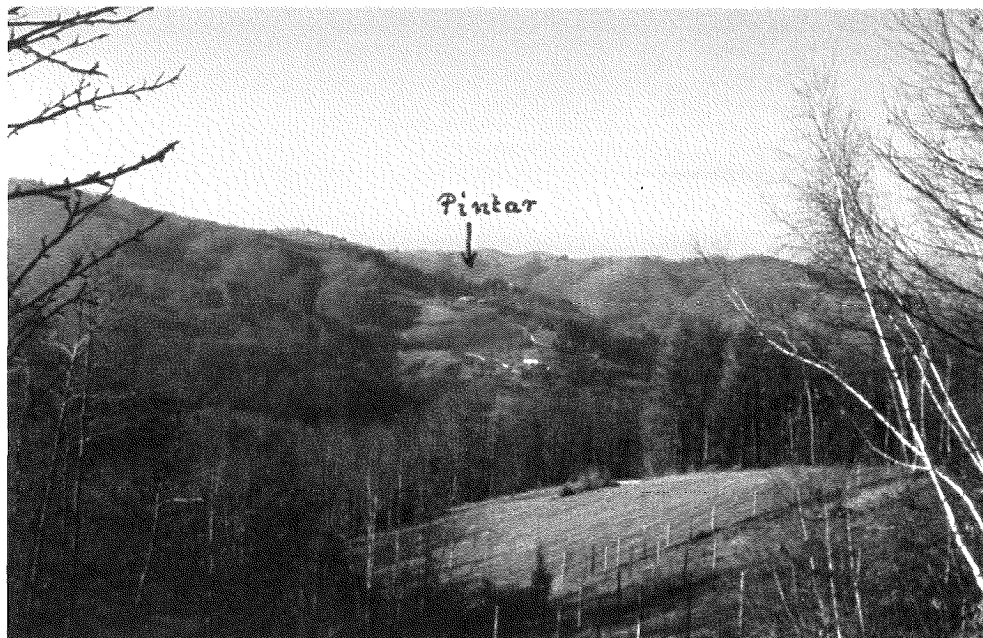
Domačija Hostni Pintar, posneta iz gozda

Napredovanje sovražnika sta odločno ustavila dva mitraljeza, tri brzostrelke, petnajst pušk in ročne granate, ki so se trkljale v domobranske vrste. Oster boj je trajal slabo uro, sovražne sile so bile zaustavljene zaradi močnega ognja 20 borcev.

Nenadoma so počili streli za našim hrbtom v gozdu, nato sta pritekla oba stražarja in zavpila: »Švabi gredo!« Znašli smo se v brezizhodnem položaju, popolnoma obkoljeni na domačiji Hostnega Pintarja. Ukazal sem takojšnji umik proti gozdu v Rigelno drčo. Med umikom so že začele padati granate iz minometalca in žvižgati salve krogel nad glavami umikajočih se borcev, ki so tudi v teku z vsem orožjem odgovarjali sovražnim silam v gozdu.

Drča je bila med gozdom na jugu in travnato čistino na severu, dovolj globoka in od snega in vode vsa ledena. Pri spustu po strmi drči navzdol proti vzhodu smo drseli po zadnji plati, kot bi se sankali. Od vrha navzdol po dvajsetih metrih so bili levo in desno sovražni položaji, oddaljeni 40 do 60 metrov, od koder so navzkrižno blazno streljali nad glavami borcev, drsečih v dolino. Naša sreča je bila v tem, da je bila drča dovolj globoka in smo bili v mrtvem

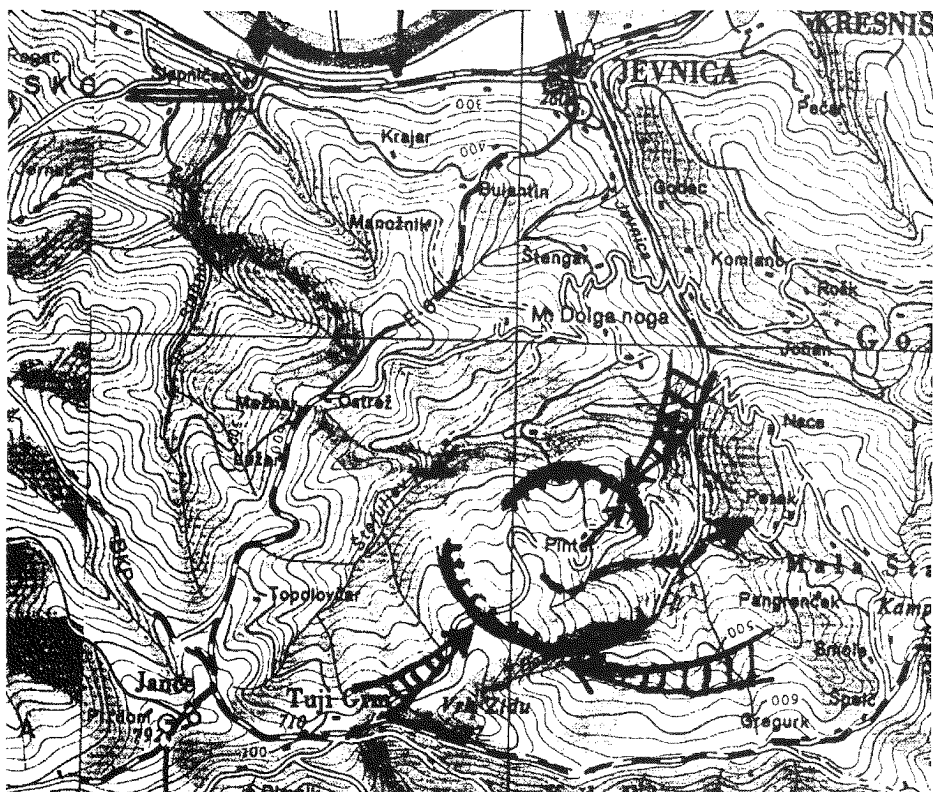
kotu pred krogami. Devetnajst borcev in mula s sto kilogrami razstreliva smo srečno in brez praske v nekaj minutah pridrsali v dolino, globoko kakih 400 metrov in se takoj izgubili v gosto zaraščenem gozdu.

Domačija Hostni Pintar, v ospredju Rigelna drča

Presenečeni Nemci in belčki niso mogli razumeti, da smo se izmuznili v nekaj minutah iz popolne obkolitve in so ostali praznih rok. Samo kuhar ni hotel v Rigelново drčo, stekel je vzhodno po grebenu navzdol, vzporedno z drčo, oddaljeno kakih 60 metrov, in po približno 80 metrih padel sovražniku v past; ujeli so živega. Druga trmasta italijanska mula s sto kilogrami razstreliva tudi ni hotela v drčo, ostala je na vrhu, priletela je granata in razletela se je na drobne kose. Tudi na koncu drče v hribu so imeli Nemci močno zasedo, ki so jo na srečo borcev umaknili med obkolitvijo dvajsetih borcev na vrhu hriba domačije Hostni Pintar. Nemci so bili prepričani, da jim iz obroča ne more nihče pobegniti, a so se spet zelo ušteli.

V napadu na 20 borcev, kot so izvedeli obveščevalci, je sodelovalo kakih dvesto sovražnih vojakov. Sovražne kolone so proti Hostnemu Pintarju napredovale iz Jevnice, iz smeri Golišče – Mala Štanga in Janč prek Tujega Grma.

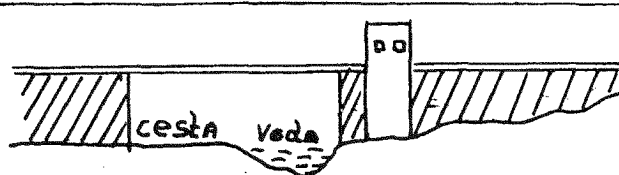
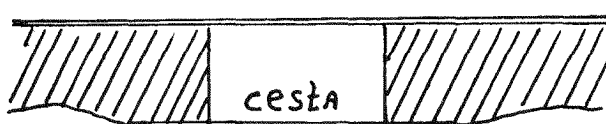
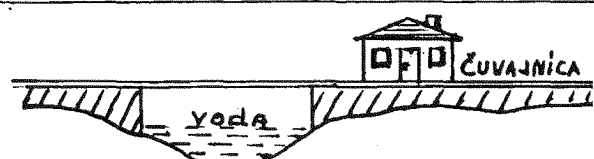
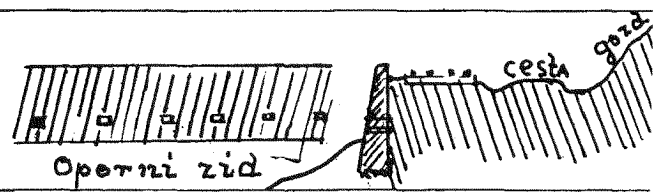
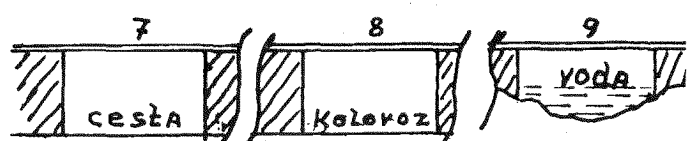
Sovražni napadi (razširjena puščica) in umik borcev

Jeseni 1945. leta sem pri Hostnem Štangarju zvedel za dekle, ki je opozorila borce: »Belčki so v dolini pod hišo!« Bila je Mira Petelinšek iz Litije, ki je tisti dan po naključju prišla k njim na obisk. Takrat sem nagovarjal dekle, naj gre zaradi varnosti z nami, toda hotela je ostati pri Hostnem Pintarju. Miro so takrat zajeli domobranci, jo odgnali v gozd, jo mučili in ubili, nato prekrili z listjem in smrečjem. Okostje z obleko je pri nabiranju gob našla neka žena in dan zatem je njena mati po obleki spoznala svojo hčerko.

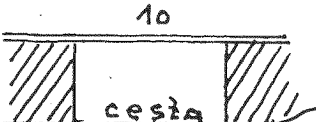
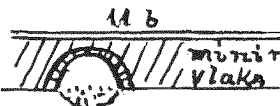
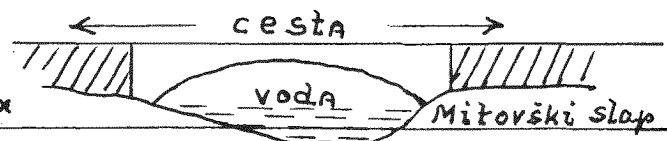
V gosto zaraščenem gozdu pod Goliščem smo v popolni tišini večkrat slišali glasna nemška povelja, nedaleč od našega skrivališča, nato so se glasovi zopet oddaljevali. Če bi nas sovražnik našel, smo bili popolnoma pripravljeni na odločilni boj z granatami in orožjem v roki. Do noči smo ostali v gozdu, nato sta telefonista z aparaturami odšla na kurirsko javko in prek Save na Štajersko.

Zasavski minirani mostovi: Zalog – Litija – Trbovlje

Štev. kraj	Rošeno	Skice mostov
1 2 Gradovlje	3x	
3 Gostince	4x	
4 Laze	2x	
5 Slapnica	4x	
6 Jevnica	1x	
7 Kresniške		
8 Poljane	5x	

Zasavski minirani mostovi: Zalog – Litija – Trbovlje

Štev. kraj	Rušeno	Skice mostov
10 Kresnice	3x	
11 Kresnice	1x	
12 Podšentjur Litija	1x	
13 Zagorje	1x	
14 Zagorje Trbovlje	1x	
Skupno je - 22 železniških mostov minirano: - 4 cestni mostovi - 6 vlakov - 1600 tračnic 12 in 14 m Izidor		

Minerci z varstvom smo pripravili več min za železnico. Ponoči smo odšli v dolino Save, toda ob železnici smo dvakrat naleteli na domobranske zasede. Postalo mi je jasno, da domobranci stražijo progo tudi v nočnih urah, zato sem dal povelje, da se nas 17 borcev z minerci še isto noč vrne na Mamolj, kamor smo prišli jutraj v prvi bataljon odreda. Tudi na Mamolj je segla sovražna hajka z litijske in šmarske strani; zagrizeno so iskali minerce odreda. Verjetno so od zajetega kuharja izvedeli, da so imeli v obroču pri Hostnem Pintarju minerce odreda s komandirjem Izidorjem, a srečno smo se kot jegulje izmuznili iz smrtnega kroga. Sovražna hajka se je nadaljevala po hribovju Mamolja od vasi do vasi, toda bataljona z minerci niso izsledili, ker smo se umaknili v hribovje Polšnika. Nazadnje se je bataljon z minerci 30. decembra umaknil prek demarkacijske meje in za silvestrovo prispel na Dolenjsko v vas Cirknik, kjer je bil štab Dolenjskega odreda.

EPILOG ODBORA SKUPNOSTI BORCEV IN MINERCEV DOLENJSKEGA ODREDA

Po končani vojni je odbor skupnosti borcev na Dolenjskem in v Zasavju postavil šest svojih pomnikov. Ob odkritjih smo vedno organizirali družabno srečanje z godbo za vse borke in borce z domačini v domicilnih občinah Grosuplje in Trebnje. 40. obletnico ustanovitve DO smo priredili na Dobovcu 1985., 45. obletnico v Izlakah, 50. obletnico v vasi Breg pri Litiji in 55. obletnico v Jevnici 1998. Udeležba borcev odreda in okoliških domačinov z delegacijami je bila vedno velika.

Tretja domicilna občina DO je Litija. Župan Mirko Kaplja je zadnja desetletja zelo naklonjen naši dejavnosti. V Zasavje smo minerci večkrat hodili na obiske in vedno smo bili dobrodošli, kot nekoč v vojnem času. Zasavci so zavedni Slovenci, zato jim je bila izdaja tuja; o prihodu sovražnika so nas pravočasno obveščali.

Leta 1985 smo se še živeči minerci in terenske obveščevalke dogovorili za skupno srečanje na Kresniškem Vrhju pri Jakoševi družini. Piknik z glasbo smo priredili 6. oktobra z lastnimi sredstvi. Prireditev je odlično uspela, žal so bili nekateri minerci odsotni.

Leta 1987 smo imeli minerci in borci odreda partizansko srečanje v kulturnem domu v Kresnicah; v čast domačinom Zasavja in v spomin na težka vojna leta. Častno mesto je imela partizanska mati s hčerami, ki so nas med vojno oskrbovale. Jakoševi mami je bila uradno izročena diploma in medalja borca Dolenjskega odreda.

Del članov odbora skupnosti borcev Dolenjskega odreda pred pomnikom na Jančah: Drago Dolinšek – tajnik, Jože Peskar – pisec monografije DO, Anton Dobravc – zastavonoša, Jože Štrukelj – predsednik odbora in Drago Bulc – blagajnik

Prisotni minerci, z leve strani: Koder, Izidor, Jere, Cene in Hribar, spredaj gospodinja s Zavrllove domačije, v ozadju prenočišča minercev na slami v skednju

*Obveščevalke in minerci; zadaj minerci in člani DO;
spredaj: Pepca Jakoš, Lojzka Jerant, Mimi Mrzidovšek,
Micka Žgajnar, Stanka Ukmar, Jakoševa mama in Lada Benčič*

Izidor izroča priznanje Jakoševi mami

Zabava s plesom

SKLEP

V letu 1944 smo minerci odreda končali odgovorno nalogo v Zasavju! Opravili smo velikansko minersko delo in prizadejali sovražnim silam nemalo nevšečnosti pri neuspešni obnovi železniške proge. Povzročili smo izredno veliko gmotno in moralno škodo, ker smo od Zaloga do Pogonika popolnoma zaustavili redni železniški promet od 25. avgusta do konca leta 1944 in naprej v leto 1945.

V vojaškem pogledu je bila sovražniku prizadejana silna oslabitev, onemogočeni so bili premiki vojaštva po železnici od Ljubljane prek Zidanega mosta proti Štajerski in Hrvaški ter narobe.

Tudi frontni štab zavezniških sil v Italiji je štabu VII. korpusa telegrafsko čestital za izredne minerske akcije v Zasavju.

Na progi Zalog – Pogonik smo minerci odreda popolnoma zminirali:

- deset dvotirnih železniških mostov (pri obnovi so Nemci obnavljali samo enotirni most),
- 12 obnovljenih mostov za enotirno progo,
- šest vlakov ali lokomotiv smo uničili v celoti ali delno,
- kakih 1600 tračnic dolžine 12 in 14 metrov.

Med Kresnicami in Trbovljami smo minirali štiri krajše cestne mostove in velik cestni most, dolg 48 metrov, prek Save v Zagorju. V moji odsotnosti so minerci odreda uničili še dva vlaka, nekaj železniških mostov in več sto metrov dvotirne proge.

Minercev odreda je bilo povprečno 15 do 20, v samih akcijah ni bil nihče ranjen ali mrtev, ker se pri odgovornem delu nismo nikoli zmotili!

Ponatis ali razmnoževanje brez avtorjeve vednosti nista dovoljena!

Jože Štrukelj – Izidor

MEDALJO in monografijo DO so dobili vsi borci odreda, ZNAČKE smo prodajali vsem udeležencem na svojih srečanjih in prireditvah.

Slike

Družina Ivana in Ivane Štrukelj leta 1933.	2
Predvojaško taborišče Schlading	3
Vojaški transport München – Francija 1. julija 1943	4
Vojaški transport Grenoble – München 25. novembra 1943.	7
Taborišče Rašiške čete z lovskim šotorom na Rašici, decembra 1943 ..	10
Skupina aktivistov OF z območja Rašice, Šmarne gore in Smlednika 10. decembra 1943.	11
Nemci so požgali prvo vas, Rašico, 20. septembra 1941	12
Operativno območje Dolenjskega odreda.	16
Del štaba Dolenjskega odreda 1943	17
Minirani rudnik svinca Sitarjevec pri Litiji	22
Merilec pri minometu Anton Planinšek – Lojze v pogovoru s komandantom odreda Jožetom Logarjem – Slovanom	28
Gostilna Cirila Flajsa na Dolah pri Tržišču	30
Obnovljena vas Zagozd pri Podkumu, kjer je bila 12. aprila 1944 uničena sovražnikova postojanka	31
Domačija Pri Mostarju v Primostku	35
Paradni pohod minercev v Metliki	37
Minerec Izidor.	39
Moje minersko spričevalo	40
Minirani vlak s cisternami med Savo in Zagorjem	41
Miniran vlak s cisternami v Renkah	42
Minirani savski most v Zagorju	43
Minerci DO: Ramovž, Sitar, Izidor	44
Skica žel. mostu v Gostincah.	46
Skica železniškega mostu pri Lazah	49
Skica železniškega mostu v Slapnic i.	50
Skica železniškega mostu v Kresniških Poljanah (nad cesto)	50
Skica železniškega mostu v Kresniških Poljanah (nad vodo)	51
Železniški most v Gostinci z bunkerjem – povojna slika	53
Kolona štajerskih pregnancev na pohodu proti Dolenjski	54
Skica železniškega mostu v Kresnicah	55
Nemška protiletalska obramba v Pogoniku.	57
Obmejni prelaz – Javorski Pil.	60
Obnovljena Jakoševa hiša na Kresniškem Vrhju	64

Domačija Zavrlovih na Kresniškem Vrhu	65
Skica železniškega mostu pri Gradomlju (nad cesto)	67
Skica železniškega mostu v Gradomlju	68
Skica železniškega mostu pri Kresnicah	71
Skica železniškega opornega zidu med Slapnico in Jevnico	81
Domačija Hostni Pintar, posneta iz gozda	83
Domačija Hostni Pintar, v ospredju Rigelna drča	84
Sovražni napadi in umik borcev	85
Zasavski minirani mostovi: Zalog – Litija – Trbovlje, 1. del	86
Zasavski minirani mostovi: Zalog – Litija – Trbovlje, 2. del	87
Del članov odbora skupnosti borcev DO pred pomnikom na Jančah . . .	90
Še živeči minerci leta 1985	90
Terenke in minerci DO	91
Izidor odlikuje Jakoševo mamo	91
Zabava v Kresnicah	92
Medalja in značka DO	94

KAZALO

Avtorjeva uvodna beseda	1
Nemški ukrepi po okupaciji Slovenije	3
Odhod v Francijo	4
Priprave na odhod v slovenske partizane	8
Rašiška četa NOVS	9
Pohod na IV. operativno cono na Štajerskem	13
Pohod čez Savo na Dolenjsko	14
Kako je bil sestavljen Dolenjski odred	16
Formiranje minerskega voda Dolenjskega odreda	17
Prve minerske akcije odreda v Zasavju	20
Delovanje odreda na Dolenjskem	23
Obleganje sovražnih postojank v Novem mestu, Zagozdu, na Dolah, v Ribnici in Žužemberku	28
Likvidacija nemške postojanke na Dolah	29
Likvidacija nemške postojanke v Zagozdu	30
Obleganje sovražne postojanke v Ribnici	31
Likvidacija postojanke v Žužemberku	32
Oficirski minerski tečaj v Beli krajini	33
Minerci Dolenjskega odreda na levem bregu Save	41
Začetek obsežnih minerskih akcij v Zasavju	42
Uničenje graščine Grmače v Šmartnu pri Litiji	45
Večmesečno miniranje železnice in mostov v Zasavju od Zaloga do Pogonika	46
Partizansko-letalski napad na Pogonik	56
Miniranje sovražne postojanke na Polšniku	61
Bežni spomini na Kodrov in Fegčev odhod iz minerskega voda	66
Zadnja akcija v Zasavju 1944. leta	82
Epilog odbora skupnosti borcev in minecev Dolenjskega odreda	89
Sklep	93
Slike	95
Sponzorji	100

Izid knjige so omogočili naslednji sponzorji:

